

T.C.
KAHRAMANMARAŞ SÜTÇÜ İMAM ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**YÖNETİM ETKİNLİĞİ İZLEME ARACI (METT)
KULLANILARAK KORUNAN ALANLAR
KAPSAMINDA MİLLİ PARKLARIN YÖNETİMSEL
AÇIDAN DEĞERLENDİRİLMESİ**

ABDULSAMET HAÇAT

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
ORMAN MÜHENDİSLİĞİ ANABİLİM DALI**

KAHRAMANMARAŞ 2019

T.C.
KAHRAMANMARAŞ SÜTÇÜ İMAM ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

YÖNETİM ETKİNLİĞİ İZLEME ARACI (METT)
KULLANILARAK KORUNAN ALANLAR
KAPSAMINDA MİLLİ PARKLARIN YÖNETİMSEL
AÇIDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

ABDULSAMET HAÇAT

Bu tez,
Orman Mühendisliği Anabilim Dalında
YÜKSEK LİSANS
derecesi için hazırlanmıştır.

KAHRAMANMARAŞ 2019

Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü öğrencisi Abdulsamet HAÇAT tarafından hazırlanan “YÖNETİM ETKİNLİĞİ İZLEME ARACI (METT) KULLANILARAK KORUNAN ALANLAR KAPSAMINDA MİLLİ PARKLARIN YÖNETİMSEL AÇIDAN DEĞERLENDİRİLMESİ” adlı bu tez, jürimiz tarafından 26.08.2019 tarihinde oy birliği ile Orman Mühendisliği Anabilim Dalında Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Dr. Öğr. Üyesi Ömer EKER (DANIŞMAN)
Orman Mühendisliği Anabilim Dalı
Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi

Doç. Dr. Hakan OĞUZ (ÜYE)
Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı
Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Fatih TONGUÇ
Orman Mühendisliği Anabilim Dalı
Süleyman Demirel Üniversitesi

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylıyorum.

Prof. Dr. Mustafa YAZICI

Fen Bilimleri Enstitüsü Müdürü

TEZ BİLDİRİMİ

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, veri kullanımı için Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü makamından 04.12.2017 tarih ve 65494681-405.99-1274 sayılı yazı ile gerekli izin alınmış olduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada, alıntı yapılan her türlü kaynağa eksiksiz atıf yapıldığını bildiririm.

Abdulsamet HAÇAT

Not: Bu tezde kullanılan özgün ve başka kaynaktan yapılan bildirişlerin, çizelge, şekil ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunundaki hükümlere tabidir.

**YÖNETİM ETKİNLİĞİ İZLEME ARACI (METT) KULLANILARAK KORUNAN
ALANLAR KAPSAMINDA MİLLİ PARKLARIN YÖNETİMSEL AÇIDAN
DEĞERLENDİRİLMESİ
(YÜKSEK LİSANS TEZİ)**

ABDULSAMET HAÇAT

ÖZET

Ülkemizde korunan alanlarda mevcut yönetim uygulamalarının uluslararası standartlara göre durumunu ortaya koyarak yönetim etkinliğinin artırılmasına yönelik korunan alan yönetimi ile ilgilenen birimlere, bilim insanlarına, karar vericilere, planlayıcılara ve uygulayıcılara hem bilimsel hem de akademik düzeyde altlık oluşturmak ve taraf olduğumuz uluslararası sözleşmeler kapsamında küresel normlara uygun bir yönetim etkinliği izleme aracını işler kılmak adına hazırlanan bu tez çalışması kapsamında; 2011-2015 yılları arasında yapılmış olan METT-3 ve 2016 yılında başlayarak günümüze kadar devam eden METTT uygulama verilerinin belirli bir standartta bir araya getirilerek güvenli bir şekilde depolandığı, istenildiği takdirde kolay ve hızlı bir biçimde hem alan bazlı hem de ülkemiz korunan alanlarının genel gidişatını analize hizmet edecek olan METT Veri tabanı (MVT) oluşturulmuştur.

MVT'ye belirlenen formatta herhangi bir kayba ya da kesintiye uğramadan veri temini sağlayan, 2016 yılında METTT formunun uygulanmaya başlanması ile 2011-2015 yılları arasında yapılmış olan ve ikinci dönemleri tamamlanamayan, uluslararası platformlarda kabul görüp geçerliliğini sürdüren METT-3 uygulama verilerinin kullanılabilmesi için bir bağlantı aracı olarak tasarlanan, kolay bir şekilde grafik ve raporların oluşturulmasına hizmet eden kurum tarafından bu haliyle kullanılmakta ve geliştirilmeye açık olan METT Veri Giriş Formu (MVGf) oluşturulmuştur.

MVT'den elde edilen verilere göre; METT formunda yer alan 12 ana tehditten 2. Dönem METT uygulamalarında korunan alan için tehdit seviyesi puanlarında azalma görülenler; yapılaşma, tarım ve su ürünleri üretimi, enerji ve madencilik, kültürel ve sosyal tehditler olarak sıralanırken artış görülenler ise; ulaştırma, kaynak kullanımı, alana zarar veren insani faaliyetler, doğal sistem değişiklikleri, işgalci türler, kirlilik, jeolojik olaylar ve iklim değişikliği olarak sıralanmaktadır. METT değerlendirme formunun toplamda 177 korunan alanda yapıldığı, milli parklar özelinde ise yönetim etkinliğinde 2. dönem METT uygulama puanlarının 1. dönem METT uygulama puanlarına göre toplamda %5,9 artış gösterdiği tespit edilmiştir. Ayrıca yönetim etkinliğinin artırılmasına yönelik çalışma sonuçları kapsamında yönlendirici öneriler getirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: METT, yönetim etkinliği, izleme, tehdit, veri tabanı, korunan alan, milli park

Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi
Fen Bilimleri Enstitüsü
Orman Mühendisliği Anabilim Dalı, Ağustos / 2019

Danışman: Dr.Öğr.Üyesi Ömer EKER
Sayfa sayısı: 104

**ADMINISTRATIVE EVALUATION OF NATIONAL PARKS WITHIN THE
PROTECTED AREAS BY USING MANAGEMENT EFFECTIVENESS
TRACKING TOOL (METT)
(M.Sc. THESIS)**

ABDULSAMET HAÇAT

ABSTRACT

Within the scope of this thesis to make the METT operational and enhance its use in protected areas some investigations have been made to show the status of the existing management practices and to form a base at the scientific and academic level for various units, scientists, decision makers, planners and practitioners who are interested in the management of protected areas in Turkey. The study is also aimed at increasing the effectiveness of the management of protected areas and developing an applicable management tool which is compatible with the global norms and international conventions. With this study:

METT-3 which was made between 2011-2015 and METTT application data starting from 2016 till now were gathered together to develop METT Database (MVT) for making it easy and quick way to analyze the status of protected areas in Turkey.

A link for the use of METT-3 application data with the implementation of METTT form in 2016 provides data supply to MVT without any loss or interruption in the format determined. METT Data Entry Form (MVGf), which is designed to be used as an intermediary, is used by the organization that serves the creation of graphs and reports in an easy way and is open to development.

According to the data obtained from MVT; of the 12 main threats included in the METT form, those with a decrease in threat level scores for the protected area in the second term METT applications, such as; construction, agriculture and aquaculture production, energy and mining, cultural and social threats; transportation, resource use, human activities damaging the area, natural system changes, invading species, pollution, geological events and climate change, can be listed. The METT evaluation form was conducted in 177 protected areas in total, whereas in the case of national parks, the METT implementation scores increased by 5.9% compared to METT implementation scores in the second term. In addition, some guiding suggestions to increase the effectiveness of management within the scope of this thesis were made.

Keywords: METT, management effectiveness, monitoring, threat, database, protected area, national park

Kahramanmaraş Sütçü İmam University

Institute of Science

Department of Forest Engineering, August / 2019

Supervisor: Asst. Prof. Dr. Ömer EKER

Page Numbers: 104

TEŞEKKÜR

Bu tez çalışması süresince çalışmamda sağladığı bilimsel katkılardan dolayı Dr. Öğr. Üyesi Ömer EKER'e, her fırsatta bilgi ve birikimlerinden yararlandığım ve desteğini esirgemeyen Neşe ERSÖZ'e, Sadık Serhat ARDA, Merve TOKER ve Dursun ŞAKAR'a bilgi temini ve katkılarından ötürü Hasan Tahsin ERTAŞ, Mustafa YILMAZ, Erdoğan ERTÜRK'e, Burak KETİZMEN, Nihan Yenilmez ARPA ve Zerrin KARAARSLAN'a, Yönetim Etkinliğinin İzlenmesi Aracı (METT) çalışmalarında destek sağlayan ve emeği geçen Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü üst yönetimine, merkez ve taşra teşkilatı personeline, GEF vb. projeler kapsamında METT'in gelişimine katkı sağlayan ekiplere, özellikle Milli Parklar Daire Başkanlığı Alan Yönetimi Şube Müdürlüğü personeline, tüm çalışmalarım süresince değerli görüş ve fikirlerini benimle paylaşan ve bana her konuda destek olan çalışma arkadaşlarıma teşekkür ederim.

Son olarak, bu günlere gelmemde her türlü maddi ve manevi desteklerini esirgemeyen aileme, eşime ve çocuklarıma sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa No</u>
ÖZET	İ
ABSTRACT	İİ
TEŞEKKÜR	İİİ
İÇİNDEKİLER.....	İV
ŞEKİLLER DİZİNİ	Vİ
ÇİZELGELER DİZİNİ.....	Vİİİ
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ.....	İX
1. GİRİŞ.....	1
1.1. Amaç ve Kapsam.....	1
1.2. Kuramsal Çerçeve.....	2
1.2.1.Korunan Alan Kavramı	2
1.2.2.Korunan Alanlarla İlgili Uluslararası Sözleşmeler ve Tanımlamalar	3
1.2.2.1.UNESCO Dünya Miras Alanları	3
1.2.2.2.UNESCO İnsan ve Biyosfer (Man and the Biosphere -MAB) Programı..	4
1.2.2.3.RAMSAR Alanları	4
1.2.2.4.Uluslararası Doğayı Koruma Birliği (IUCN)	5
1.2.3.Ulusal Düzeyde Korunan Alanların Yasal ve Yönetimsel Boyutu.....	6
1.2.4.Türkiye’de Korunan Alanların Uluslararası ve Ulusal açıdan Mevcut Durumu	9
1.2.5.Korunan Alanlarda Yönetim Etkinliği	12
1.2.6.Korunan Alanlarda Yönetim Etkinliğinin İzlenmesi.....	15
1.2.7. Dünyada Yönetim Etkinliğini İzlemede Kullanılan Araçlar	20
1.2.8.Ülkemizde Yönetim Etkinliğini İzlemede Kullanılan İzleme Araçları.....	22
1.2.8.1.PAN Park’s sertifikası	22
1.2.8.2.Avrupa Diploması (European Diploma for Protected Areas)	23
1.2.8.3.Birdlife IBA	23
1.2.8.4.GOBI Survey	23
1.2.8.5.Stockholm Survey	24
1.2.8.6.WHA Outlook Report.....	24
1.2.8.7.RAPPAM (Rapid Assessment and Prioritization of Protected Area Management) Yöntemi	24
1.2.8.8.METT (Management Effectiveness Tracking Tool) Yönetim Etkinliği İzleme Aracı	25
1.2.9.Ülkemizde Yönetim Etkinliği Açısından Önemli Olan ve Doğa Korumaya Katkı Sağlayan Bazı Önemli Dış Kaynaklı Projeler	27
1.2.9.1.Biyçeşitlilik ve Doğal Kaynak Yönetimi Projesi	27
1.2.9.2.Orman Koruma Alanları Yönetiminin Güçlendirilmesi Projesi.....	28
2. ÖNCEKİ ÇALIŞMALAR	30
2.1.Dünyada METT’in Gelişimine İlişkin Çalışmalar	30
2.2.Türkiye’de METT’in Gelişimi ve Geçmiş Çalışmalar	31
3. MATERYAL VE YÖNTEM	34

3.1. Materyal.....	34
3.1.1. Yönetim Etkinliği İzleme Aracı (METT)'nin Yapısı ve İçeriği.....	34
3.1.1.1. Veri Formu 1 (korunan alanın tanıtımı)	34
3.1.1.2. Veri Formu 2 (Tehditler)	34
3.1.1.3. Değerlendirme Formu.....	37
3.1.2. Çalışma Alanları	44
3.1.3. METT Veri Giriş Formu (MVGF) ve METT Veri tabanı(MVT)	47
3.2. Yöntem	47
3.2.1. METT'in Uygulama Tipleri ve Uygulamaya ilişkin Bazı Genel Bilgiler	47
3.2.2. Kuşçenneti Milli Parkı METTT Örnek Uygulaması	48
3.2.3. METTT Korunan Alan Değerlendirme Raporu	55
3.2.4. METT Veri Giriş Formu (MVGF) Oluşturulma Süreci, İçeriği ve Bölümleri	57
3.2.4.1. Veri Giriş Sayfası	60
3.2.4.2. Veri Tabanı İçin Veriler	63
3.2.4.3. Tehditler Rapor	63
3.2.4.4. METT Türkiye/METTT Rapor	66
3.2.4.5. METT-3 Rapor	69
3.2.5. METT Veri Tabanı (MVT) İçeriği ve Bölümleri	70
3.2.5.1. Ulusal Veri Sayfası	71
3.2.5.2. Tehditler	71
3.2.5.3. METTT Verileri	72
3.2.5.4. METT-3 Verileri.....	73
3.2.5.5. Geliştirilecek Bölümler.....	73
4. BULGULAR VE TARTIŞMA	74
4.1. MVT'ye İlişkin Bulgular	74
4.2. Tehditler	79
4.2.1. Tehditlerin Genel Değerlendirmesi	79
4.2.2. Kategorize Edilmiş Milli park Tehdit Puan ortalamaları	80
4.2.3. Ana Tehditlerin Ortalama Puanları.....	81
4.2.4. Tehditlerin Detaylı Değerlendirilmesi.....	82
4.2.5. Alan Bazlı 1. ve 2. Dönem Tehdit Puanları.....	85
4.3. Mett Puanları	87
4.3.1. Mett Puanlarının Genel Değerlendirmesi	87
4.3.2. Kategorize Edilmiş Milli Park METT Puan Ortalamaları.....	87
4.3.3. WCPA Çerçevesi Kapsamında Türkiye'nin Yönetim Etkinliği.....	88
5. SONUÇLAR, TARTIŞMA VE ÖNERİLER.....	94
5.1. Sonuçlar ve Tartışma	94
5.2. Öneriler.....	98
EKLER	101
KAYNAKLAR.....	102
ÖZGEÇMİŞ.....	107

ŞEKİLLER DİZİNİ

Sayfa No

Şekil 1.1. Korunan alanların yönetim etkinliğini değerlendirmek için IUCN WCPA çerçevesi (Stolton ve Dudley, 2016)	14
Şekil 1.2. Ülkelerin yönetim etkinliği değerlendirme durumları (UNEP-WCMC, IUCN ve NGS, 2018).....	18
Şekil 1.3.Karasal ve denizel alanlar açısından ülkelerin yönetim etkinliği değerlendirme durumları (UNEP-WCMC, IUCN ve NGS, 2019).....	18
Şekil 1.4.Bölgesel açıdan yönetim etkinliği değerlendirme oranları (UNEP-WCMC, IUCN ve NGS, 2019).....	19
Şekil 1.5.Bölgesel açıdan yönetim etkinliği değerlendirme sayıları (UNEP-WCMC, IUCN ve NGS, 2019).....	20
Şekil 3.1.Kategorize edilmiş milli parkların ülke üzerindeki konumları	45
Şekil 3.2.Kuşçenneti Milli Parkı	49
Şekil 3.3.METT formu için ön değerlendirme ve büro çalışması	51
Şekil 3.4.Enerji nakil hattı	57
Şekil 3.5.Tavuk çiftlikleri.....	57
Şekil 3.6.MVGF Tehditler Rapor-b.....	65
Şekil 3.7.MVGF Tehditler Rapor-c	65
Şekil 3.8. MVGF METTT Rapor- b	68
Şekil 3.9.MVGF METTT Rapor- c	68
Şekil 3.10.MVGF METT-3 Rapor- b	70
Şekil 3.11.MVGF METT-3 Rapor- c	70
Şekil 4.1.METT-3 uygulama sayısı.....	74
Şekil 4.2.Yıllara göre METT-3 uygulanan milli park ve tabiat parkı sayısı	75
Şekil 4.3.Yıllara göre METT-3 uygulanan korunan alan miktarı(ha).....	76
Şekil 4.4.Korunan alanlarda METT-3 uygulamalarının yıllara göre dağılımı(%)	76
Şekil 4.5.Yıllara göre METT-3 uygulanan milli park ve tabiat parklarının alan miktarı(ha)	77

Şekil 4.6.Yıllara göre METTT uygulanan milli park ve tabiat parkı sayısı	77
Şekil 4.7.Yıl bazında METTT uygulanan korunan alan miktarı(ha).....	78
Şekil 4.8.Korunan alanlarda METTT uygulamalarının yıllara göre dağılımı (%)	78
Şekil 4.9.Yıllara göre METTT uygulanan milli park ve tabiat parkı sayısı	79
Şekil 4.10. 1 ve 2. dönem tehdit puanları frekans diyagramı	80
Şekil 4.11. Kategorize edilmiş milli park tehdit puanları frekans diyagramı.....	81
Şekil 4.12. Ana tehditlerin ortalama puanları.....	82
Şekil 4.13.Yapılaşma, ulaşım ve hizmet hatları	82
Şekil 4.14. Tarım ve su ürünleri, enerji ve madencilik, doğal kaynak kullanımı.....	83
Şekil 4.15.Alana zarar veren insan faaliyetleri ve kirlilik	83
Şekil 4.16.Doğal sistem değişiklikleri ve jeolojik olaylar.....	84
Şekil 4.17.İklim değişikliği ve işgalci türler	85
Şekil 4.18.Kültürel ve sosyal tehditler.....	85
Şekil 4.19.Milli parkların 1.ve 2. dönem tehdit puanları.....	86
Şekil 4.20. 1. ve 2. dönem METT puanları frekans diyagramı	87
Şekil 4.21.Kategorize edilmiş milli park METT puanları frekans diyagramı	88
Şekil 4.22. WCPA yönetim etkinliği çerçevesi kapsamında Türkiye'nin ilerleme durumu	89
Şekil 4.23. WCPA yönetim etkinliği çerçevesi kapsamında ortalama puanlar	89
Şekil 4.24.Yönetim etkinliğindeki değişimin yüzdesi.....	90
Şekil 4.25.Planlama	91
Şekil 4.26. Girdiler	91
Şekil 4.27. Süreçler.....	92
Şekil 4.28.Çıktılar ve Sonuçlar.....	92
Şekil 4.29. Milli parkların 1. ve 2. dönem METT puanları.....	93

ÇİZELGELER DİZİNİ

Sayfa No

Çizelge 1.1. Korunan Alan Kategorileri ve Yönetim Amaçları (Davey and Phillips 1998'den uyarlanarak).....	5
Çizelge 1.2. IUCN korunan alan kategorileri ve tanımlarının Türkiye mevzuatında yer alan korunan alanların denklikleri (OSİB, 2017).....	7
Çizelge 1.3.WDPA' da gösterilen ülkemizle ilgili alan sayısı (UNEP-WCMC, 2019).....	10
Çizelge 1.4. WDPA' da gösterilen ülkemizle ilgili alanlar (UNEP-WCMC, 2019).....	11
Çizelge 1.5. Türkiye'nin korunan alanlarının mevcut durumu	12
Çizelge 1.6. WCPA çerçevesinin özeti (Stolton ve ark., 2003).....	15
Çizelge 1.7.Yönetim etkinliği izleme metodolojileri (CBD, 2016'dan uyarlanarak)	21
Çizelge 1.8. GD-PAME'de ülkemize ait kayıtlar (UNEP-WCMC ve IUCN, 2019)	22
Çizelge 3.1.Kategorize edilmiş milli parkların detay bilgileri	45
Çizelge 3.2.Kuşçenneti Milli Parkı Veri Formu 1(korunan alanın tanıtımı).....	52
Çizelge 3.3.Kuşçenneti Milli Parkı Veri Formu 2 (tehditler).....	53
Çizelge 3.4.Kuşçenneti Milli Parkı METTT Değerlendirme Formu.....	54
Çizelge 3.5. METT-3 ve METTT formu sorularının karşılaştırılması	59
Çizelge 3.6. METT Veri Giriş Formu (MVGF) a	62
Çizelge 3.7.METT Veri Giriş Formu (MVGF) b	63
Çizelge 3.8.Veritabanı için veriler sayfası.....	63
Çizelge 3.9.MVGF Tehditler Rapor-a	64
Çizelge 3.10.MVGF METTT Rapor- a	67
Çizelge 3.11MVGF METT-3 Rapor- a	69
Çizelge 3.12.Ulusal Veri Sayfası.....	71
Çizelge 3.13.MVT Tehditler	72
Çizelge 3.14.MVT METTT Verileri	72
Çizelge 3.15.MVT METT-3 Verileri	73

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

BÇS/CBD	: Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi
DKMPGM	:Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü
GD-PAME	:Korunan Alanlar Yönetim Etkinliği Küresel Veri Tabanı
GEF	:Küresel Çevre Fonu
IUCN	: Uluslararası Doğa Koruma Birliği
METT	: Yönetim Etkinliği İzleme Aracı (Management Effectiveness Tracking Tool)
METTT	: Yönetim Etkinliği İzleme Aracı Türkiye (Management Effectiveness Tracking Tool Turkey)
MVGF	: METT Veri Giriş Formu
MVT	: METT Veri Tabanı
PAME	: Korunan Alanlar Yönetim Etkinliği (Protected Area Management Effectiveness)
UNEP	: Birleşmiş Milletler Çevre Programı
UNESCO	: Birleşmiş Milletler Eğitim Bilim ve Kültür Organizasyonu
WCMC	: Dünya Koruma İzleme Merkezi
WCPA	: Dünya Korunan Alanlar Komisyonu
WDPA	: Korunan Alanlar Küresel Veri Tabanı
WWF	: Dünya Doğayı Koruma Vakfı

1. GİRİŞ

1.1. Amaç ve Kapsam

Korunan alanlarda “Yönetim Etkinliğinin İzlenmesi Aracı (METT)”nın uygulanmasındaki ana amaç; korunan alanın değerlerinin ne oranda korunduğunu, yönetim ve koruma hedeflerine ulaşılması için ihtiyaçları, kısıtları ve öncelikli eylemleri tanımlayarak ne kadar ilerlendiğini gösteren değerlendirmelerin düzenli olarak uygulanmasıdır. Bir diğer ifadeyle bu değerlendirme korunan alanların değerini ve başarısını yansıtmaktadır (Hockings ve ark., 2006; Avcıoğlu Çokçalışkan ve ark., 2010).

METT verilerinin değerlendirilmesi sonucu yönetim etkinliğini olumsuz yönde etkileyebilecek nedenlere doğru ve zamanında teşhis konulması sağlanabileceğinden hem korunan alanların daha etkin bir biçimde yönetimi sağlanacak hem de sınırlı kaynak ve insan gücünün daha verimli ve rasyonel kullanımı gerçekleştirilecektir. Bu bağlamda da doğru ve uygulanabilir yönetim politikaları hayata geçirilebilecektir (DKMPGM, 2015).

METT veri formunu belirli aralıklarla korunan alanlara uygulayarak değişimlerin izlenebilmesini mümkün kılmak için kesintisiz ve standart veri akışının sağlanması gerekmektedir. Ancak 2015 yılı sonunda formun revize edilerek 2016 yılında revize formun kullanımına başlanması ile periyodik METT uygulamalarının ikinci dönemleri tamamlanamamıştır. Bu nedenle; 2011-2015 yılları arasında yapılan METT uygulamaları verileri ile bir sonraki dönemle kıyaslama yapılamayacağından dolayı kullanılmama riskine karşı bir çözüm yolu geliştirme ihtiyacı doğmuştur.

Bu tez çalışması bu ihtiyacın karşılanmasına yönelik yapılan çalışmaların değerlendirmesini hedeflemekte olup günümüze kadar ülkemiz korunan alanlarında gerçekleştirilmiş olan METT uygulama verilerinin herhangi bir kayba ya da kesintiye uğramadan belirli bir standartta bir araya getirilerek güvenli bir şekilde depolanması, istenildiği takdirde kolay ve hızlı bir biçimde hem alan bazlı hem de korunan alanların yönetim etkinliği açısından genel gidişatının analizine hizmet edebilecek bir sistemin geliştirilmesi ve bu sistemden elde edilen sayısal veriler doğrultusunda ilerleme durumuna yönelik istatistiksel analizlere dayalı çıkarımlarda bulunarak milli parkların yönetsel açıdan genel bir değerlendirmesini yapmak şeklinde özetlenebilir.

Korunan alanların yönetimi ile ilgilenen birimlere, bilim insanlarına, yöneticilere, planlayıcılara ve uygulayıcılara hem bilimsel hem de akademik düzeyde altlık oluşturmak da bu tez çalışmasının hedefleri arasındadır. Türkiye'nin taraf olduğu Biyolojik Çeşitlilik

Sözleşmesi, Ramsar, Bükreş, Bern, CITES gibi birçok uluslararası sözleşmelerde taahhütlerde bulunduğu göz önünde tutulduğunda küresel normlara uygun bir yönetim etkinliği izleme aracını işler kılmak son derece önem arz etmektedir. Bu araştırma tamamlandığında Türkiye’de geçmişten günümüze değin gerçekleştirilmiş olan METT çalışmalarının derlendiği bir veri tabanı (MVT) ve bu veri tabanına standart veri girişi sağlayan bir uygulama (MVGF) hazırlanacaktır. Akabinde elde edilen veriler sayesinde milli parkların yönetim etkinliği açısından gidişatı analiz edilmiş ve oransal olarak ortaya konmuş olacaktır.

1.2. Kuramsal Çerçeve

1.2.1.Korunan Alan Kavramı

Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi (1996), “korunan alan”ı, özgün koruma amaçlarını gerçekleştirmek için belirlenen, düzenlenen ve yönetilen, coğrafi açıdan tanımlanmış bir alan olarak ifade etmektedir. Uluslararası Doğa Koruma Birliği (IUCN) ise ilişkili ekosistem hizmetlerinin yanında kültürel değerlerle doğanın uzun vadeli korunmasını sağlamak için yasal veya diğer etkili yollarla tanınan, adanmış ve yönetilen açık bir şekilde tanımlanmış bir coğrafi alan olarak tanımlamaktadır (Dudley, 2008). Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü ise korunan alanı, “ekosistem hizmetlerinin ve kültürel değerlerin, tabiatla birlikte uzun vadeli korunması ve devamlılığın sağlanması amacıyla mevzuatla tanımlanan ve yönetilen coğrafi bir alan” olarak tanımlamıştır (DKMPPGM, 2019).

Korunan alanlar türler için sığınak noktası olmasının yanı sıra yoğun bir şekilde işletilen karasal ve denizel alanların sağlayamadığı, önemli ekosistem hizmetlerinin yanı sıra ekolojik süreçlerin sürdürülmesine de özellikle yardımcı olurlar. Beraberinde ekolojik restorasyonun gerçekleşmesi ve evrimin doğal seyrinde devamı için gerekli alanları da sağlarlar. Korunan alanların, tarımsal açıdan genetik kaynak olarak, eczacılık açısından ilaç hammaddesi oluşturma; insanlara rekreasyon olanakları ve ekoturizm gelirleri oluşturma; odun dışı orman ürünleri üretimi düşünüldüğünde sürdürülebilir kaynak temini ve dünyanın bazı bölgelerinde bulunan topluluklar için sığınak olması gibi insanlara sağladığı faydalara yönelik farkındalık son yıllarda giderek artmaktadır. (Dudley ve ark., 2005)

“Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü, Korunan Alan Planlaması ve Yönetimi, Biyolojik Çeşitlilik ve Doğal Kaynak Yönetimi Projesi” Deneyimi (Çevre ve

Orman Bakanlığı, 2007) kapsamında korunan alanların temel olarak dokuz amacının bulunduğu belirtilmiş olup bunlar; bilimsel araştırma yapılması, yaban hayatının korunması, türler ve genetik çeşitliliğin korunması, belirli doğal ve kültürel özelliklerin korunması, çevresel hizmetlerin devamlılığının sağlanması, eğitim, turizm ve rekreasyon, doğal kaynakların sürdürülebilir kullanımı, kültürel ve geleneksel özelliklerin devamlılığının sağlanması şeklinde ifade edilmiştir.

1.2.2.Korunan Alanlarla İlgili Uluslararası Sözleşmeler ve Tanımlamalar

Ülkemiz, belirli doğal alanların ve türlerin korunmasına ve yönetimine yönelik taahhütlerde bulunduğu çok sayıda sözleşmeye taraf olmuştur. Bu sözleşmeleri; Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi (1996), Cartagena Protokolü(2004), CITES: Nesli Tehlike Altında Olan Yabani Hayvan ve Bitki Türlerinin Uluslararası Ticaretine İlişkin Sözleşme(1996), Barcelona Sözleşmesi(1981), Bükreş Sözleşmesi (1994), Birleşmiş Milletler Çölleşme ile Mücadele Sözleşmesi (1998), Dünya Kültürel ve Doğal Mirası'nın Korunması Sözleşmesi (1983), Avrupa Peyzaj Sözleşmesi (2003), Bern Sözleşmesi (1984), Ramsar Sözleşmesi (1994) şeklinde sıralayabiliriz (Çevre ve Orman Bakanlığı, 2007).

Korunan alanlar ayrılış amaçlarına göre çeşitli şekillerde kategorize edilmekte olup günümüzde dünya üzerinde uluslararası seviyede kabul gören yerinde (in-situ) koruma kategorilerinden bazılarını, Yenilmez Arpa (2011); UNESCO Dünya Miras Alanları ve Biosfer Rezervleri, RAMSAR Alanları, IUCN Koruma kategorileri, Avrupa Birliği'nin Natura 2000 Alanları olarak ifade etmiştir.

Bunlara ek olarak IUCN yeşil liste, PANPARK's ve Avrupa Diploması gibi uluslararası ve bölgesel (Avrupa, Afrika vb.) korunan alan ağları da koruma açısından oldukça önemlidir.

1.2.2.1.UNESCO Dünya Miras Alanları

UNESCO 17. Genel Konferansı, 16 Kasım 1972 tarihinde Paris'te toplanmış ve "Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunmasına Dair Sözleşme"yi kabul etmiştir (URL-2).

Milletlerarası öneme sahip olup bu sayede korunmaya ve takdire değer kabul edilen doğal oluşumlar, anıtlar ve sitler "Dünya Mirası" olarak tanımlanmaktadır. UNESCO'ya sözleşmeyi kabul eden üye devletler tarafından başvurulmasıyla başlayan süreç, başvuruların "Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi" (ICOMOS) ve "Uluslararası Doğayı

Koruma Birliği” (IUCN) uzmanlarınca değerlendirmesi ve bir dizi işlemden sonra Dñnya Miras Komitesinin kararı doğrultusunda aday varlıklara bu statñ verilmektedir (URL- 1).

Tñrkiye sñzleřmeye 16.03.1983 tarihinde resmen taraf olmuş ve Dñnya Mirası Listesi'nde 16'sı kñltñrel, 2'si karma olmak üzere toplam 18 miras alanı bulunmaktadır (URL- 2).

1.2.2.2.UNESCO İnsan ve Biyosfer (Man and the Biosphere -MAB) Programı

İnsan ve Biyosfer Programı (MAB) UNESCO tarafından 1970'li yılların başında başlatılan insan ve çevre arasında var olan ilişkiyi bilimsel bakış ağısıyla harmanlayan hñkñmetler arası bir oluşumdur. MAB'ın temel amacı; insanın doğal kaynak kullanımı sırasında, doğa ile sñrdñrñlebilir ve dengeye dayalı ilişkilerin kurulmasıdır. Program doğal ve sosyal bilimlerle, sñrdñrñlebilir kalkınma ve ekonomiyi ortak bir uygulama zemininde buluşturur. Programın temel uygulama araçlarından Biyosfer Rezervleri Ağı bu amaçla geliştirilmiş olup biyolojik çeşitliliğin korunması, sñrdñrñlebilir kalkınmaya destek, sınır ötesi işbirliğinin teşviki, kurumsal ve kişisel kapasitenin geliştirilmesi gibi önemli konularda program kapsamında geliştirilen bölgesel ağlarla işbirliğini desteklenmektedir. Ûlkemiz UNESCO MAB Programı'nın bir üyesi olup Artvin ili Borçka ilçesi sınırları içerisinde yer alan Camili Tñrkiye'nin ilk ve tek biyosfer rezervidir (URL- 3).

1.2.2.3.RAMSAR Alanları

Sahip oldukları zengin biyolojik çeşitlilik, işlevleri ve ekonomik değerleri göz önünde bulundurulduğunda sulak alanlar yeryüzündeki önemli yaşam alanlarından birini oluşturmaktadır. Sulak alanlar sağlamış oldukları biyolojik çeşitlilik ve yerelde ekonomik katkıları nedeniyle tüm dñnyada oldukça önemli bir yere sahiptir. Ûlkemiz 1971 yılında İran'ın Ramsar kentinde imzalanan ve kentin adıyla anılan Ramsar Sñzleřmesine 1994 yılında taraf olmuş ve Ûlke olarak sñzleřmeden doğan yükñmlñlñklerini yerine getirebilmek için “Sulak Alanların Korunması Yñnetmelięi”ni 2002 yılında uygulamaya koymuştur. Tñrkiye, sñzleřme kapsamında 1994 yılında Balıkesir Kuş (Manyas) Gñlü, İçel'de Gñksu Deltası, Burdur'da Burdur Gñlü, Kırşehir'de Seyfe Gñlü, Kayseri'de Sultan Sazlığı olmak üzere toplamda 5 sulak alanını Ramsar alanı olarak ilan etmiştir. Sonrasında ise sırasıyla 1998'de Adana'da Akyatan Lagñnñ, Bursa'da Uluabat Gñlü, İzmir'de Gediz Deltası, Samsun'da Kızılırmak Deltasını, 2005 yılında Konya'da Meke Gñlü, Adana'da Yumurtalık Lagñnlerini, 2006 yılında Konya'da Kızören Obruğu ve 2009 yılında ise Kars'ta Kuyucuk Gñlü olmak üzere toplamda 13 alanını Ramsar listesine eklenmiştir

(Yeniyurt ve ark., 2011). 2013 yılında bunlara ilave olarak Bitlis'te Nemrut Kalderası 14. alan olarak listeye eklenmiştir (URL- 4).

1.2.2.4.Uluslararası Doğayı Koruma Birliği (IUCN)

185 ülkeden 1.300'den fazla hükümet ve sivil toplum kuruluşunu bünyesinde barındıran bir çevre örgütüdür. Uluslararası Doğayı Koruma Birliği (IUCN)'in faaliyetleri kapsamında tavsiyelerde bulunulan ve dört yılda bir gerçekleşen IUCN Kongrelerinin sonuncusu 1-10 Eylül 2016 tarihinde Hawaii'de gerçekleştirilmiştir. Ülkemizden Orman ve Su İşleri Bakanlığı'nın yanı sıra, Doğal Hayatı Koruma Vakfı (WWF Türkiye), Doğa Derneği (DD), Kuzey Doğa Derneği (Kuzey Doğa), TEMA Vakfı, Türkiye Tabiatını Koruma Derneği (TTKD), Kaz Dağı ve Madra Dağı Belediyeler Birliği (KMBB) IUCN'e üyedir (URL- 5).

Dudley (2008) IUCN'nin 1994 yılında yayınladığı raporda korunan alanları, yönetim hedeflerini göz önünde bulundurarak altı kategoriye ayırdığını ifade etmektedir (Çizelge1.1).

Çizelge 1.1. Korunan Alan Kategorileri ve Yönetim Amaçları (Davey and Phillips 1998'den uyarlanarak)

IUCN Kategorileri	Kısa Tanımı
I: Mutlak Koruma Alanı	Temel olarak bilimsel araştırma veya vahşi doğanın korunması için ayrılan koruma alanıdır.
- Ia: Tabiat Rezervi	Bilimsel araştırmalar için ayrılan koruma alanıdır.
- Ib: Yaban Hayatı Alanı	Yaban hayatının korunması için ayrılan koruma alanıdır.
Kategori II: Milli Park	Ekosistemi ve ekolojik bütünlüğü mevcut ve gelecek nesiller için korumanın yanında rekreasyonel amaçlı ayrılan koruma alanıdır.
Kategori III: Tabiat Anıtı	Nadirlik, temsili ve estetik nitelikler veya kültürel önem açısından olağanüstü veya benzersiz bir değeri olan doğal / kültürel özellikli koruma alanıdır.
Kategori IV: Habitat/Tür Yönetim Alanı	Habitatların korunmasını sağlamak ve belirli türlerin gereksinimlerini karşılamak için koruma alanıdır.
Kategori V: Korunan	Koruma ve rekreasyon amacıyla ayrılan Kara /Deniz Peyzaj

Kara /Deniz Peyzajı	alanlarıdır.
Kategori VI: Yönetilen Kaynak Koruma Alanı	Büyük ölçüde değişmemiş doğal ekosistemleri barındıran, toplumun ihtiyaçlarını karşılamak için sürdürülebilir kullanıma olanak sağlayan koruma alanlarıdır.

IUCN'nin korunan alanların yönetim etkinliğini artırmayı amaçlayan küresel bir standart geliştirmek için Yeşil Liste (IUCN Green List) olarak adlandırılan bir girişimi bulunmaktadır. Yeşil Liste Standardı, IUCN tarafından WCPA'dan teknik destek ve ilgili tematik alanlarda uzmanlığa sahip dünyanın dört bir yanından koruma uzmanları tarafından geliştirilmiştir. Yeşil Liste standardı dört ana bileşenden oluşur: 1) iyi yönetim yoluyla koruma sonuçlarının elde edilmesi, 2) sağlam planlama, 3) tasarım, 4) etkili yönetim. Her bir bileşenin eşit şekilde yönetilmesinin, doğal değerleri ve ilgili kültürel ve manevi değerlerin korunmasının ve olumlu sosyo-ekonomik sonuçların elde edilmesinin önemini vurgulayan bir dizi kritere ve göstergeye sahiptir (Stolton ve Dudley, 2016).

1.2.3.Ulusal Düzeyde Korunan Alanların Yasal ve Yönetimsel Boyutu

Ülkemizde ulusal düzeyde kanunlar kapsamında tanımlanmış olan korunan alan statüleri, 2873 sayılı Milli Parklar Kanunu kapsamında; milli parklar, tabiat parkları, tabiat anıtları ve tabiatı koruma alanları, 4915 sayılı Kara avcılığı Kanunu kapsamında; yaban hayatı geliştirme ve yaban hayatı koruma sahaları 6831 sayılı Orman Kanunu kapsamında; Muhafaza Ormanları, Tohum Meşcereleri, Tohum Bahçeleri, Gen Koruma Ormanları ve Şehir (Kent) Ormanları, Sulak Alanlar Yönetmeliği ve ilgili kanunlar kapsamında; Ramsar alanları, ulusal ve mahalli öneme haiz sulak alanları, 383 sayılı KHK kapsamında; özel çevre koruma bölgeleri ve 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu kapsamında; doğal sit alanları şeklinde sıralanabilir (Çizelge 1.2).

Çizelge 1.2. IUCN korunan alan kategorileri ve tanımlarının Türkiye mevzuatında yer alan korunan alanların denklikleri (OSİB, 2017)

IUCN Kategorisi	Kodu	Türkiye’deki Mevzuata Göre Korunan Alan Eşdeğeri
Kategori Ia: Mutlak Koruma Alanı	01a.01	Kesin Korunacak Hassas Alan
	01a.02	Tabiatı Koruma Alanı
	01a.03	Muhafaza Ormanı
	01a.04	Gen Koruma Ormanı
	01a.98	Diğer Mutlak Koruma Alanı
Kategori Ib: Yabanıl Doğa Alanı	01b.01	Yaban Hayatı Koruma Sahası
	01b.02	Nitelikli Doğal Koruma Alanı
	01b.98	Diğer Yabanıl Doğa Alanı
Kategori II: Milli Park	02	Milli Park
Kategori III: Tabiat Anıtı/Varlığı	03.01	Tabiat Anıtı
	03.02	Tabiat Varlığı
	03.02.01	-Mağara
	03.02.02	-Anıt Ağaç
	03.02.03	-Ağaç Topluluğu
	03.02.98	-Diğer Tabiat Varlığı
Kategori IV: Habitat/Tür Yönetim Alanı	04.01	Yaban Hayatı Geliştirme Sahası
	04.02	Koruma Bölgelerinin Alt Alanı
	04.98	Diğer Habitat/Tür Yönetim Alanı
Kategori V: Korunan Peyzaj/Deniz manzarası	05.01	Tabiat Parkı
	05.02	Şehir Ormanı
	05.98	Diğer Korunan Peyzaj/Deniz Manzarası
Kategori VI: Doğal Kaynakların Sürdürülebilir Kullanıldığı Korunan Alan	06.01	Sürdürülebilir Koruma ve Kontrollü Kullanım Alanı
	06.02	Sulak Alan
	06.02.01	-Ramsar Alanı
	06.02.02	-Ulusal Öneme Haiz Sulak Alan
	06.02.03	-Mahalli Öneme Haiz Sulak Alan
	06.02.98	-Diğer Sulak Alanlar
	06.03	Özel Çevre Koruma Bölgesi
	06.04	Tohum Bahçesi
	06.05	Tohum Mesceresi
	06.98	Doğal Kaynakların Sürdürülebilir Kullanıldığı Diğer Korunan Alan

2873 sayılı Milli Parklar Kanunu kapsamında;

“**Milli Park:** Bilimsel ve estetik bakımından, milli ve milletlerarası ender bulunan tabii ve kültürel kaynak değerleri ile koruma, dinlenme ve turizm alanlarına sahip tabiat parçaları” (T.C. Resmi Gazete, 1983),

“**Tabiat Parkı:** Bitki örtüsü ve yaban hayatı özelliğine sahip, manzara bütünlüğü içinde halkın dinlenme ve eğlenmesine uygun tabiat parçaları” (T.C. Resmi Gazete, 1983),

“Tabiatı Koruma Alanı: Bilim ve eğitim bakımından önem taşıyan nadir, tehlikeye maruz veya kaybolmaya yüz tutmuş ekosistemler, türler ve tabii olayların meydana getirdiği seçkin örnekleri ihtiva eden ve mutlak korunması gerekli olup sadece bilim ve eğitim amaçlarıyla kullanılmak üzere ayrılmış tabiat parçaları” (T.C. Resmi Gazete, 1983),

“Tabiat Anıtı: Tabiat ve tabiat olaylarının meydana getirdiği özelliklere ve bilimsel değere sahip ve milli park esasları dahilinde korunan tabiat parçaları” (T.C. Resmi Gazete, 1983), şeklinde tanımlanmaktadır.

4915 sayılı Kara Avcılığı Kanunu kapsamında;

“Yaban Hayatı Geliştirme Sahası: Av ve yaban hayvanlarının ve yaban hayatının korunduğu, geliştirildiği, av hayvanlarının yerleştirildiği, yaşama ortamını iyileştirici tedbirlerin alındığı ve gerektiğinde özel avlanma planı çerçevesinde avlanmanın yapılabildiği sahalardır” (T.C. Resmi Gazete, 2003),

“Yaban Hayatı Koruma Sahası: Yaban hayatı değerlerine sahip, korunması gerekli yaşam ortamlarının bitki ve hayvan türleri ile birlikte mutlak olarak korunduğu ve devamlılığının sağlandığı sahalardır” (T.C. Resmi Gazete, 2003), olarak tanımlanmaktadır.

6831 Sayılı Orman Kanunu kapsamında ilan edilen;

“Muhafaza Ormanı: Arazi kayması ve yağmurlarla yıkanması tehlikesine maruz olan yerlerdeki ormanlar ile meskûn mahallerin havasını, şose ve demiryollarını, toz ve kum fırtınalarına karşı muhafaza eden ve nehir yataklarının dolmasının önüne geçen veya memleket müdafaası için muhafazası zaruri görülen ve bu gerekçelerle ayrılan devlet ormanları, maki veya fundalarla örtülü yerler” (T.C. Resmi Gazete, 1956),

“Gen Koruma Ormanı: Bir türün genetik çeşitliliğinin doğal ortamında (in-situ) korunması amacıyla yönetilen doğal meşcereler” (URL- 6),

“Tohum Meşceresi: Orman ağacı ve ağaççığı türlerinde tohum üretmek amacıyla koordinatları Bakanlıkça belirlenen ve bu amaçla yönetilen alanlar” (URL- 6) dır.

“Tohum Bahçesi: Yüksek kaliteli bol tohum üretmek üzere yetiştirilen bahçeler” (URL- 6)

“Şehir (Kent) Ormanı: Ormanların öncelikle sağlık, spor, estetik, kültürel ve sosyal fonksiyonlarını halkın hizmetine sunmak, aynı zamanda yurdun güzelliğine katkı sağlamak, toplumun çeşitli spor ve dinlenme ihtiyaçlarını karşılamak, turistik hareketlere imkan vermek ve teknik ormancılık faaliyetleri ile flora ve faunanın da tanıtılarak,

özellikle çocuklar ve gençlere orman sevgisi ve bilincinin aşılması amacıyla izcilik, doğa yürüyüşü, bisiklet, binicilik ve benzeri etkinlikler ile kır lokantası, kır kahvesi, kültür evleri, yöresel ürün sergi ve satış yeri, amfi tiyatro, çeşitli mini spor alanları ve diğer rekreasyonel yapı ve tesisleri ihtiva eden, il ve ilçelerde ayrılan yerler” (URL- 6), olarak tanımlanmaktadır.

Diğer mevzuatlar kapsamında ise,

“Ulusal Öneme Haiz Sulak Alanlar: Bir sulak alan flora ve faunanın özellikleri ile kalitesinde dolayı bir bölgenin ekolojik ve genetik çeşitliliğini sürdürürebilmek için özel bir değere sahip olduğu alanlar” (URL- 6),

“Mahalli Öneme Haiz Sulak Alan: Ulusal öneme haiz sulak alan ve Ramsar alanı listesinde bulunmayan Genel Müdürlükçe onaylanan alanlar” (URL- 6) dır.

“Ramsar Alanı: Ramsar Sözleşmesinin 2 inci maddesi gereğince ilan edilerek Ramsar listesine dâhil edilen sulak alanlar” (URL- 6),

“Doğal Sit: İlginç özellik ve güzelliklere sahip olan ve ender bulunan korunması gerekli alanları ve taşınmaz tabiat varlıkları” (URL- 7),

“Özel Çevre Koruma Bölgeleri: Ülke ve dünya ölçeğinde ekolojik önemi olan, çevre kirlenmeleri ve bozulmalarına duyarlı toprak ve su alanlarını, biyolojik çeşitliliğin, doğal kaynakların ve bunlarla ilgili kültürel kaynakların gelecek kuşaklara ulaşmasını emniyet altına almak üzere gerekli düzenlemelerin yapılabilmesi amacıyla ayrılan alanlar” (T.C. Resmi Gazete, 2013), şeklinde tanımlanmaktadır.

1.2.4.Türkiye’de Korunan Alanların Uluslararası ve Ulusal açıdan Mevcut Durumu

Dünya korunan alanlar veri tabanı (WDPA), karasal ve deniz koruma alanları hakkındaki en kapsamlı küresel veri bankasıdır. UNEP ve IUCN arasında UNEP tarafından yönetilen ortak bir projedir. WDPA, denizel ve karasal koruma alanlarının aylık olarak güncellenen en kapsamlı küresel veri tabanı olup planlama, politika kararları ve yönetimi hakkında bilgi vermek için bilim adamları, işletmeler, hükümetler, uluslararası sekretaryalar ve diğerleri tarafından yaygın olarak kullanılan kilit küresel biyoçeşitlilik veri setlerinden biridir. (UNEP-WCMC, 2019)

UNEP - Dünya Koruma İzleme Merkezi (UNEP-WCMC) biyolojik çeşitlilik ve ekosistem hizmetleri hakkında çevre ve kalkınma politikasında değişiklik yapan karar

vericilere yararlı olacak şekilde yetkili bilgi sağlamayı görevi olarak tanımlamakta ve bu çerçevede çalışmalarını devam ettirmektedir (URL- 8).

Korunan alanlar, ulusal seviyeden uluslararası seviyeye kadar çeşitli ölçeklerde belirlenmekte olup WDPA içinde tanımlanmış olan üç korunan alan seviyesi için UNEP-WCMC (2019) tarafından aşağıda yer alan tanımlamalar yapılmıştır.

Ulusal: Ulusal veya ulusal düzeyde belirlenmiş ya da önerilen alanlar(Örn: milli parklar),

Bölgesel: Bir ülke tarafından bölgesel (uluslar üstü) bir çerçeve veya anlaşma çerçevesinde belirlenmiş veya teklif edilen alanlar (Örn: Natura 2000),

Uluslararası: Bir ülke tarafından uluslararası bir anlaşma çerçevesinde belirlenmiş veya teklif edilmiş alanlar olup WDPA'da bu alanlar için Dünya Mirası Alanları, Ramsar Alanları ve Biyosfer Rezerv Alanları şeklinde üç tür atama vardır.

WDPA'nın çevrimiçi ara yüzü olan Korunmalı Gezegen (Protected Planet) web sitesinde ülkemizle ilgili bölümde yalnızca Çizelge 1.3'de belirtilen 18 alan gösterilmektedir.

Çizelge 1.3.WDPA' da gösterilen ülkemizle ilgili alan sayısı (UNEP-WCMC, 2019)

Dünya Miras alanı	2
Ramsar Alanı	14
UNESCO-MAB Biyosfer Rezerv alanı	2
Toplam	18

Yukarıda belirtilen alanların detay dağılımlarına Çizelge 1.4'e bakıldığında ise 16 alanın Alansal 2 alanın ise noktasal veri kaynaklı girişlerinin yapıldığı anlaşılmaktadır. Bunun yanında noktasal veri girişi yapılmış olan bu iki alandan Camili Biyosfer Rezerv Alanı'nın hem noktasal hem de alansal olarak girişinin yapıldığı anlaşılmış olup 17 alan olarak gösterilmiştir.

Çizelge 1.4. WDPA' da gösterilen ülkemizle ilgili alanlar (UNEP-WCMC, 2019)

No	Alan Adı	Statü	Statü Tarihi	Kayıt Tipi Alan(A)/Nokta(N)
1	Göreme Milli Parkı ve Kapadokya	Dünya Miras alanı (Karma)	1986	A
2	Hierapolis-Pamukkale	Dünya Miras alanı (Karma)	1988	A
3	Göksu Deltası	Ramsar Alanı	1994	A
4	Burdur Gölü	Ramsar Alanı	1994	A
5	Seyfe Gölü	Ramsar Alanı	1994	A
6	Manyas Gölü (Kuş Gölü)	Ramsar Alanı	1994	A
7	Sultan Sazlığı	Ramsar Alanı	1994	A
8	Kızılırmak Deltası	Ramsar Alanı	1998	A
9	Akyatan Lagünü	Ramsar Alanı	1998	A
10	Uluabat Gölü	Ramsar Alanı	1998	A
11	Gediz Deltası	Ramsar Alanı	1998	A
12	Meke Gölü	Ramsar Alanı	2005	A
13	Yumurtalık Lagünleri	Ramsar Alanı	2005	A
14	Kızören Obruğu	Ramsar Alanı	2006	A
15	Kuyucuk Gölü	Ramsar Alanı	2009	N
16	Nemrut Kalderası	Ramsar Alanı	2013	A
17	Camili*	Biyosfer Rezerv alanı	2005	N+A

* Camili Biyosfer Rezerv Alanı için noktasal ve alansal iki kayıt bulunduğundan bir alan olarak gösterilmiştir.

Ulusal veri kaynaklarından temin edilen veriler doğrultusunda hazırlanan Türkiye'nin korunan alanlarının mevcut durumu Çizelge 1.5'te verilmiştir. Ülkemizin yüzölçümü yaklaşık 78.356.200 ha olarak kabul edildiğinde bunun %10.3'ü nün korunan alan olduğu anlaşılmaktadır. METT uygulaması yapılabilecek potansiyel alanlar ise 2873 sayılı Milli Parklar Kanunu ve 4915 sayılı Kara Avcılığı Kanunu kapsamında yönetilen ve ülke yüzölçümünün yaklaşık olarak % 2.8'ine denk gelen 2.199.994 hektarlık kısmını oluşturmaktadır.

Çizelge 1.5. Türkiye'nin korunan alanlarının mevcut durumu

Korunan Alanlar	Adet	Alan(ha)
1. Milli Parklar	44	866.684
2. Tabiat Parkları	247	106.453
3. Tabiatı Koruma Alanları	30	46.794
4. Tabiat Anıtları	113	7.646
2873 Sayılı Milli Parklar Kanunu (DKMPGM-HAD, 2019)	434	1.027.577
5. Yaban Hayatı Geliştirme Sahaları	81	1.172.417
4915 Sayılı Kara Avcılığı Kanunu (DKMPGM-HAD, 2019)	81	1.172.417
6. Muhafaza Ormanları	55	251.519
7. Gen Koruma Ormanları	308	42.093
8. Tohum Meşcereleri	321	42.228
9. Tohum Bahçeleri	185	1.424
10. Şehir Ormanları	142	10.444
6831 sayılı Orman Kanunu (DKMPGM-RİP, 2007)	1.011	347.708
11. Sulak Alanlar (RAMSAR14+USAK53+MASAK9)	76	958.883
2872 Sayılı Çevre Kanunu Kapsamında Sulak Alanlar Yönetmeliği (URL- 9)	76	958.883
12. Özel Çevre Koruma Bölgeleri	18	2.582.968
13. Doğal Sit Alanları (1, 2 ve 3. Derece Doğal Sit Alanları)	2.165	1.998.395
Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Tarafından Yönetilen Korunan Alanlar (URL-10)	2.183	4.581.363
TOPLAM	3.785	8.087.948
METT Uygulanabilecek Potansiyel Alanlar(2873+4915)	515	2.199.994

1.2.5. Korunan Alanlarda Yönetim Etkinliği

BÇS, ekonomik ve sosyal kalkınma açısından hayati önem taşıyan biyolojik çeşitlilik kaynaklarının insan kaynaklı zarar görmesi ve bazı türlerin neslinin sona ermesinin endişe verici boyutlara ulaşması sebebiyle oluşan ihtiyaç doğrultusunda, 195 ülke ve Avrupa Birliği'nin taraf olduğu Birleşmiş Milletler Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi'ne, ülkemiz 1996 yılında taraf olmuştur (URL-11).

Sözleşme özet olarak, genetik kaynakların ve biyolojik çeşitliliğin korunarak, sürdürülebilir şekilde kullanımı ile oluşacak faydaların adil şekilde paylaşımı için hazırlanması gereken ulusal stratejilerin belirlenmesi, eylem planları ve programların geliştirilmesini öngörmektedir (URL-11).

2004 yılında gerçekleştirilen BÇS'nin VII. Taraflar Konferansı'nda kabul edilen "Korunan Alanlar İş Programı" korunan alanlarla ilgili tüm konuların sistematik olarak ele alındığı, sorunların önceliklendirilerek, çözüm yollarının geliştirildiği, bu sayede edinilen deneyimlerin ülkeler ve diğer korunan alanlarda kullanıldığı, biyolojik çeşitliliğin doğru

yatırımlarla daha etkili ve verimli yönetildiğini sağlamayı hedeflenmektedir (Dudley ve ark., 2005).

IUCN'nin Dünya Korunan Alanlar Komisyonu (WCPA), dünyanın önde gelen korunan alan uzmanlık ağıdır. IUCN'in Korunan Alanlar Küresel Programı tarafından yönetilmektedir ve 140 ülkeye yayılan 2.000'den fazla üyesi bulunmaktadır. WCPA, hükümetlerin ve diğerlerinin korunan alanları planlamasına ve bunları tüm sektörlerle entegre etmesine yardımcı olarak çalışır; politika yapıcılara stratejik tavsiyeler vererek; korunan alanlardaki kapasite ve yatırımın güçlendirilmesi; ve zorlu meseleleri ele almak için korunan alandaki paydaşların farklı seçmenlerini toplayarak 50 yıldan uzun bir süredir, IUCN ve WCPA, korunan alanlardaki küresel eylemlerin ön saflarında yer almaktadır (URL-12).

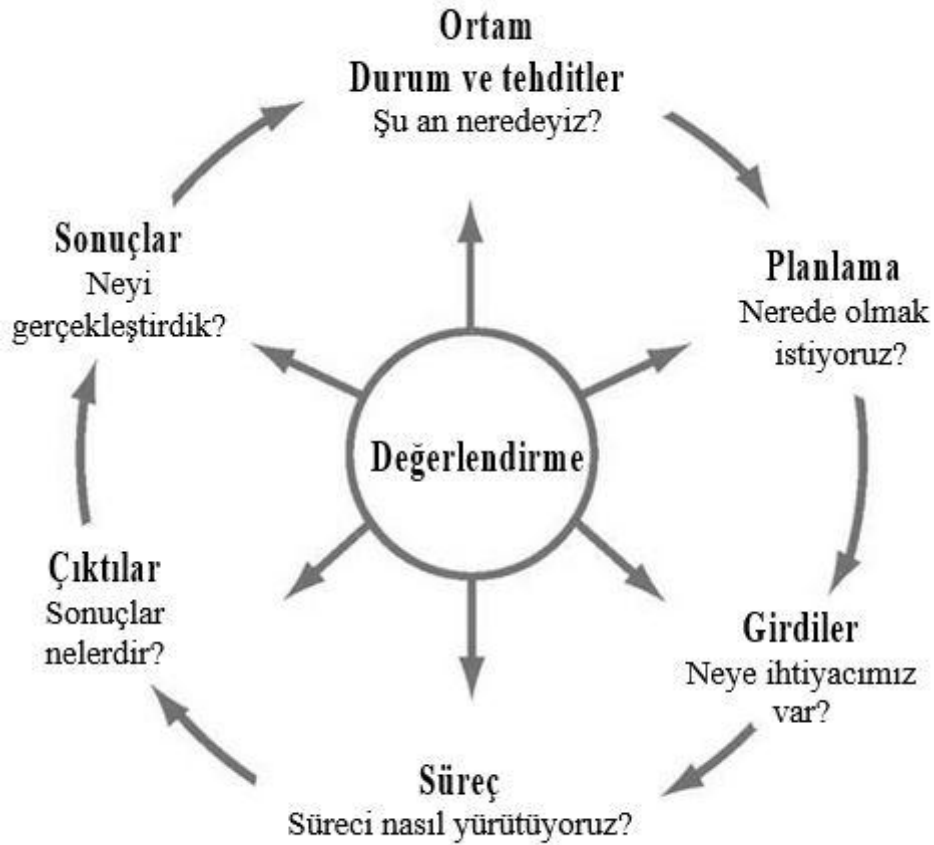
IUCN WCPA yönetim etkinliği uzmanlar grubu ise, uzun yıllardan beri korunan alanların yönetim etkinliğinin artırılmasının nedenini savunmuş ve bu çaba, ulusal hükümetlerin ulusal değerlendirme ve raporlama sistemlerinin rutin bir bileşeni olarak yönetim etkinliği değerlendirmelerini üstlenmeye karar verdikleri BÇS kararları ile desteklenmiştir. Yönetim etkinliği değerlendirmeleri, tüm gerekli sistem ve işlemlerin korunan alanlarda ne ölçüde gerçekleştiğini ölçer ve iyileştirme alanlarını belirler (URL-13).

Son on yılda Yönetim Etkinliği Uzmanlar Grubu tarafından; Korunan Alan Yönetim Etkinliği Çerçevesi (iki sürüm), Korunan Alan Yönetim etkinliği (PAME) metodolojilerinin geliştirilmesi, kapasite geliştirme ve eğitimin yanında hükümetlere ve STK'lara yardım, PAME değerlendirme ilkeleri, süreçleri ve en iyi uygulamaların derlenmesi, PAME veri analizi ve korunan alan yönetiminin durumu, Küresel Korunan Alan Yönetim Etkinliği Veri tabanı (GD-PAME) geliştirerek yönetmek ve analiz etmek, UNEP-WCMC, Ramsar, UNESCO, CBD vb. ile işbirliği, performans için yeni bir küresel standart olan IUCN'in, en düşük etkililik standartlarını karşılayan korunan alanları listeleyen Korunan Alanlar Yeşil Listesi gibi bir dizi önemli faaliyet gerçekleştirilmiştir (IUCN, 2017).

Korunan alan yöneticileri, yönetim faaliyetlerinin sonuçlarını ve hedeflerine ulaşım ulaşımadıklarını değerlendirmek zorunda olduklarının her zaman farkındadırlar. Yakın zamana kadar, bunun nasıl yapılacağı konusunda çok az rehber vardı. 1992'de Caracas'taki IV. IUCN Dünya Parkları Kongresinde, korunan alan topluluğu, IUCN'nin korunan alan yönetim etkinliğini (PAME) değerlendirmek için bir sistem geliştirmesini önerdi. Buna

cevaben, IUCN, Dünya Korunan Alanlar Komisyonu (WCPA) içinde geniş bölgesel temsili olan uluslararası bir görev gücü oluşturdu. 2000 yılında bu görev gücü bir PAME sistemi önermek yerine, korunan alanların yönetimini değerlendirmek üzere bir çerçeve yayınlamıştır. WCPA çerçevesi, korunan alan uzmanlarına, geliştirilecek bir değerlendirme sisteminin; yapısı ve süreci, ölçülmesi gereken konuların bir kontrol listesi ile birlikte değerlendirmede dikkate alınması gereken göstergeler hakkında rehberlik içerir ve raporlama için temel standartları teşvik eder (Stolton ve Dudley, 2016).

Söz konusu çerçeve altı farklı adım veya bileşeniyle, Şekil 1.1’de görülebildiği gibi bir korunan alan yönetimi döngüsü üzerine oturtulmuştur. Süreç mevcut değerler ve tehditlerle ilgili kapsamın belirlenmesiyle başlayarak, planlamayla gelişir, kaynakların (girdiler) dağıtımını ile devam eder, idari müdahalelerin sonucunda (süreç), ürün ve hizmetler üretilir (çıktılar). Bu sayede etkiler veya sonuçlar ortaya çıkar (CBD, 2016).

Şekil 1.1. Korunan alanların yönetim etkinliğini değerlendirmek için IUCN WCPA çerçevesi (Stolton ve Dudley, 2016)

Bu altı basamak (Çizelge 1.6), “değerlendirme”, “cevap verme” ve “öğrenme” döngüsünden oluşan bir içeriğe sahiptir. Adımlardan her biri için yapılan değerlendirmeler

ve bu adımlar arasındaki bağlantılar, etkin yönetime dair genel görünümü verir (CBD, 2016).

Çizelge 1.6. WCPA çerçevesinin özeti (Stolton ve ark., 2003)

Değerlendirme unsurları	Açıklama	Değerlendirilen ölçütler	Değerlendirme odağı
Ortam	Şimdi neredeyiz? Alanın önemi, alana yönelik tehditler ve politika ortamının değerlendirilmesi	- Önem - Tehditler - Hassaslık - Ulusal ortam - Ortaklar	Durum
Planlama	Nerede olmak istiyoruz? Korunan alanın tasarım ve planlamasının değerlendirilmesi	- Korunan alan mevzuatı ve politikası - Korunan alanlar sisteminin tasarımı - Korunan alan tasarımı - Yönetim planlaması	Uygunluk
Girdiler	İhtiyacımız nedir? Korunan alanın etkin yönetimi için ihtiyaç duyulan girdilerin değerlendirilmesi	- Kurumun ihtiyaç duyduğu kaynaklar - Korunan alanın ihtiyaç duyduğu kaynaklar	Kaynaklar
Süreçler	Süreci nasıl yürütüyoruz? Yönetim şeklinin değerlendirilmesi	- Yönetimsel süreçlerin uygunluğu	Verimlilik ve uygunluk
Çıktılar	Sonuçlar nelerdir? Yönetim programlarının ve yönetsel eylemlerin uygulanması ile hedeflenen ürün ve hizmetlerin gerçekleşme durumunun değerlendirilmesi	- Yönetimsel eylemlerin sonuçları - Ürün ve Hizmetler	Etkinlik
Sonuçlar	Neyi gerçekleştirdik? Sonuçlar ve sonuçların amaçları gerçekleştirme derecesinin değerlendirilmesi	- Etkiler: yönetimin, amaçlara ilişkin etkileri	Etkinlik ve uygunluk

1.2.6. Korunan Alanlarda Yönetim Etkinliğinin İzlenmesi

Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi Korunan Alanlar İş Programı içerisinde yönetim etkinliğine yönelik belirlenen amaç “4.2: Korunan alan yönetiminin etkinliğini değerlendirmek ve geliştirmek”, hedef ise “2010 yılına kadar, korunan alanlar ile ulusal ve bölgesel korunan alan sistemlerinde ve sınır aşan korunan alanlarda yönetimin izlenmesi,

değerlendirilmesi ve raporlanmasıyla ilgili düzenlemelerin taraflarca kabul edilmesi ve uygulanması” şeklinde tanımlanmıştır (Dudley ve ark., 2005).

Korunan Alanlar İş Programı (Dudley ve ark., 2005)’nın belirlenen faaliyetlerin uygulanmasına yönelik olası adımlar bölümünde ise 2010 yılına kadar korunan alanların en az %30’unda yönetim etkililiğinin değerlendirilmesi için bir metodoloji belirlenmesine yönelik; hızlı ve kendi kendine değerlendirme anketlerinden, uzun dönem detaylı izleme ve değerlendirme sistemlerine kadar değişen, çok sayıda alternatif değerlendirme metodolojilerinin geliştirildiği, tarafların hazır metodolojilerden birini seçebileceği gibi yönetim etkinliğini daha hassas bir şekilde ölçmek için eldeki malzemeyi kullanarak kendilerinde özel bir değerlendirme sistemi geliştirebilecekleri dile getirilmiştir.

BÇS Taraflar Konferansı (COP) 10 X / 31 sayılı karar ile “... Taraflar... 2015 yılına kadar çeşitli ulusal ve bölgesel araçları kullanarak toplam korunan alanlarının % 60’ını değerlendirmeye yönelik çalışması ve sonuçları yönetim etkinliği konusunda küresel veri tabanına rapor etmek üzere yönetim etkinliği değerlendirmelerini genişletmesi ve kurumsallaştırması” için çağrıda bulunur (CBD, 2016).

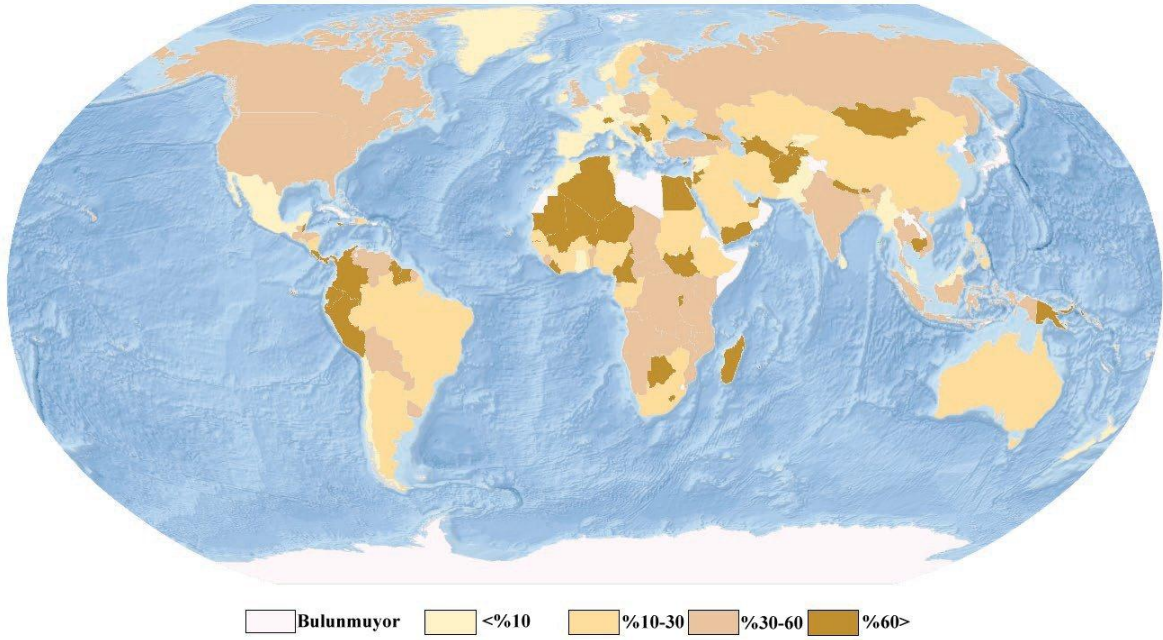
Etkili doğa koruma, iyi korunan alan yönetimini oluşturan bir dizi standart ve iyi uygulamanın benimsenmesiyle desteklenebilir. Burada işin başlangıç noktası; ödenek, personel sayısı, personelin bilgi ve becerisi veya yönetimle ilgili diğer konulardaki eksikliklerden ortaya çıkan bir kısıtın olmaması durumunda yönetimin nasıl sürdürüleceği gibi yönetimle ilgili önemli konularda arzu edilen standartların belirlenmesidir (Dudley ve ark., 2005).

Bu nedenle yapılacak değerlendirmeler öncelikle alanın kaynak değerleri, tehditleri ve fırsatları, paydaşları ile yönetim ve politik bağlamla ilgili konularda veri toplamalıdır. Yönetim, korumanın vizyonunu, amaçlarını ve hedeflerini yerine getirmek ve tehditleri azaltmak için gereken stratejilerin planlanmasıyla başlar. Bu planları uygulamaya koymak ve yönetim hedeflerini yerine getirmek için yöneticilerin personel, para ve ekipman girdilerine (kaynaklarına) ihtiyacı vardır. Yönetim faaliyetleri kabul edilen süreçlere göre uygulanır (yani en iyi uygulamalar); çalışma planlarında belirtilen aktiviteleri tamamlayarak çıktılar üretmektedir. Yönetimin sonuçları ise korunan alanın biyolojik açıdan korunması, ekonomik gelişimi, sosyal sürdürülebilirliği veya kültürel mirası için belirlenen amaç ve hedeflere ulaşılmasıdır (Stolton ve Dudley, 2016).

Korunan alanlarla ilgili olarak daha iyi bilgiye sahip olmak ulusal düzeyde olduğu kadar küresel düzeyde de ihtiyaç duyulan bir konudur. Dünya Korunan Alanlar Veri Tabanı (WDPA), korunan alanlarla ilgili yalnız tutarlı küresel bilgileri sağlayarak iş programının küresel çapta uygulamasının değerlendirilmesine yönelik çalışmalar için bir altlık oluşturur. Bu nedenle Amaç 4.3, Tarafları, özellikle, BÇS ve WDPA için hazırladıkları ulusal ve tematik raporlarda korunan alanlarla ilgili verileri raporlamaya davet etmektedir (Dudley ve ark., 2005).

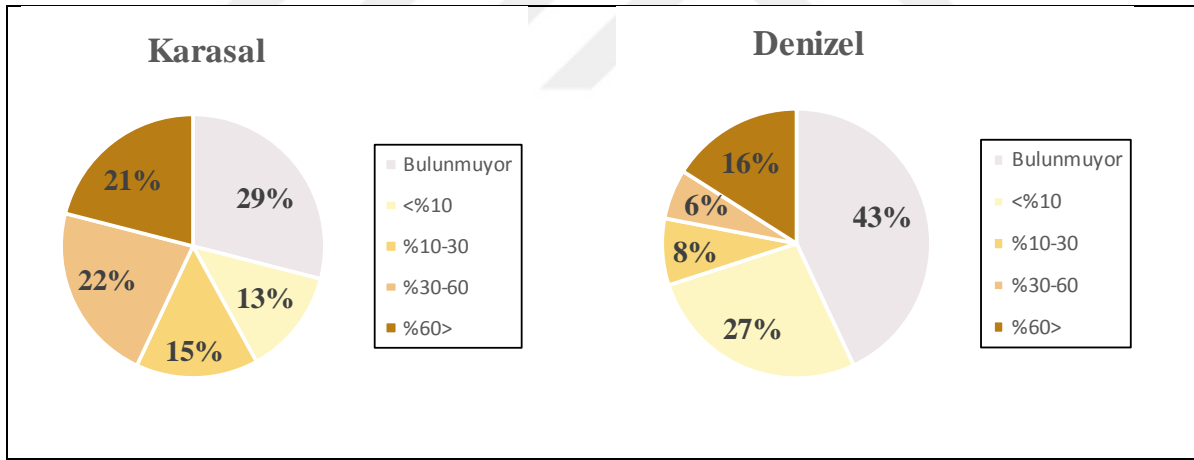
Korunan Alanlar Yönetim Etkinliği Küresel Veri Tabanı (GD-PAME), korunan alanlar için yönetim etkinliği değerlendirmelerinde kullanılan en kapsamlı küresel veri tabanıdır. GD-PAME, WDPA'da belgelenen korunan bir alanın yönetim etkinliği açısından değerlendirilip değerlendirilmediğini belirtir. GD-PAME, UNEP-WCMC'ye çok çeşitli hükümet ve sivil toplum örgütleri tarafından sunulan değerlendirmeleri içeren ve aylık olarak güncellenen, sorgulama yapılabilen bir veri tabanıdır (CBD, 2016).

GD-PAME'de bulunan 21,743 farklı korunan alandan 28.668 kayıt bulunmaktadır. Bu sayı, WDPA'da bildirilen korunan alanların % 9,1'ine karşılık gelmekte ve korunan alanların 19,9'unu temsil etmektedir. Veri tabanında kaydedilmiş olan verilere göre, ülkelerin korunan alanlarının yönetim etkinliğinin en az % 60'ını değerlendirme hedefine yönelik gerçekleştirmeler; karasal alanlar için % 21, denizel alanlar için ise % 16 oranında kalmaktadır. Bu çerçevede ülkeler tarafından gerçekleştirilen yönetim etkinliği izleme durumları Şekil 1.2'de görülebilmektedir.

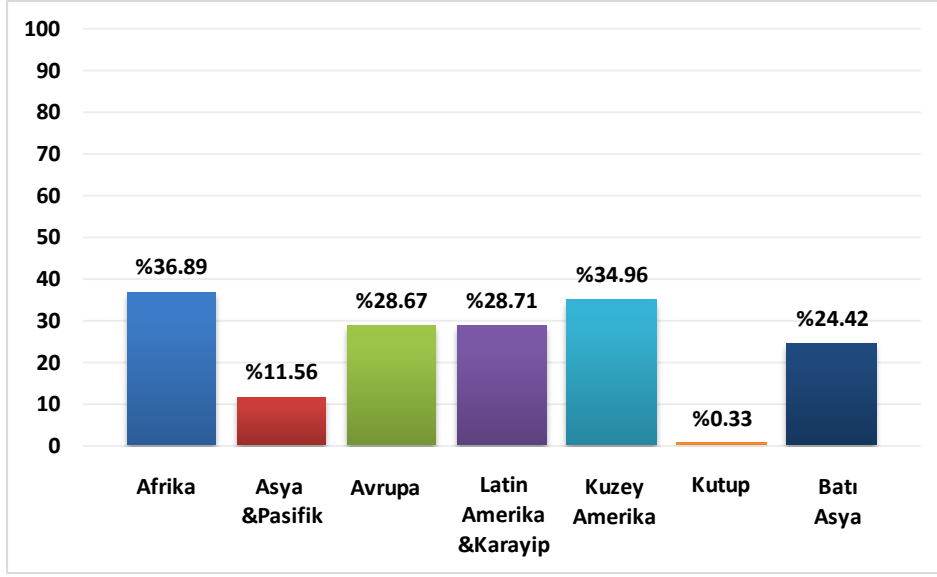
Şekil 1.2. Ülkelerin yönetim etkinliği değerlendirme durumları (UNEP-WCMC, IUCN ve NGS, 2018)

Ülkelerin % 60 olan yönetim etkinliği değerlendirme hedefine doğru ilerleme durumlarının oranı ise karasal alanlar ve denizel alanlar için Şekil 1.3’de incelenebilmektedir.

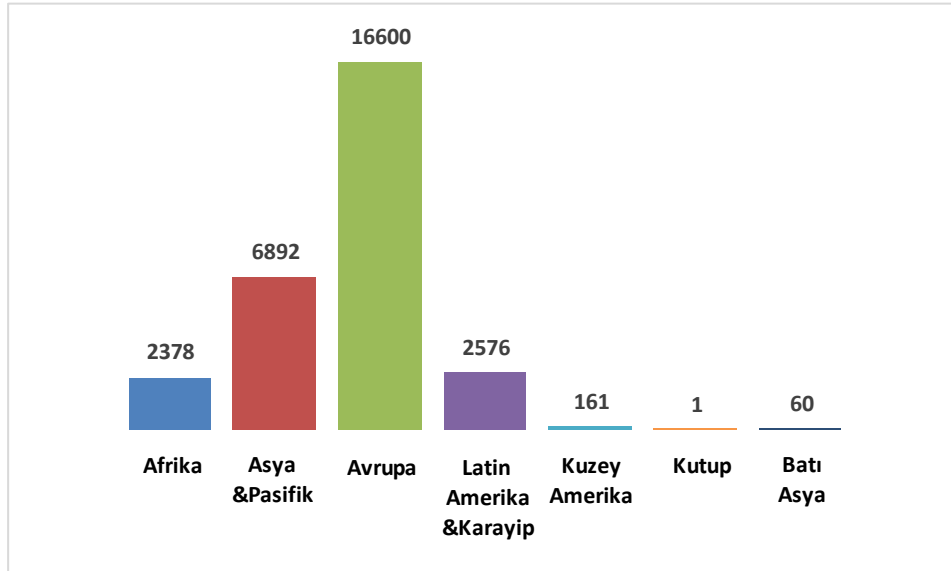
Şekil 1.3.Karasal ve denizel alanlar açısından ülkelerin yönetim etkinliği değerlendirme durumları (UNEP-WCMC, IUCN ve NGS, 2019)

Bölgesel olarak Yönetim etkinliği açısından değerlendirilen korunan alanların Şekil 1.4’de görülebildiği üzere hiçbiri % 60 değerlendirme hedefine ulaşmamış olup Afrika ve Kuzey Amerika ise korunan alan ağlarının toplam alanın % 30’undan fazlasını değerlendirmiştir.

Şekil 1.4. Bölgesel açıdan yönetim etkinliği değerlendirme oranları (UNEP-WCMC, IUCN ve NGS, 2019)

Birleşmiş Milletler Çevre bölgelerinde rapor edilen yönetim etkinliği değerlendirmelerinin sayısı aynı bölgenin tekrar değerlendirmeleri de dahil olmak üzere Şekil 1.5'te verilmektedir. Bölgesel olarak en fazla kayıt sayısına sahip olan Avrupa'da birçok küçük korunan alan bulunmakta olup kayıtların fazla gözükme sebebi, birçok alanın tekrar değerlendirilmesinden kaynaklanmaktadır.

Şekil 1.5.Bölgesel açıdan yönetim etkinliği değerlendirme sayıları (UNEP-WCMC, IUCN ve NGS, 2019)

1.2.7. Dünyada Yönetim Etkinliğini İzlemede Kullanılan Araçlar

UNEP-WCMC, IUCN ve NGS (2019) tarafından son 10 yılda, dünya genelinde 169 ülkeden yönetim etkinliği verileri toplandı ve 69 farklı metodoloji kullanılarak GD-PAME oluşturulduğu ifade edilmektedir. Ancak bu sayı içerisinde bazı metodolojilerin farklı versiyonlarının da yer aldığı göz önünde bulundurularak dünyada uygulanan metodolojilerin büyük çoğunluğu Çizelge 1.7’de gösterilmeye çalışılmıştır.

Çizelge 1.7.Yönetim etkinliği izleme metodolojileri (CBD, 2016'dan uyarlanarak)

Kapsam	No	Metodun Kısa Adı	Metodun Türkçe Uzun Adı
Küresel	1	METT	Yönetim Etkinliği İzleme Aracı
	2	Birdlife IBA	Önemli Kuş Alanı İzleme
	3	RAPPAM	Korunan Alan Yönetiminin Hızlı Değerlendirmesi ve Önceliklendirilmesi
	4	WHA Outlook Report	Dünya Mirası Görünüm Değerlendirmesi
	5	GOBI survey	Biyçeşitlilik Araştırma Projesinin Yönetimi
	6	MPAMEE	Deniz Koruma Alanınız Nasıl?
	7	Enhancing our Heritage	Mirasımızı Geliştirmek
	8	Marine tracking tool	WWF-Dünya Bankası Deniz Koruma Alanı puan kartı
	9	Wetland tracking tool	Sulak Alan İzleme Aracı
Bölgesel	10	PROARCA/CAPAS	Proyecto Ambiental de Centroamerica (PROARCA) / (CAPAS)
	11	PIP Site consolidation	Tehlikeli Site Konsolidasyon Karnesi İçindeki Parklar
	12	Parks profiles	Park Profilleri
	13	European diploma	Avrupa Korunan Alanlar diploması
	14	Stockholm BR Survey	Stockholm Biyosfer Rezervi Araştırması
	15	PANPARKS	Korunan Alan Ağı (PAN) Avrupa Parkları
	16	Asean MEE	Güneydoğu Asya Ülkeleri Yönetimi Etkinlik Değerlendirme Derneği
	17	Africa rainforest study	Afrika Yağmur Ormanları Çalışması
	18	West Indian Ocean MPA	Batı Hint Okyanusu Deniz Koruma Alanı araç seti
19	WWF/CATIE	WWF / CATIE Değerlendirme Metodolojisi	
Ulusal	20	Netherlands quality test	Natuurmonumenten Kalite Testi, Hollanda
	21	AEMAPPS	Sosyal Katımlı Korunan Alanların Yönetim Etkinlik Analizi
	22	Belize MEE	Belize Yönetimi Etkinlik Değerlendirme
	23	Venezuela Vision	Venezuela Vizyonu
	24	Brazil 1999	Korunan Alanlar veya Tehlike Altındaki Alanlar? Brezilya 1999 değerlendirme
	25	SIMEC	Koruma için Bilgi, İzleme ve Değerlendirme Sistemi
	26	German Nature Parks	Doğa Parkı Kalitesi Kampanya, Almanya
	27	Korea SOP	Kore Park Durumu Yönetimi Etkinlik Değerlendirmesi
	28	USA SOP	ABD Parkların Durumu
	29	MEMS	Manejo (MEMS) yakınındaki Bolivya'da bir değerlendirme
	30	Valdiviana	Valdiviana Ekolojik Bölgesi Arjantin
	31	MEE Indian	Hindistan Yönetimi Etkinlik Değerlendirmesi
	32	India Tiger Reserve Assessment	Hindistan Tiger Reserve Değerlendirmesi
	33	Korea METT	Yönetim Etkinliğinin İzlenmesi Kore
	34	Ecuador MEE	Ekvador Korunan Doğal Alanların Yönetimi
	35	METT-RAPPAM crossover	METT-RAPPAM geçit
	36	Parks Canada	Kanada Parkları
	37	Central African Republic	Orta Afrika Cumhuriyeti'nin korunan alanlarının durumu
	38	Schröder German BR	Alman Biyosfer Rezervleri değerlendirme
	39	CI tracking tool	Koruma Uluslararası Yönetim Etkinliği İzleme Aracı
	40	French National Parks	Amaç Sözleşmesi (Fransız Ulusal Parkları)
	41	NPAPA England	Milli Park İdaresi Performans Değerlendirmesi (İngiltere)
	42	PA Consolidation index	Korunan Alanların Konsolidasyon Endeksi
	43	European SCS	Avrupa Site Konsolidasyonu karnesi
	44	Italy quality park project	İtalya kalite parkı projesi
	45	MARIPA-G	Guyana Koruma Alanları Göstergeleri, İzleme ve Değerlendirme (MARIPA-G)
Alt-Ulusal	46	NSW SOP	Yeni Güney Galler (Avustralya) Parkların Durumu
	47	Victorian SOP	Victoria (Avustralya) Parkların Durumu
	48	Qld Rapid Assessment	Queensland Hızlı Değerlendirme
	49	Catalonia MEE	Katalonya, İspanya'nın Korunan Alanlar Sisteminin Değerlendirilmesi
	50	Scenery matrix	Manzara matrisi
	51	Scotland LNR	İskoçya'da Yerel Doğa Rezervlerinin Değerlendirilmesi
	52	NTMEE	Parklar ve Vahşi Yaşam Kuzey Bölgesi Yönetimi Etkinliği, Avustralya
	53	Padovan 2002	Padovan 2002
	54	Tasmanian WHA	Tazmanya Dünya Mirası Yönetim Etkinliği Değerlendirmesi
	55	Asturias INDESPAR	Asturias Doğa Parkları (INDES-PAR) genel bakış
	56	Galapagos MEE	Galapagos Ulusal Parkı Yönetim etkinliğini değerlendirme rehberi
	57	GBRMPA outlook report	Büyük Set Resifi (GBR) Görünüm Raporu

1.2.8.Ülkemizde Yönetim Etkinliğini İzlemede Kullanılan İzleme Araçları

Dünyada uygulanan yönetim etkinliği izleme araçlarından literatür taramaları neticesinde ülkemizde kullanıldığı tespit edilen araçlara ilişkin bilgiler aşağıda özetlenmeye çalışılmıştır.

Hockings ve ark. (2006) tarafından ülkemizde; RAPPAM aracı için 33, METT (Tracking Tool olarak ifade edilmiş) aracı için 11, Stockholm Survey aracı için ise 1 kayıt olmak üzere 3 farklı metot ve 45 kayıt bulunduğu görülmüştür.

CBD (2016) raporunda ise Türkiye için 2014 yılına kadar olan zaman diliminde Birdlife IBA, European diploma, GOBI survey, METT, RAPPAM ve WHA Outlook Report olmak üzere 6 farklı metot ile 9 alanda 160 değerlendirme yapıldığı anlaşılmaktadır. Bununla birlikte GD-PAME’de Türkiye’ye ait veriler Çizelge 1.8’de verilmiştir.

Çizelge 1.8. GD-PAME’de ülkemize ait kayıtlar (UNEP-WCMC ve IUCN, 2019)

No	Alan Adı	Kategori	WDPA ID	Metod	izleme Sayısı	Method: Değ.Yılı(Değ.No)
1	Göreme Milli Parkı ve Kapadokya	Dünya Miras Alanı	478637	3	5	METT:2008(13230); RAPPAM:2005(13333), 2009 (13334); WHA Outlook Report: 2014(13335)
2	Hierapolis-Pamukkale	Dünya Miras Alanı	478640	1	1	WHA Outlook Report: 2014(13336)
3	Burdur Gölü	Ramsar Alanı	95401	1	1	Birdlife IBA: 2011(95401)
4	Göksu Deltası	Ramsar Alanı	95399	1	1	Birdlife IBA: 2013(95399)
5	Kuş Cenneti Milli Parkı (Kuş Gölü)	Ramsar Alanı	95403	1	1	Birdlife IBA: 2000(95403)
6	Kızılırmak Deltası	Ramsar Alanı	166757	1	1	Birdlife IBA: 2011(166757)
7	Camili	Biyosfer Rezerv Alanı	555547529 /95399	2	2	GOBI Survey:2006(13330) /METT: 2003(13331)
Toplam Uygulama Sayısı:					11	
Uygulanan Farklı Metod Sayısı:					5	

Yukarıda bahsi geçen bilgiler doğrultusunda ve alanların sahip olduğu sertifika/diplomalar göz önünde tutulduğunda, ülkemizde günümüze değin sekiz metodun kullanıldığı anlaşılmış olup aşağıda kısaca bu metotlardan bahsedilecektir.

1.2.8.1.PAN Park’s sertifikası

PAN Parks, adını Korunan Alanlar Ağı’nın (Protected Areas Network) kısaltmasından almaktadır. PAN Parks ağı, Avrupa çapında, iyi korunmuş doğal değerler

ve kaliteli ziyaretçi hizmetleri gibi çeşitli ölçütlere göre yapılan bağımsız değerlendirme süreci sonucunda belge almaya hak kazanan korunan alanları içerir. WWF ve doğa turizmi konusunda faaliyet gösteren Molecaten Grup tarafından kurulan bağımsız bir organizasyondur (URL-14). 2012 yılında Küre Dağları Milli Parkı Türkiye'nin ilk, Avrupa'nın ise PAN Parks sertifikalı 13. korunan alanı oldu (URL-15). Ancak gelinen süreçte PAN Parks ağına üye olan sertifika sahibi alanlar European Wilderness Society (Avrupa Yabanıl/ El Değmemiş Alan Derneği) adı altında kar amacı gütmeyişini beyan eden ve bağımsız bir yapılanma şeklinde devam etmektedir. Bu kapsamda Küre Dağları Milli Parkı'na 29.05.2019 tarihinde Avusturya/ Salzburg/Tamsweg'de gerçekleştirilen bir organizasyon kapsamında "Platin Sertifika" verilmiştir (N. ERSÖZ, 2019, sözlü görüşme).

1.2.8.2. Avrupa Diploması (European Diploma for Protected Areas)

Korunan Alanlar İçin Avrupa Diploması, 1965'ten bu yana Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi tarafından verilen prestijli uluslararası bir ödüldür. Biyolojik, jeolojik ve peyzaj çeşitliliğinin korunması için ve örnek bir şekilde yönetilen doğal ve yarı doğal alanları ve istisnai öneme sahip manzaraları tanır. Korunan alanlar, olağanüstü bilimsel, kültürel veya estetik nitelikleri için diploma alabilir, ancak aynı zamanda uygun bir koruma düzenine de sahip olmalıdırlar (URL-16).

1976 yılında ülkemizde yer alan Kuşçenneti Milli Parkı, Avrupa Konseyi tarafından çok iyi korunan ve kıta ölçeğinde değer taşıyan doğal alanlara verilen "Avrupa Diploması"nın en üst kategorisi olan A sınıfı Diplomayla ödüllendirilmiştir (URL-17).

1.2.8.3. Birdlife IBA

Küresel IBA izleme çerçevesi, 2002 yılından bu yana, bir dizi bölgesel ve bölgeler arası tartışmalar ve pratik çalışmalar yoluyla geliştirilmiş olup BÇS kapsamındaki ulusal ve uluslararası biyolojik çeşitlilik göstergelerinin devam eden gelişmeleri, BirdLife IBA'nın programının bir parçası olan kılavuzlara dahil edilmiştir (Leverington ve ark., 2010).

Önemli Kuş Alanı (IBA) izleme çerçevesi, IBA'lar hakkında veri toplamak, analiz etmek ve paylaşmak için küresel bir sistemdir. Alanların minimum veri gereksinimleri belirlenerek asgari her dört yılda bir ve düzenli olarak izlenmeli, baskı durumu ve müdahaleler için en az bir gösterge değerlendirilmesi sağlanmalıdır.

1.2.8.4. GOBI Survey

GoBi biyosfer araştırması, Almanya'daki Biyoçeşitlilik Yönetimi (GoBi) araştırma ekibi tarafından yürütülen akademik bir çalışmadır. Araştırma projesi, korunan alanların (özellikle biyosfer rezervlerinin) yönetimi ve yasal, kurumsal, sosyal, ekonomik ve ekolojik bağlamı hakkında bilgi toplamayı amaçlamıştır. Araştırma projesinin bir bileşeni, Temmuz ve Aralık 2006 arasında gerçekleştirilen küresel bir telefon araştırmasıdır. 78 farklı ülkedeki 213 biyosfer rezervinin yöneticisi ve personeli (78) araştırma ekibi tarafından aranmış ve görüşülmüştür. Ek olarak, biyosfer rezervi yönetimi üzerinde etkisi olan önerilen faktörleri değerlendirmek ve sıralamak için bir Faktör Değerlendirme Formu kullanılmıştır (Leverington ve ark., 2010).

1.2.8.5. Stockholm Survey

Küresel biyosfer çalışması, Biyosfer Rezerv Merkezlerinin çevrimiçi değerlendirmelerinden ve rastgele seçilmiş on Biyosfer Rezerv Merkezi ile telefon görüşmelerinden oluşmaktadır. Değerlendirme anketine; İngilizce, Fransızca, İspanyolca ve Çince olmak üzere dört farklı dilde çevrimiçi olarak erişilebilmektedir. Bu kapsamda Şubat 2008'de 3. Dünya Biyosfer Rezervleri Kongresi'nde basılı kopyalar dağıtılmış, 407 Biyosfer Rezerv Merkezi, link ve bir tanıtım mektubu içeren e-posta ile bilgilendirilmiştir (Leverington ve ark., 2010).

1.2.8.6. WHA Outlook Report

IUCN'nin Dünya Mirası Görünümü, dünya doğal mirası için koruma olanaklarının ilk küresel değerlendirmesini sunar. Her doğal alanı Dünya Mirası statüsünde değerlendirerek, iyi koruma uygulamalarını tanırlar ve dünya mirası alanlarının mükemmellik göstermedeki rolünü destekler. Ayrıca, koruma görünümelerini iyileştirmek için tehditle karşı karşıya kalan alanları desteklemek için gereken eylemleri de tanımlar (URL-18).

IUCN Dünya Mirası Görünümü'nün temel amacı, doğal dünya mirası alanlarının korunmasının iyileştirilmesine yardımcı olmak ve şeffaflık ve proaktif bir yaklaşımla Dünya Mirası Sözleşmesini güçlendirmektir (URL-18).

1.2.8.7. RAPPAM (Rapid Assessment and Prioritization of Protected Area Management) Yöntemi

Korunan Alanlarda Hızlı Değerlendirme ve Önceliklendirme Yöntemi (RAPPAM), karar vericilerin belirli bir ülkedeki ya da bölgedeki korunan alanların mevcut yönetiminde kaydedilen ilerlemeyi hızlı bir şekilde değerlendirebilmelerini sağlayan bir araçtır. RAPPAM yöntemi; idari açıdan güçlü ve zayıf yönleri, muhtelif tehditlerin ve baskıların

boyutunu, şiddetini ve dağılımını, ekolojik ve sosyal açıdan yüksek öneme ve hassasiyete sahip alanları, her bir korunan alanın doğa koruma önceliğini ve aciliyet durumunu, korunan alanlarda etkin yönetimin sağlanması için doğa koruma politikaları düzeyinde yapılması gerekenleri ve sonraki adımların geliştirilmesini ve önceliklendirilmesini sağlamaya katkıda bulunur (Stanciu ve ark., 2010).

Türkiye’de RAPPAM yönteminin ilk uygulanması, “Biyolojik Çeşitlilik ve Doğal Kaynak Yönetimi Projesi” kapsamında 15-16 Haziran 2005 tarihleri arasında, 100 kişinin katılımıyla Ankara’da düzenlenen bir çalıştayda 33 milli parkın değerlendirilmesi ile gerçekleştirilmiş, milli parklardaki ilerlemenin görülmesine yönelik ikinci uygulaması ise “PIMS 1988: Orman Koruma Alanları Yönetiminin Güçlendirilmesi Projesi” kapsamında 3-6 Mart 2009 tarihleri arasında, 108 kişinin katıldığı çalıştayda 40 milli park ve 30 tabiat parkı için yapılmıştır (Stanciu ve ark., 2010).

RAPPAM izleme yöntemi, bir korunan alanın yönetiminde kaydedilen gelişmelere genel düzeyde ve hızlı bir bakış yapmak amacıyla o korunan alanın yöneticisi veya saha personeli tarafından doldurulabilecek şekilde geliştirilmiştir. Dolayısıyla, yöntemin ortaya koyabileceği sonuçlar sınırlıdır. Bu nedenle, bağımsız bir değerlendirme veya etkin yönetim için tek bir dayanak olarak ele alınmamalıdır (Stanciu ve ark., 2010).

Ersoy ve Daşdemir (2016) yöntemin, yönetim sürecini değerlendirmede yetersiz kaldığı ve katılımın düşüklüğü nedeniyle, idarenin uygulamaları dışına çıkamamış olup doğa koruma politikalarının zayıflığı nedeniyle sonuçlarına pek itibar edilmemiş ve uygulamada yer bulmadığını ifade etmiştir.

1.2.8.8.METT (Management Effectiveness Tracking Tool) Yönetim Etkinliği İzleme

Aracı

İlk olarak 2002’de yayınlanan METT (Management Effectiveness Tracking Tool) Yönetim Etkinliği İzleme Aracı, korunan alan yönetim etkinliği için IUCN WCPA çerçevesini yansıtmak üzere geliştirilen ilk araçlardan biriydi. O zamandan beri dünya çapında en çok kullanılan PAME araçlarından biri haline geldi; 2016 yılına kadar dünyanın karasal koruma alanlarının beşte birinden fazlasına (URL-19)100’den fazla ülkede ve 2000’den fazla korumalı alanda uygulanmıştır (Hockings ve ark., 2015).

Yönetim Etkinliği İzleme Aracı (METT), basit ve hızlı bir alan değerlendirme sistemi olarak tasarlanmış olup Dünya Bankası-WWF İttifakının korunan alanlarda yönetim etkinliği ile ilgili olarak dünya çapında benimsemiş olduğu hedefin

gerçekleştirilmesinde kaydedilen ilerlemenin izlenmesine yardımcı olmak amacıyla geliştirilmiştir. Araç Korunan alan yöneticilerinin ve bağışçılarının korunan alan yönetim etkinliğini artırmak için ihtiyaçları, kısıtlamaları ve öncelikli eylemleri tanımlamasını sağlamak için kullanılmaktadır (Hockings ve ark., 2015).

Metodoloji, korunan alanları değerlendirmek için korunan alan yönetim kurumları, ulusal hükümetler veya diğer geliştirme programları tarafından bir araç olarak kullanılabilir ve uyarlanabilir (Leverington ve ark., 2008).

METT, bizzat korunan alanın yetkilileri tarafından doldurulabileceği gibi, onlardan elde edilecek bilgiler doğrultusunda alanda yürütülen herhangi bir proje kapsamında da doldurulabilir. Yöntem, yeni bir araştırma gerektirmeksizin, korunan alanın yönetiminden sorumlu kişiler tarafından kolaylıkla yanıtlanabilecek şekilde tasarlanmıştır (Stolton ve ark., 2003).

METT iki bölümden oluşmakta olup bunlar; Korunan bölge, özellikleri, tehditleri ve yönetim amaçları ile değerlendirmeyi kimin yaptığı hakkında bilgi toplayan veri sayfaları ve WCPA çerçevesinin altı bileşenine entegre 30 parametrelili, kompozit bir ölçüm sağlayan değerlendirme formu olarak özetlenebilir (URL-19).

Dünya Bankası-WWF Yönetim Etkinliği İzleme Yönteminin amacı, korunan alanlarda yönetim etkinliği konusunda kaydedilen ilerlemenin raporlanmasına yardımcı olmaktır. Alana uygun daha kapsamlı değerlendirme yöntemleri var ise onların yerine geçmemelidir (Stolton ve ark., 2003). İzleme aracı, sonuçlar hakkında çok detaylı bir değerlendirmeye olanak sağlamamaktadır. Yöntem, WCPA Çerçevesinde yer alan altı adıma hızlı ve genel bir bakış yapmayı amaçlamaktadır. Yöntemde, sonuçlara ilişkin bazı sorular yer almasına karşın, bunlarla ilgili kısıtlar göz önünde bulundurulmalıdır. Unutulmamalıdır ki, yönetim ne kadar iyi olursa olsun biyolojik çeşitlilik azalmaya devam ediyorsa, korunan alan için benimsenen amaçlara ulaşamıyor demektir (Stolton ve ark., 2007).

Yönetim etkinliği izleme aracının küresel düzeyde ve ülkemizde geçirmiş olduğu gelişim süreçleri ilerleyen bölümlerde detaylı bir şekilde açıklanmaktadır.

1.2.9.Ülkemizde Yönetim Etkinliği Açısından Önemli Olan ve Doğa Korumaya Katkı Sağlayan Bazı Önemli Dış Kaynaklı Projeler

Küresel Çevre Fonu (GEF), en acil çevre sorunlarını önlemeye yönelik 1992 Rio Dünya Zirvesi arifesinde kurulmuştur. O zamandan beri, GEF 17.9 milyar doları aşkın hibe sağlayarak, 170 ülkede 4500'den fazla projeye eş finansman için 93.2 milyar dolar daha desteklemiştir. Bugün, GEF 183 ülke, uluslararası kurum, sivil toplum kuruluşu ve küresel çevre konularını ele alan özel sektörden oluşan uluslararası bir ortaklıktır (URL-20). GEF fonları, uluslararası çevre sözleşmelerinin ve anlaşmalarının amaçlarını yerine getirmek için geçiş sürecinde olan ülkelere sunulmaktadır. GEF, alıcı ülkelerde proje ve programları uygulamak için devlet kurumlarına, sivil toplum kuruluşlarına, özel sektör şirketlerine, araştırma kurumları gibi geniş bir yelpazede bulunan potansiyel ortaklara destek sağlamaktadır (URL-21).

GEF'in bu kapsamda proje önerileri hazırlayan 18 Ortak Ajansı bulunmakta olup bunlardan bazıları IUCN, FAO, UNDP, UNEP, Dünya Bankası ve WWF olarak sıralanabilir (URL-22). Operasyonel Odak Noktası, hangi Ajansın proje fikrini geliştirmek ve uygulamak için en uygun olduğuna karar verir. Ajans proje veya programın her aşamasında ortak olacağı için bu önemli bir karardır (URL-21).

Dünya Bankası, GEF Vakıf Fonunu (bağışçıların katkılarıyla) yöneten GEF Mütevelli Heyeti olarak hizmet vermektedir. Mütevelli Heyeti kaynaklarının seferber edilmesine yardımcı olur; fonları GEF Ajanslarına dağıtır; yatırımlar ve kaynak kullanımı ile ilgili finansal raporlar hazırlar; bütçe ve proje fonlarının uygulamasını izler (URL-22). Dolayısıyla bu izlemeleri gerçekleştirirken farklı araçlara ihtiyaç duyması kaçınılmazdır.

Coad, GEF'in, korunan alan yönetiminde iyileştirmelere yol açan proje müdahalelerinin biyoçeşitlilik üzerinde olumlu bir etkisi olacağı varsayımında bulunduğunu belirtmiştir (Stolton ve Dudley, 2016). Bu bağlamda izleme aracının, GEF ve Dünya Bankası'ndan alınan tüm korunan alan projelerinin başında, ortasında ve sonunda uygulanması gerekmektedir (Hockings ve ark., 2015).

1.2.9.1.Biyoçeşitlilik ve Doğal Kaynak Yönetimi Projesi

Biyoçeşitliliğin korunması ve dört öncelikli korunan alanda ve çevresinde sürdürülebilir kullanım için etkili yönetim kurulmasını desteklemektedir. Seçilen alanlar ulusal öncelikler olarak belirlenmiş ve dört ana biyografik bölgenin tamamını temsil etmiş ve Türkiye'deki biyolojik çeşitliliğin korunması ve korunan alan yönetimine yönelik ana

kalkınma zorluklarına örnekler sunmaktadır. Proje, sürdürülebilir orman ve sulak alan yönetimi ve biyoçeşitliliğin korunmasını, kalkınmanın artan baskısı altında olan alanlarda teşvik etmek için bir fırsat sunmaktadır. Projenin tipi tam boyutlu olup, uygulama ajansı Dünya Bankasıdır. Projenin uygulama onay tarihi 17 Mayıs 2000, kapanış tarihi 30 Eylül 2008, toplam bütçesi ise 11.890.000 USD'dir (URL-23).

Projede üretilen önemli basılı materyaller; Rappam'ın Uygulanması - Türkiye'deki Metodoloji, Türkiye Korunan Alan Yönetiminde IUCN Kategori Sistemi, Biyolojik Çeşitlilik İle İlgili Sivil Toplum Kuruluşlarının Kapasitesinin Arttırılması İçin Strateji ve Eylem Planı, Türkiye Korunan Alanlar Yönetim Planlaması Rehberi, Korunan Alan Yönetiminde Eğitim Kitabı 1- 2, Türkiye'deki Korunan Alanlar ve Çevresinde Sürdürülebilir Turizm Gelişim Stratejisi Rehberi, Korunan Alan Planlaması ve Yönetimi, Korunan Alanların Sürdürülebilir Finansmanı şeklinde sıralanabilir. Doğa koruma ve milli parklar açısından oldukça önemli olan bu kaynaklara, 65-75 yayın numaraları ile <http://www.milliparklar.gov.tr/ekutuphane> adresinden ulaşılabilir.

1.2.9.2.Orman Koruma Alanları Yönetiminin Güçlendirilmesi Projesi

Türkiye'nin Ulusal Korunan Alanlar Sisteminde Orman Koruma Alanları Alt Sisteminin Kapsamını ve Yönetim Etkinliğini Artırma Projesinin genel amacı, Türkiye'nin Ulusal Biyolojik Çeşitlilik Stratejisinin hedeflerine ve küresel biyoçeşitliliğin korunmasına yönelik bir katkı olarak biyoçeşitliliği korumak ve doğal kaynakların sürdürülebilir kullanımını sağlamaktır. Proje şu özel hedeflere sahiptir: Hükümet, STK'lar ve yerel toplulukları içeren istişare süreciyle sürdürülebilir bir turizm geliştirme stratejisi de dahil olmak üzere Küre Dağları Milli Parkı için bir Milli Park yönetim planı geliştirmek, biyoçeşitliliğin yerinde korunmasını teşvik etmek, araştırma ve izleme çalışmaları ile geliştirilen önemli türler ve hassas habitatlar için ilgili yönetim programları ile desteklenen Küre Dağları, sürdürülebilir orman yönetimini ve doğal kaynak kullanımını desteklemektir. Projenin tipi orta ölçekli olup, uygulama ajansı UNDP'dir . Projenin uygulama onay tarihi 06 Mar 2008, kapanış tarihi 31 Ara 2012, toplam bütçesi ise 2,428,500 USD'dir (URL-24, 2019).

Proje kapsamında üretilen bazı çıktılar: Etkin Korunan Alan Sistemlerine Doğru Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi Korunan Alanlar İş Programı Uygulama Kılavuzu (Türkçeye çeviri), Doğal Çözümler / Korunan Alanlar İklim Değişikliği ile Mücadelede İnsanlara Yardım Ediyor (Türkçeye çeviri), Korunan Alanlar ve İklim Değişikliği Türkiye

Ulusal Stratejisi, Korunan Alanlarda Hızlı Değerlendirme ve Önceliklendirme Yöntemi (RAPPAM) 2009 Sonuçları ve 2005 Yılıının Karşılaştırılması şeklinde sıralanabilir.

2. ÖNCEKİ ÇALIŞMALAR

2.1.Dünyada METT'in Gelişimine İlişkin Çalışmalar

“Ormanların Korunması ve Sürdürülebilir Kullanımı için Dünya Bankası-WWF İttifakı”, ya da kısaca “İttifak”, Nisan 1998’de dünya ormanlarının sahip olduğu biyolojik çeşitliliğin ve sürdürülebilir kalkınma için gerekli olan ormana dayalı ürün ve hizmetlerin giderek azalmasına bir tepki olarak kurulmuştur. İttifak, çalışma programının bir parçası olarak, korunan alanlarda yönetim etkinliğine ilişkin yüksek tehdit altında bulunan 50 milyon hektarlık mevcut korunan orman alanında, 2005 yılına kadar etkin yönetim sağlamayı hedeflemiştir (Dudley ve Stolton, 1999).

Bu hedefe yönelik kaydedilen ilerlemenin değerlendirilmesi amacıyla, WWF ve Dünya Bankası’nca desteklenen projelerin söz konusu olduğu korunan alanlarda yönetsel etkinliğin raporlanmasını kolaylaştırmak için, WCPA Çerçevesi esas alınarak, alan düzeyinde ve kullanımı kolay bir izleme aracı geliştirmiştir (Stolton ve ark., 2003).

İttifak, izleme aracının; Dünya Bankası ve WWF’nin ilgili olduğu korunan alanların değerlendirmesi için uyumlu bir raporlama sistemi sağlaması, yaygınlaştırmaya uygun olması, zaman içinde kaydedilen ilerlemenin izlenmesini mümkün kılacak tutarlı veriler sağlayabilmesi, yüksek düzeyde maddi kaynaklara ihtiyaç duyulmadan, korunan alan yetkilileri tarafından nispeten çabuk ve kolay bir şekilde doldurulabilmesi, ihtiyaç duyulması halinde bir “sayısal değer” ortaya koyabilmesi, her soru ile ilgili dört yanıt seçeneğinden oluşan bir puanlama sistemine dayalı olması, uzman olmayanlar tarafından da kolaylıkla anlaşılabilir olması ve tekrardan kaçınmak için mevcut raporlama sistemleri ile uyumlu özellikler taşıması gerektiğini ortaya koymuştur (Stolton ve ark., 2003).

İzleme aracı üç yıllık bir süre boyunca test edildikten ve geliştirildikten sonra kullanılmaya başlanmıştır (Leverington ve ark., 2010). METT'in 2002 (2003 yılında kullanılmaya başlanmış) versiyonunun (METT 1 olarak bilinir) yaygınlaşması ve WWF tarafından yapılan uygulama sonuçlarının analizi doğrultusunda iyileştirmeye dönük bazı öneriler getirilmiştir. Salafsky, 2005 sürümü (METT 2 olarak bilinir) Koruma Önlemleri Ortaklığı (CMP) tarafından geliştirilen "tehditlerin birleşik sınıflandırmaları" na dayanan standart bir tehdit listesi içerdiğini belirtmiştir (Stolton ve Dudley, 2016).

WWF, uygulama deneyimi, en iyi uygulamalar ve METT'e artan ilgisini İttifak'ın ormanların korunması ve sürdürülebilir kullanımına yönelik hedeflerinin çok ötesinde hedefleri yansıtması gerektiğini dayanarak, 2007 yılında METT'in daha ayrıntılı bir

incelemesini ve revizyonunu finanse etmiştir. METT 3 (Stolton ve ark., 2007) olarak bilinen bu sürüm 2007'de yayınlandı (Stolton ve Dudley, 2016).

2015 yılında, Ramsar Sözleşmesi 12. Taraflar Konferansı'nda, dünyadaki sulak alanlarda ve Ramsar Alanlarında kullanılmak üzere "R-METT" olarak adlandırılan METT'in gözden geçirilmiş bir versiyonunu karar XII.15 olarak kabul edilmiştir (URL-25).

METT' geliştirilirken, dünyanın en sık kullanılan korunan alan yönetim etkinliği aracı olacağı öngörülmemiştir. Bu sebeple WWF'nin, METT'in nasıl kullanıldığını gözden geçirmek, METT'in uygun şekilde nasıl kullanılacağına ve METT'in geçmişini ve kullanımına ilişkin bir kılavuz hazırlamasında rehberlik etmesi, aracın devam eden fayda ve popülerliğinden dolayı METT el kitabını geliştirilmiştir (Stolton ve Dudley, 2016).

2.2. Türkiye'de METT'in Gelişimi ve Geçmiş Çalışmalar

Ülkemizde METT çalışmalarının başlangıcı GEF-2 Biyoçeşitlilik ve Doğal Kaynak Yönetimi (BÇDKY) Projesi kapsamında METT-1 (Stolton ve ark., 2003)'in kullanılmasına dayanmaktadır. Projenin çıktıları içerisinde METT-1'in Türkçe çevirisi ve geçmiş uygulamalarına dair bilgiler yer almaktadır. Bunun yanında METT Türkçe çevirisi olan "Korunan Alanlarda Yönetim Etkinliği İzleme Aracı" kısaca KAYEİA olarak tanımlanmıştır. Fakat telaffuzunun zorluğu nedeniyle kurum çalışanları tarafından İngilizce kısaltması kullanılmaya devam edilmiştir. Bu tez çalışması kapsamında da Türkçe ismin kısaltmasının kullanılması değerlendirilmiş ancak kurum tarafından kabul gördüğü şekliyle ifade edilmesi daha uygun görülmüştür.

BÇDKY projesi korunan alan planlaması ve yönetimi kitabı (Çevre ve Orman Bakanlığı, 2007) içerisinde yer alan METT uygulamalarına ilişkin grafiklerde, 2003 yılında; İğne Ada, Köprülü Kanyon ve Camili, 2004 yılında; İğne Ada, Köprülü Kanyon ve Sultan Sazlığı, 2007 yılında ise; İğne Ada, Köprülü Kanyon, Sultan Sazlığı, Acarlar, Amanos Dağları, Sarıkum ve Küre Dağları'na ait veriler bulunmaktadır. Toplam uygulama sayısı 13 olup 2 alanda 3, 1 alanda 2 ve 5 alanda bir kez olmak üzere, 8 farklı alanda uygulanmıştır. METT-1 uygulamalarına dair bu grafikler haricinde sağlıklı veriye henüz ulaşamamıştır.

METT-2 formunun ülkemizde uygulandığına ilişkin herhangi bir veriye ulaşamamıştır.

METT-3 (Stolton ve ark., 2007) formunun ise Orman Koruma Alanları Yönetiminin Güçlendirilmesi Projesi kapsamında 15-17 Aralık 2010 tarihleri arasında Antalya’da gerçekleştirilen “Türkiye’de Korunan Alanların Yönetim Etkinliğini İzleme Sistemi Çalıştayı” kapsamında ilk örnek değerlendirmesinin 50 katılımcı tarafından Olimpos Beydağları Sahil Milli Parkı’nda gerçekleştirildiği, belirtilmiş olup Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü, Milli Parklar Dairesi Başkanlığı, bünyesinde oluşturulacak merkezi çalışma ekibi tarafından 2011 yılı itibarıyla taşra teşkilatının da etkin katılımıyla izleme aracının tüm milli parklar ve tabiat parkları için 3 yılda bir düzenli olarak uygulanacağı ve ulusal raporların hazırlanacağı bu sayede Türkiye’nin korunan alanlarındaki yönetim etkinliği, değişimler ve ilerlemelerin izlenebileceği ifade edilmektedir (URL-26).

Çalıştayın süreç açısından asıl önemi ise METT-3 formunun Türkçeye çevrilmesi, Türkiye uygulamaları için iklim değişikliği ve ekosistem hizmetlerine yönelik formun içeriği değiştirilmeden ilave sorular eklenmesi, alanlarda üçer yıl aralıklarla periyodik olarak METT uygulaması yapılmasının kararlaştırılmasıdır. Bu kararların ardından 2011 yılında düzenli METT uygulamaları yapılmaya başlanmış, 2011-2012 yılları arasında METT uygulamaları bu form üzerinden gerçekleştirilmiştir. 2012 yılında ise verim alınmadığı gerekçesiyle tehditler bölümünde yer alan dört soru haricinde ek soruların uygulanmasına devam edilmemiş ve 2015 yılına kadar Türkiye ek sorular kullanılmadan, METT-3 değerlendirme formuna çok yakın bir formatın kullanıldığı anlaşılmıştır.

Bu süreçte mevcut milli park alanları için ilk dönem METT uygulamaları tamamlanmış ancak alanların tamamında ikinci dönem uygulamaları gerçekleştirilemeden 22-24 Kasım 2015 tarihleri arasında 17 kişilik DKMPGM uzman grubu tarafından Ankara Kızılcahamam, Soğuksu Milli Parkı’nda formun ülkemiz koşullarına uyumlu hale getirilmesi için revizyonu gerçekleştirilmiştir (DKMPGM, 2015).

Bu revizyon çalışması, her ne kadar METT-3 formuna sadık kalınarak yapılmaya çalışılsa da yeni sorular eklendiği ve bazı sorular değiştirilerek detaylandırıldığı için oluşturulan yeni değerlendirme formunun doğrudan METT-3 formu olarak kabul edilmesi mümkün gözükmemekte ve bu tez çalışması kapsamında METT Türkiye (METTT) formu olarak isimlendirilmesi daha uygun görülmektedir.

Yukarıda belirtilen bilgilerin yansira literatür taramaları neticesinde bazı yabancı kaynaklardan ülkemizde gerçekleştirilen METT uygulamalarına ilişkin aşağıda yer alan bilgilere ulaşılmıştır.

Nolte ve ark. (2010) tarafından ülkemizde 11 adet alanda (bu verilerin GEF 2 projesi kapsamındaki uygulamalara ait olduğu düşünülmektedir) METT uygulaması yapıldığı belirtilmekte, Stolton ve Dudley (2016) Türkiye’de METT uygulamasının yalnızca en son değerlendirmeler baz alınarak belirlenen tüm alanların sayısını 15, büyüklüğünü ise 1,337,680 ha olarak belirtmiş, bunun yanında bir defadan fazla değerlendirilen 2 alan bulunduğunu, bunların 83,899 ha büyüklüğünde ve tekrarlar dahil 4 değerlendirmenin yapıldığı ifade edilmektedir.

GD-PAME verilerinde ise (bkz. Çizelge1.8) Camili Biyosfer Rezerv Alanı için 2003 yılı, Göreme Tarihi Milli Parkı için ise 2008 yılında METT çalışması yapıldığına dair 2 adet kayıt bulunmaktadır.

Ülkemizde gerçekleştirilen METT çalışmalarının en sağlıklı ve güncel verilerine ise bu tez çalışmasının bulgular kısmında yer alan verilerden ulaşılabileceği öngörülmektedir.

3. MATERYAL VE YÖNTEM

3.1. Materyal

3.1.1. Yönetim Etkinliği İzleme Aracı (METT)'nin Yapısı ve İçeriği

METTT (2015) formu, METT-3 (2007) formunun daha detaylandırılmış hali olduğundan genel yapı, doldurulma biçimi ve kapsamı her iki formda da benzer özellikler taşımaktadır. İzleme aracı; veri formu 1 (korunan alan tanıtımı), veri formu 2 (tehditler) ve değerlendirme formu olarak üç başlık altında incelenebilir.

3.1.1.1. Veri Formu 1 (korunan alanın tanıtımı)

Korunan alanın adı, formu dolduranların bilgileri, değerlendirmenin yapıldığı tarih, alanın ulusal ve uluslararası statüsü (UNESCO, RAMSAR vb.), IUCN kategorisi, coğrafi konumu, ilan tarihi, mülkiyet durumu, yönetim birimi, korunan alanın büyüklüğü, sayısal haritasının varlığı, personel sayısı, yıllık bütçe, alanın yönetim planı durumu, yönetim amaçları, kaynak değerleri, değerlendirmeye dahil olanlar ve değerlendirmeyi yapan kişi sayısı gibi bazı temel bilgiler yer alır.

Bunun yanında alana ait Dünya Korunan Alanlar Veri tabanı (WDPA) alan kodu bulunması durumunda ilgili bölüme işlenmektedir. İkinci bir sayfada uluslararası tanımlamaya ilişkin detay bilgiler kaydedilmekte olup uygulamada ülkemizde kullanılmamaktadır.

3.1.1.2. Veri Formu 2 (Tehditler)

Korunan alanların karşılaşılabileceği tehditlerin genel bir listesi yer alır. Bu veri formu üzerinde değerlendiricilerin, korunan alana yönelik tehditleri ve bunların alana etkilerinin boyutlarını belirtmeleri istenir. Alana ilişkin tehditler; yüksek, orta, düşük, uygulanamaz ve bilinmiyor seçeneklerinden biri ile ifade edilir.

METT-3(2007) formu ile kullanılmaya başlanan, 2010 yılında Orman Koruma Alanları Yönetiminin Güçlendirilmesi Projesi kapsamında iklim değişikliğine ilişkin dört ek soru ile güçlendirilen ve uygulamacılar tarafından 2012 yılında “11. İklim değişikliği” başlığı altına bu soruların üçünün eklendiği, orijinal hali ise METT-3 formuna dayanan 12 ana başlık ve 55 alt başlıktan oluşan tehditler aşağıda özetlenmiştir.

1. Yapılaşma: Korunan alan içerisinde bulunan insan yerleşimi ve diğer tarım dışı arazi kullanımlarından kaynaklanan tehditlerde dahil olmak üzere yerleşim yeri ve ticari yapılaşmalardan kaynaklı tehditler sırası ile “1.1 Konut ve yerleşimler”, “1.2 Ticari ve

endüstriyel alanları” ve “1.3 Turizm ve rekreasyon altyapıları” başlıkları altında değerlendirilmektedir.

2. Tarımsal uygulamalar: Korunan alan içerisinde yapılan tarım ve su ürünleri üretimine ilişkin olası tehditler bu başlık altında “2.1 Yıllık ve çok yıllık odun dışı bitki üretimi”, “2.1a Tıbbi bitki üretimi”, “2.2 Kereste ve selüloz üretimi amaçlı ağaçlandırma”, “2.3 Hayvancılık ve otlatma” ve “2.4 Deniz ve tatlı su balık yetiştiriciliği”ne ilişkin tehditler şeklinde değerlendirilmektedir.

3. Enerji ve madencilik: Korunan alan içerisinde enerji üretimi ve madencilik gibi abiyotik kaynakların üretiminden ortaya çıkan tehditler “3.1 Petrol ve doğal gaz sondajı”, “3.2 Madencilik ve taş ocakları” ve “3.3 Hidroelektrik barajlar dahil enerji üretimi” olarak değerlendirilmektedir.

4. Ulaşım: Korunan alan içerisindeki taşımacılık ve hizmet koridorları, özellikle yaban hayatı ölümlerini de içine alan dar ve uzun taşımacılık koridorları ile bunları kullanan araçlardan kaynaklanan tehditler bu bölümde “4.1 Yollar ve demiryolları (yollardaki hayvan ölümleri dahil)”, “4.2 Hizmet ve servis hatları (elektrik kabloları, su isale hatları, baz istasyonları)”, “4.3 Deniz taşımacılığı hatları ve kanalları” ve “4.4 Uçuş yolları” değerlendirilmektedir.

5. Doğal kaynak kullanımı: Korunan alan içerisinde yer alan biyolojik kaynak kullanımı ve zarar verme durumu, kasıtlı ya da kasıtsız biyolojik kaynakların tüketimine yönelik (türler eziyet edilmesi, hayvanların avlanması ve öldürülmesini de içerir) kullanımdan kaynaklı tehditler bu başlık altında “5.1 Kara hayvanlarının avlanması, öldürülmesi ve toplanması (insan-yaban hayatı çatışması sonucu hayvanların öldürülmesi dahil)”, “5.2 Karasal bitkilerin veya bitki ürünlerinin (odun dışı) toplanması, hasadı”, “5.3 Ağaç kesimi ve kereste temini” ile “5.4 Balık avlama, sucul canlılarının öldürülmesi ve toplanması” bölümlerinde gözden geçirilmektedir.

6. Alana zarar veren insani faaliyetler: Korunan alanda izinsiz insan işgali ve bozucu etkileri, biyolojik kaynakların tüketim dışı/tüketmeden kullanımı kapsamında doğal ortamı ve türleri bozan, yok eden ya da değiştiren insan faaliyetlerinden kaynaklanan tehditler bu kısımda “6.1 Rekreasyonel aktiviteler ve turizm”, “6.2 Savaş, isyan ve askeri tatbikatlar”, “6.3 Korunan alanlarda araştırma, eğitim ve diğer faaliyetler”, “6.4 Korunan alan yöneticilerinin faaliyetleri (İnşaat veya araç kullanımı için yol yapımı, yapay sulama havuzları ve barajlar vb.)” ve “6.5 Kasti olarak yapılan, tahrip edici faaliyetler (Tesislere,

panolara zarar verme, yıkıcı faaliyetlerde bulunma) veya korunan alan personeli ve ziyaretçilere yönelik tehditler” başlıklarında incelenmektedir.

7. Doğal sistem değişiklikleri: Ekosistemlerin fonksiyonlarını ve doğal ortamı bozan ya da değiştiren diğer faaliyetlerden kaynaklanan tehditler “7.1 Yangın ve yangın önleme (kundaklama dahil)”, “7.2 Barajlar, hidrolojik değişiklikler ve su yönetim/kullanımı”, “7.3a Korunan alan içinde artan habitat parçalanması”, “7.3b Diğer doğal habitatlardan izolasyon (ormansızlaştırma, suçul yaban hayatının geçişine olanak sağlamayan barajlar vb.)”, “7.3c Korunan alan değerleri üzerinde diğer yan etkiler (korunan alanı çevreleyen dış bölgede meydana gelen etkiler)” ve “7.3d Anahtar türlerin kaybı (örn: besin zincirinin en üstündeki ayı, kartal, kurt vb. avcılar, yırtıcılar ya da tozlaştırıcılar gibi)” başlıkları altında irdelenmektedir.

8. İşgalci ve diğer sorunlu türler ve genler: Yerli/yabancı kara ve su bitkilerinden, hayvanlarından, patojenler/mikroplar ya da alana girmesi, yayılması ve/veya artması ile biyoçeşitlilik üzerinde zararlı etkileri olmuş ya da olacağı öngörülen genetik malzemelerden kaynaklanan tehditler irdelenmekte olup bu başlık altında “8.1 İstilacı yabancı bitkiler (yabani otlar)”, “8.1a İşgalci /istilacı yabancı hayvanlar”, “8.1 b Patojenler (yabancı veya yerli ama yeni/artan sorun yaratanlar)” ve “8.2 Alana sokulan genetik malzeme (örn: genetiği değiştirilmiş organizmalar)” konuları yer almaktadır.

9. Kirlilik: Korunan alana giren ya da korunan alandan kaynaklanan kirlilik bu bölümde değerlendirilmekte olup “9.1 Evsel kanalizasyon ve kentsel atık su”, “9.1a Korunan alan tesislerinden kaynaklanan kanalizasyon ve atık su (örn: tuvaletler, oteller vb.)”, “9.2 Sanayi, madencilik ve askeri sıvı atıklar ve deşarjlar (örn: barajlardan düşük kaliteli su salımı, doğal olmayan su sıcaklıkları)”, “9.3 Tarım ve ormancılık uygulamalarından kaynaklı sıvı atıklar (örn: aşırı gübreleme veya böcek ilaçları kullanımı)”, “9.5 Çöp ve katı atıklar”, “9.6 Hava kaynaklı kirleticiler” ve “9.7 Aşırı enerji (örn: ısı kirliliği, ışıklar, vb.)” şeklinde sıralanmaktadır.

10. Jeolojik olaylar: Jeolojik olaylar birçok ekosistemde doğal bozulmuş rejimlerin bir parçası olabilir ancak bir tür ya da doğal ortam zarar görmüşse, direncini kaybetmişse ve bozulmaya açık hale gelmişse jeolojik olaylar tehdit oluşturabilirler. Bu kapsamda tehditler “10.1 Volkanlar”, “10.2 Depremler/Tsunamiler”, “10.3 Çığ düşmeleri/Toprak kaymaları” ve “10.4 Erozyon ve mil oluşumu/çökmesi (örn: kıyı şeridi ve nehir yatağı değişimleri)” başlıkları altında değerlendirilebilir.

11. İklim değişikliği: İklim değişikliği ve aşırı yoğun/şiddetli hava koşulları küresel ısınmaya veya diğer aşırı iklim/hava koşullarına bağlı uzun vadeli iklim değişikliklerinden kaynaklanan tehditler ise “11.1 Yaşam alanlarının yer değiştirmesi ve değişimi”, “11.2 Kuraklıklar”, “11.3 Aşırı sıcaklıklar”, “11.4 Fırtınalar ve seller”, “1. İklim değişikliğinin anahtar ekosistemleri etkilemesi”, “2. İklim değişikliğinin anahtar süreçleri etkileme derecesi” ve “3. İklim değişikliğinin anahtar türleri etkileme derecesi” şeklinde sıralanabilir.

12. Kültürel ve sosyal tehditler: Son bölümde ise kültürel ve sosyal değerlere yönelik tehditler “12.1 Kültürel bağların, geleneksel bilgi ve/veya yönetim uygulamalarının kaybolması”, “12.2 Önemli kültür alanı değerlerinin doğal olarak bozulması” ve “12.3 Kültürel miras örneklerini sergileyen binalar, bahçeler, vb.’lerin tahrip edilmeleri” başlıkları altında değerlendirilmektedir.

3.1.1.3. Değerlendirme Formu

GEF-2 Biyoçeşitlilik ve Doğal Kaynak Yönetimi Projesi kapsamında 2003 yılında kullanılmaya başlanan ve son olarak 2015 yılında DKMPGM uzmanları tarafından revize edilen ve bu tez çalışması kapsamında METT Türkiye (METTT) olarak tanımlanan, METT-3 formunun daha detaylandırılmış hali olan 40 ana soru ve 33 bonus sorudan oluşan METTT değerlendirme formu soruları aşağıda özetlenmiştir.

1) Yasal statü: Korunan alanın yasal bir statüsünün olup olmaması sorgulanmaktadır. Ülkemiz için statüsünün resmi gazetede yayınlanma durumudur.

B1) Uluslararası kabul gören statü: Uluslararası kabul görmüş statüsü (Ramsar, Unesco vb.) ya da kalite standardı isteyen bir ağa (Europark, Panpark, Avrupa Diploması vb.) üyeliği sorgulanmaktadır.

2) Alanla ilgili düzenlemeler: Uygun olmayan alan kullanımı ve faaliyetlerin (örneğin, avcılık, otlatma ve kaçak yapılaşma gibi) kontrolü için düzenlemelerin durumu irdelenmektedir. Makine teçhizat, bütçe, bu işle görevli personel sayısı, personelin kalifiyeliği ve kapasitesi, isteksizlik-motivasyon eksikliği, politik baskı, sosyal direnç konularından tamamı eksik olması halinde 0 puan, 4’ü eksik olması halinde 1 puan, 3’ü eksik olması halinde 2 Puan, 2 ve altında ise 3 puan alınmaktadır.

3) Yönetim planı: Yönetim planının varlığı sorgulanmaktadır. UDGP/GP ve diğer yönetim planlarının içerisinde yer alan eylemlerin iş zaman çizelgesine göre ne kadarının zamanında gerçekleştiği sorgulanmaktadır. Plan olmaması durumunda 0 puan, onaylı bir

planı olup uygulanmaması durumunda 1 puan, onaylı planın eylemlerinden %20-49'u gerçekleşmiş ise 2 puan, %50 ve üzeri gerçekleşme söz konusu ise 3 puan alınmaktadır.

B2)Planlama süreci: Planlama süreci tüm paydaşların yönetim planına etki etmeleri için yeterli fırsat sağlamış ise puan alınabilmektedir.

B3)Planlama süreci: İzleme kontrol ve değerlendirmenin yönetim planında yer alan izleme tablosuna göre zamanında yapılmış ise puan alınabilmektedir.

B4)Planlama süreci: İzleme, araştırma ve değerlendirmenin sonuçları, düzenli olarak planlamaya dahil edilmekte ise puan alınabilmektedir.

4)Korunan alanın yönetimi: Korunan alan yönetiminin, yönetim planı hedeflerine ve stratejilerine uygun olarak yapılıp yapılmadığı sorgulanmaktadır.

5)Eylem planı zamanlama: Yönetim planı kapsamında tanımlanan eylem planlarının zamanında uygulanma durumu sorgulanmaktadır. Eylemlerin zamanında uygulanması %25'in altında ise 0, %25-50 aralığında ise 1, %50-75 aralığında ise 2, %75 ve üzeri ise 3 puan alınmaktadır.

6)İlanda belirlenen sınırlar: Korunan alanın, korunması amaçlanan türleri, habitatları, ekolojik, kültürel ve tarihi objeler ile süreçleri ve su havzalarını korumak için doğru sınırlara ve uygun alan büyüklüğüne sahip olup olmadığı değerlendirilmektedir.

7)Bölgelemenin uygunluğu: Korunan alanın yönetim planında yapılan bölgeleme kaynak değerlerini korumak için uygunluğu irdelenmektedir.

8)Alan sınırının bilinirliği: Korunan alan sınırının, yönetim makamı ve yöre sakinleri tarafından bilinirliği uygun şekilde işaretlenmiş olma durumu değerlendirilmektedir.

9)Kaynak envanteri: Korunan alandaki kaynak değerlerine ilişkin (biyolojik yapı ve genel özellikleri vb.) yönetim planları ve diğer kaynaklarda, planlama ve karar alma için yeterli bilginin varlığı sorgulanmaktadır.

10)Araştırma programı: Korunan alan yönetimi tarafından uygulanan bir etüt ve araştırma programının olup olmama durumu, olması halinde ise yılda kaç etüt ve araştırma yapıldığı incelenmektedir.

B5)Araştırma: Üniversiteler, diğer araştırma kurumları veya STK işbirliği ile araştırma yapılması durumunda bonus puan verilmektedir.

11)Aktif kaynak yönetimi: Kritik düzeyde önemli habitatlar, türler, ekolojik süreçler ve kültürel değerlerle ilgili aktif yönetim gereksinimleri için uygulama gerçekleştirilme durumu sorgulanmaktadır. örneğin: Yaban hayatı için beslenme/üreme platformları, ekolojik koridorlar vb.

B6)Kaynak yönetimi: Aktif kaynak yönetimi, endemik türlerin, nadir veya nesli tehlike altındaki türler için uygulanıyorsa ayrıca bonus puan alınmaktadır.

B7)Kaynak yönetimi: Aktif kaynak yönetimi, saha dışında olup sahayı etkileyen zararlı faktörlerin azaltılmasına veya yararlı faktörlerin artırılmasına yönelik olarak yapıyorsa ayrıca bonus puan alınmaktadır.

12)Alan tarihi ve arkeolojik değerleri: Alan içerisinde yer alan tarihi ve arkeolojik değerlerin, kaynakların korunması için yapılan çalışmalar sorgulanmaktadır.

B8)Tarihi ve arkeolojik varlıkların fonksiyonu: Tarihi ve arkeolojik varlıklara fonksiyon verilerek aktif hale getirilmesi sağlanmış ise bonus puan verilmektedir.

B9)Müze varlığı: Korunan alan içerisinde müze oluşturulmuş ise bonus puan verilmektedir.

13)Koruma sistemleri: Korunan alanda kaynakların kullanımını ve kaynaklara erişimi kontrol etmek için sistemlerin varlığı irdelenmektedir.

14)Personel sayısı: Korunan alanı yönetmek için yeterli sayıda personelin varlığı sorgulanmaktadır. Alanın yönetim planında optimum personel sayısı tanımlanması halinde bu sayı üzerinden, tanımlanmaması halinde ise alanın kaynak değerlerine göre ihtiyaçlar göz önünde tutularak belirlenmektedir.

15)Personel değişkenliği: Alan personelinin tayin ve atama durumları incelenmektedir.

16)Personelin memnuniyeti: Personelin korunan alandaki çalışma şartlarından memnuniyet durumu incelenmektedir.

17)Personel eğitimi: Kilit personelin yönettiği sahanın özelliklerine uygun beceri kazanması için aldığı eğitimler değerlendirilmektedir.

B10)Personel proje deneyimi: Kilit personelin çoğunluğu sahanın gereklerine uygun proje deneyimine veya en az 3 yıl uygulama deneyimine sahip olması halinde bonus puan verilmektedir.

18)Mevzuatın uygulanması: Personel, korunan alan mevzuatını ve yönetmeliklerini uygulamak için etkin kapasiteye ve kaynaklara sahip olup olmadığı incelenmektedir. Personelin mevzuat bilgisi, deneyim, uygun meslek grubu, alan bilgisi konularında yetkinliği ve konu ile ilgili personel sayısı, yönetim faaliyetleri için bütçe olmaması, kurumsal destek verilmemesi gibi konular üzerinden değerlendirilmektedir.

B11)Akademik eğitim: Korunan alanlarla ilgili doktora, yüksek lisans yapan personelin varlığı veya proje deneyimi olan personel varlığı durumunda bonus puan verilmektedir.

19)Mevcut bütçe: Korunan alanın mevcut bütçesinin yeterliliği ve yönetim ihtiyaçlarını karşılama durumu değerlendirilmektedir.

20)Bütçe güvenliği: Korunan alana yönelik bütçe güvenliği ülkemiz için bütçenin/ödeneklerin devamlılığı açısından sorgulanmaktadır.

B12)Ek kaynak temini: AB, Dünya Bankası gibi dış kaynaklı projelerden ya da kalkınma ajansı vb.den ek kaynak sağlanması halinde bonus puan verilmektedir.

21)Bütçe Yönetimi: Bütçenin, kritik yönetim ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde yönetilme durumu ve yönetim planında tanımlanan eylem planına uygun olarak harcanma durumu incelenmektedir.

22)Ziyaretçi tesisleri: Giriş kontrol noktası, ziyaretçi merkezi, doğa eğitim merkezi, WC'ler, gününbirlik kullanım alanı tesisleri, kır kahvesi, kafe, büfe, yol, ihata, bilgilendirme ve yönlendirme levhaları gibi ziyaretçi tesisleri ve hizmetlerinin mevcut ihtiyaçlara ne kadar cevap verebildiği irdelenmektedir.

B13)Çevre dostu ve doğaya uyumluluk: Mevcut tesislerin yenilenebilir enerji, atık yönetimi gibi çevre dostu ve doğa ile uyumlu uygulamalar kullanması halinde bonus puan verilmektedir.

B14)Engellilere yönelik düzenlemeler: Engellilere yönelik düzenlemeler bulunması halinde bonus puan verilmektedir.

B15)Engellilere yönelik yardımcı personel: Özel yetişmiş engellilere yardımcı personel bulunması halinde bonus puan verilmektedir.

23)Ziyaretçi Memnuniyeti: korunan alanlarda uygulanan ziyaretçi memnuniyet anketleri incelenerek memnuniyet yüzde olarak değerlendirilmektedir. Memnun olunmayan hususların neler olduğu, bunların nasıl düzeltilileceğine dair çözüm önerileri değerlendirilmektedir.

24)Teçhizat ve tesis yeterliliği: Yönetim ihtiyaçları için kontrol noktası, idare binası, izleme araçları, ofis malzemeleri, arazi ekipmanları, araçlar gibi teçhizat ve tesisin yeterli miktarda olup olmadığına bakılmaktadır.

25)Teçhizatın bakımı: Araç, makina, ekipman, bilgisayar, alet edavat gibi teçhizatın bakım durumu gözden geçirilmektedir.

26)Tesislerin bakımı: Giriş kontrol, ziyaretçi merkezi, doğa eğitim merkezi, wc'ler, günübürlük kullanım alanı tesisleri, kırkahvesi, kafe, büfe, yol, ihata, bilgilendirme ve yönlendirme levhaları gibi tesis ve donatıların bakım durumu gözden geçirilmektedir.

27)Eğitim ve bilinçlendirme programı: Korunan alanın amaçları ve ihtiyaçları ile bağlantılı, planlı ve etkin bir eğitim ve bilinçlendirme programının varlığı irdelenmektedir.

B16)Katılımcı düzenli eğitim: Üniversiteler, STK'lar veya gönüllülerle düzenli eğitimler yapılması durumunda bonus puan verilmektedir.

28)Ziyaretçi iletişimi ve algı yönetimi: Ziyaretçilerin tabiatla kendi başına iletişimini ve algılamasını (experience-deneyim) sağlayan, mekan düzenlemeleri ve etkileşim imkanları irdelenmektedir.

29)Arazi ve su kullanımı planlaması: Komşu arazi ve su kullanıcılarının korunan alanın ihtiyaçlarını ne ölçüde dikkate aldığı değerlendirilmektedir.

B17)Habitat korunması: Havzada veya korunan alanı içeren peyzaj içerisinde planlama ve yönetim, ilgili habitatların sürdürülmesi için yeterli çevresel koşulların (örn: su akışlarının hacmi, kalite ve zamanlaması, hava kirliliği düzeyleri, vb.) sağlanması durumunda bonus puan verilmektedir.

B18)Bağlantıların sürdürülmesi: Korunan alan bağlantı koridorlarının yönetimi, yaban hayatının korunan alan dışındaki kilit habitatlara geçişini (örn: göç eden balıkların tatlı su yumurta bırakma alanlarından denize geçişlerine izin vermek veya hayvanların göçüne izin vermek) sağlanması durumunda bonus puan verilmektedir.

B19)Ekosistem hizmetleri ve türlerin korunması: Ekosistemin özgün ihtiyaçlarına ve/veya bir ekosistem ölçeğinde özel türlerin ihtiyaçlarına yönelik planlama ya da uygulamalar yapılmış ise (örn: belli türlerin sürdürülebilmesi için tatlı su akışının hacim, kalite ve zamanlaması, savan habitatlarının sürdürülmesi için yangın yönetimi, vb.) bonus puan verilmektedir.

30)Alt plan ve programların uygulanması: Yönetim planında tanımlanmış olan alt plan ve programların ne kadar uygulandığı değerlendirilmektedir.

B20)Sorunları çözmeye yönelik araştırma: Alanın kaynak değerlerine korunmasına hizmet edecek araştırma, alt plan ve eylem yapılmakta ise bonus puan verilmektedir.

31)Resmi ve ticari komşular : Komşu arazi ve su kullanıcıları, madencilik faaliyetleri, HES, RES, tarımsal faaliyetler ve sulama, yerleşimler, çiftlikler, ses ve ışık kaynakları vb. ile işbirliği-ilişki (protokol, sözleşme, mutabakat, ortak kullanım kararı, beraber karar alma mekanizması vb.) olup olmadığı değerlendirilmektedir.

32)Yöre halkının yönetime katılımı: Korunan alanda ikamet eden veya yakınında bulunan yöre halkının, yönetim kararlarına katılım durumu irdelenmektedir.

B21)Açık-sözlü bir iletişim ve güven: Yöre halkı yerel paydaşlar ile korunan alan yetkilileri arasında açık-sözlü bir iletişim ve güven olması durumunda bonus puan verilmektedir.

B22)Gelir getirici programlar: Bir yandan yöre halkının refahını arttırırken, öbür yandan korunan alanın kaynaklarını korumayı amaçlayan programlar/(planlar, alan kılavuzluğu uygulamaları, yöresel ürün satışı, yöre insanının istihdamı vb.) uygulanıyor ise bonus puan verilmektedir.

B23)Alanı aktif olarak destekleme: Yöre halkı aktif olarak korunan alanı destekliyor ise bonus puan verilmektedir.

B24)Özel gün ve haftalara katılım: Yöre halkı alanda düzenlenen doğa koruma amaçlı özel gün ve haftalara aktif olarak katılmakta ve/veya organizasyona katkı sağlıyor ise bonus puan verilmektedir.

33)Ekonomik fayda : Korunan alanın yöre halkına gelir, iş imkanı, çevre hizmetleri için ödemeler gibi sağladığı ekonomik faydalar değerlendirilmektedir. (Örneğin: Alan kılavuzluğu, yöresel ürün satış standı vb.)

B25)Ürünlerde logo kullanımı: Yöre halkının ürettiği el sanatlarında korunan alan yönetiminin teşviki ile korunan alan sembollerinin kullanılması halinde bonus puan verilmektedir.

B26)Üretimde örgütlü yapı: Yöre halkı, korunan alanın varlığı dolayısıyla ekonomik fayda sağladığı ürün (mal ve hizmet) üretiminde örgütlenmeye gitmiş olup, bu örgüt korunan alan yönetimi ile uyum veya işbirliği içinde ise bonus puan verilmektedir.

B27)Ürünlerde standart: Yöre halkının ürettiği ürünlerde (mal ve hizmetlerde) geleneksel tarzın yaşatılması ve korunan alan değerlerinin yansıtılması açısından standartlaşma sağlamış ise bonus puan verilmektedir.

34)İzleme ve değerlendirme: Kararlaştırılan ve uygulanan bir izleme ve değerlendirme sisteminin varlığı ve sonuçların alanın yönetimini geri besleme durumu değerlendirilmektedir. Yönetim planında tanımlanan izleme programları bu soru altında değerlendirilmektedir.

35)Ticari turizm operatörleri: Ticari tur operatörleri ile korunan alan yetkilileri arasındaki ilişki incelenmektedir.

36)Gelirler: Alandan elde edilen giriş ücretleri, para cezaları, tesis kiralama gibi gelirlerin korunan alanın yönetimine katkısı ve alana geri dönüş durumu incelenmektedir.

37)Gelirlerin kaynakları: Alandan elde edilen gelirlerin giriş ücreti, tesis kiralama ve izin gelirleri, izinli avcılık, logo kullanımı, reklam panosu gibi kaynakların hangilerinden elde edildiği irdelenmektedir.

38)Doğal kaynak değerlerinin durumu: Korunan alanın önemli biyolojik çeşitlilik, ekolojik değerleri, başlangıçtaki halleri ile karşılaştırıldıklarında ne durumda oldukları değerlendirilmektedir.

39)Önemli kültürel değerlerin durumu: Korunan alanın önemli kültürel (yöresel/geleneksel kültür) değerlerinin başlangıçtaki halleri ile karşılaştırıldıklarında ne durumda oldukları değerlendirilmektedir.

B28)Yöresel kültürün korunması: Korunan alan yönetimi tarafından yöresel kültürün korunması için faaliyetler düzenlenmekte veya projeler uygulanmakta ise bonus puan verilmektedir.

B29)Yöresel etkinliklere planlı katılım: Korunan alan içi veya civarındaki yerleşimlerdeki yöresel düğün veya planlı yöresel etkinliklere ziyaretçilerin katılımı planlı olarak sağlanmakta ise bonus puan verilmektedir.

B30)Yöresel kültürü yansıtan temsil: Yöre insanının aktör olduğu, ziyaretçilere yönelik hazırlanan yöresel kültürü yansıtan temsil, gösteri, tiyatro, köy oyunları, masal/hikaye anlatımı, aşık atışması vb. faaliyetler sürekli olarak yapılmakta ise bonus puan verilmektedir.

40) Tarihi ve arkeolojik varlıkların durumu: Korunan alan içerisinde yer alan önemli tarihi ve arkeolojik varlıkların korunması için, doğal ve antropojen etkilere yönelik ne tür tedbirlerin alındığı değerlendirilmektedir.

B31) Kaynak değerlerinin durumu: Kaynak değerlerinin durum değerlendirmesinde araştırma ve/veya izleme sonuçları temel alınması halinde bonus puan verilmektedir.

B32) Tehditlere karşı özgün-yenilikçi programlar: Kaynak değerlerine yönelik tehditlere karşı özgün-yenilikçi yönetim programları uygulanmakta ise bonus puan verilmektedir.

B33) Koruma rutin faaliyet: Kilit biyolojik çeşitlilik, ekolojik ve kültürel değerlerin sürdürülmesi park yönetiminin rutin faaliyetlerinin bir parçası olduğu için aksi bir durum olmadığı müddetçe bonus puan verilmektedir.

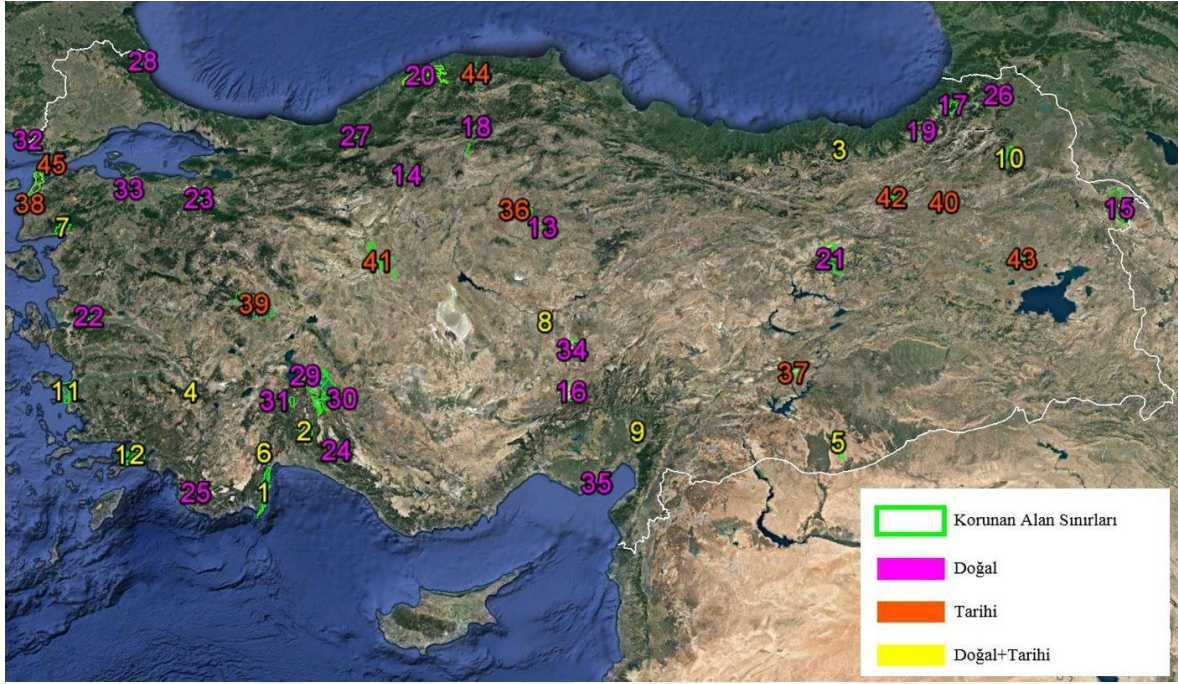
3.1.2. Çalışma Alanları

Ülkemiz milli parklarının kaynak değerleri ve ilan gerekçeleri farklı olduğundan yönetim ihtiyaçlarının da farklılık göstermesi kaçınılmazdır. Dolayısıyla alanların yönetim etkinliği değerlendirilmek istendiğinde daha hassas bir sonuca varmak adına birbirine yakın özellik gösteren milli parkları aynı grupta toplama ihtiyacı doğmuştur. Milli parkları, ilan gerekçeleri ve ana kaynak değerlerine göre kategorize etmek istediğimizde; doğal kaynak değerlerine sahip olan milli parklar, tarihi kaynak değerlerine sahip olan milli parklar ve bunların her ikisini de bünyesinde barındıran doğal ve tarihi kaynak değerlerine sahip olan milli parklar olarak üç ana grup altında değerlendirebileceğimiz anlaşılmıştır. Tarihi kaynak değerlerine sahip olan milli parkların içerisinde yakın savaş tarihi, arkeolojik ve kültürel değere sahip milli parklar bulunmaktadır. Doğal kaynak değerine sahip milli parkların içinde ise önemli ekosistem tiplerini temsil eden milli parkların yanında jeolojik ve jeomorfolojik değere sahip milli parklar bulunmaktadır.

Bunun yanında alanların sahip oldukları ekosistem tipleri de genel anlamda üç kategoride toplanmış olup; karasal (orman, bozkır vb.), sulak alan (tatlısu, denizel vb.) ve bunların her ikisini de bünyesinde bulunduran karasal ve sulak alan ekosistemleri olarak sınıflandırılmıştır.

Yapılan sınıflandırmanın sonucunda milli parkların ülke üzerindeki konumları kaynak değer tiplerine göre farklı renklerde numaralandırılarak Şekil 3.1’de gösterilmiştir.

Şekil 3.1’de yer alan numaraların hangi alanlara ait olduğu (sıra no sütununda), bu alanların uluslararası statü ve ağlara entegrasyonu, ilan tarihleri, alanlarının yüz ölçümü ile METT uygulamasının 1 ve 2. Dönem uygulama yılları ise Çizelge 3.1’de gösterilmiştir.

Şekil 3.1.Kategorize edilmiş milli parkların ülke üzerindeki konumları

Çizelge 3.1.Kategorize edilmiş milli parkların detay bilgileri

Sıra No	Grup Sıra No	Milli Park Adı	Kaynak Değer Tipi	Ekosistem Tipi	Alanı (ha)	İlan tarihi	1. Dönem METT	2. Dönem METT	Uluslar Arası Statü
1	1	Beydağları Sahil	Doğal+Tarihi	Karasal	31165,9	16.3.1972	2013	2016	
2	2	Köprülü Kanyon	Doğal+Tarihi	Karasal	35719,2	12.12.1973	2013	2016	
3	3	Altındere Vadisi	Doğal+Tarihi	Karasal	4467,7	9.9.1987	2011	2013	
4	4	Honaz Dağı	Doğal+Tarihi	Karasal	9428,9	21.4.1998	2014	2017	
5	5	Tek Tek Dağları	Doğal+Tarihi	Karasal	19335,2	29.5.2007	2013	2016	
6	6	Güllük Dağı - Termessos	Doğal+Tarihi	Karasal	6699,9	3.11.1970	2013	2016	
7	7	Kazdağı	Doğal+Tarihi	Karasal	20934,8	17.4.1994	2012	2016	
8	8	Göreme TMP	Doğal+Tarihi	Karasal	9613,6	25.11.1986	2013	2016	UNESCO Doğal ve Kültürel M.A.
9	9	Karatepe - Aslantaş	Doğal+Tarihi	Karasal	4142,9	29.5.1958	2011	2016	
10	10	Sarıkamyş-Allahuekber Dağları	Doğal+Tarihi	Karasal	22519,9	19.10.2004	2013	2016	
11	11	Dilek Y. – B. Menderes D.	Doğal+Tarihi	Karasal+Sulak	27598,2	19.5.1966	2011	2014	

Çizelge 3.2'in devamı

Sıra No	Grup Sıra No	Milli Park Adı	Kaynak Değer Tipi	Ekosistem Tipi	Alanı (ha)	İlan tarihi	1. Dönem METT	2. Dönem METT	Uluslar Arası Statü
13	1	Yozgat Çamlığı	Doğal	Karasal	266,9	5.2.1958	2014	2017	
14	2	Soğuksu	Doğal	Karasal	1186,3	19.2.1959	2013	2016	
15	3	Ağrı Dağı	Doğal	Karasal	88014,8	17.11.2004	2014	2017	
16	4	Aladağlar	Doğal	Karasal	55064,4	21.4.1995	2013	2016	
17	5	Hatila Vadisi	Doğal	Karasal	16943,8	31.8.1994	2013	2016	
18	6	İlgaz Dağı	Doğal	Karasal	1117,7	2.6.1976	2013	2016	
19	7	Kaçkar Dağları	Doğal	Karasal	52970,1	31.8.1994	2011	2013	
20	8	Küre Dağları	Doğal	Karasal	37753,4	7.7.2000	2013	2016	PANPARK's
21	9	Munzur Vadisi	Doğal	Karasal	42674,5	21.12.1971	2013	2017	
22	10	Spil Dağı	Doğal	Karasal	6801	22.4.1968	2011	2015	
23	11	Uludağ	Doğal	Karasal	13024,1	20.9.1961	2013	2016	
24	12	Altınbeşik Mağarası	Doğal	Karasal	1146,6	31.8.1994	2013	2016	
25	13	Saklıkent	Doğal	Karasal	1643,3	6.6.1996	2011	2015	
26	14	Karagöl – Sahara	Doğal	Karasal+Sulak	3250,9	31.8.1994	2013	2016	
27	15	Yedigöller	Doğal	Karasal+Sulak	1623,1	29.4.1965	2011	2016	
28	16	İğneada Longoz Ormanları	Doğal	Karasal+Sulak	3155	13.11.2007	2012	2015	
29	17	Kızıldağ	Doğal	Karasal+Sulak	80200,4	9.5.1969	2013	2016	
30	18	Beyşehir Gölü	Doğal	Karasal+Sulak	82156,9	11.1.1993	2013	2016	
31	19	Kovada Gölü	Doğal	Karasal+Sulak	6550,7	3.11.1970	2013	2016	
32	20	Gala Gölü	Doğal	Sulak	6086,8	5.3.2005	2012	2015	
33	21	Kuşçenneti	Doğal	Sulak	17058,4	27.7.1959	2012	2018	RAMSAR, Avrupa Diploması
34	22	Sultan Sazlığı	Doğal	Sulak	24357,7	17.3.2006	2013	2016	RAMSAR
35	23	Yumurtalık Lagünü	Doğal	Sulak	16979,9	6.12.2008	2018	yok	RAMSAR
36	1	Boğazköy – Alacahöyük	Tarihi	Karasal	2600,4	21.9.1988	2013	2016	UNESCO Kültürel M.A.
37	2	Nemrut Dağı	Tarihi	Karasal	13827,3	7.12.1988	2013	2016	UNESCO Kültürel M.A.
38	3	Troya TMP	Tarihi	Karasal	13517,2	7.11.1996	2011	2014	UNESCO Kültürel M.A.
39	4	Başkomutan TMP	Tarihi	Karasal	34833,6	8.11.1981	2011	2016	
40	5	Nene Hatun TMP	Tarihi	Karasal	387,4	6.6.2009	2013	2016	
41	6	Sakarya MMTMP	Tarihi	Karasal	13850,5	8.2.2015	2018	yok	
42	7	Kop Dağı Müdafaası TMP	Tarihi	Karasal	6335,1	15.11.2016	yok	yok	
43	8	Malazgirt MMTMP	Tarihi	Karasal	238,3	5.2.2018	yok	yok	
44	9	İstiklal Yolu TMP	Tarihi	Karasal	235,7	2.11.2018	yok	yok	
45	10	Gelibolu YTAB(TMP)*	Tarihi	Karasal+Sulak	33439,0	1973-2014	2011	2014	

*Milli Park statüsü Tarihi Alan Başkanlığı olarak değişmiştir.

3.1.3.METT Veri Giriş Formu (MVGF) ve METT Veri tabanı(MVT)

METT Veri Giriş Formu (MVGF) her alan için ayrı ayrı doldurulan METT formlarından alınan puanların ve tehditlerin girilerek grafik ve raporlamaların oluşturulduğu excel tablosudur. Bu tablodan elde edilen veriler METT Veri Tabanına altlık oluşturmakta ve veri standardının sağlanması için önemli bir araç olmaktadır.

METT Veri tabanı (MVT) ise 2011 yılından başlayarak günümüze kadar yapılmış olan bütün METT çalışmalarının verilerinin bir araya getirilmesini hedefleyen başka bir excel tablosudur. Buradaki amaç öncelikle verilerin belirli bir standartta bir araya getirilerek güvenli bir şekilde depolanması, istenildiği takdirde kolay ve hızlı bir biçimde hem alan bazlı hem de ülkemiz korunan alanlarının genel gidişatının analizine hizmet edebilecek bir sistem geliştirilmesidir. MVGF ve MVT bu çalışma kapsamında hazırlanmış olup “3.2.Yöntem” başlığı altında hazırlanma metodolojisi daha detaylı biçimde açıklanmıştır. Ancak milli parkların değerlendirilmesinde kullanılan veriler bu iki araçtan temin edildiği için materyal başlığı altında da kısaca değinilmesi gerektiği düşünülmüştür.

3.2.Yöntem

Bu bölüm altında sırası ile METT'in Uygulama Tipleri ve Uygulamaya ilişkin Bazı Genel Bilgiler, Kuşçenneti Milli Parkı METTT Örnek Uygulaması, METTT Korunan Alan Değerlendirme Raporu, METT Veri Giriş Formu (MVGF) oluşturulma süreci, içeriği ve bölümleri, METT veri tabanı (MVT) içeriği ve bölümleri anlatılmaktadır.

3.2.1.METT'in Uygulama Tipleri ve Uygulamaya ilişkin Bazı Genel Bilgiler

METT'in uygulama türlerine ve uyarlamalı yönetime ilişkin bazı özet bilgilere aşağıda yer verilmiş olup detaylı bilgilere ihtiyaç duyulması halinde yararlanılan ana kaynak olan kılavuz (Stolton ve Dudley, 2016)'a başvurulmalıdır.

METT uygulama türleri bakımından; korunan alan yönetimi (idare/bölge ajansı) tarafından görev ve sorumluluk alanında yönetim sürecinin bir parçası, STK liderliğindeki bir projenin uygulaması (örneğin WWF ve bir dizi diğer STK,) ya da büyük ölçekli fon sağlayıcılar tarafından fonlanan bir projenin etkilerinin izlemesi (örneğin, GEF, Dünya Bankası, CEPF) için üç farklı şekilde kullanılabilir.

İdeal olarak, PAME yukarıda belirtilen ilk tipteki gibi yönetim eylemleri düzenli olarak gözden geçirilmekte ve değişen koşullara uyacak şekilde adapte edilmekle birlikte yönetim sürecinin normal bir parçası olarak görülmelidir.

Korunan alanların yönetim sanatı hakkında hala yeni ve öğrenilmesi gereken çok konu olduğundan, uyarlamalı (adaptif) yönetim oldukça önemlidir. İzleme aracı, istenilen sonuçları elde edemeyen yönetim uygulamaları ile bunları uygun şekilde ele alacak çözümleri vurgulamak ve etkili çalışan uygulamalarda güven tazelemek açısından önemli bilgileri sağlayarak, uyarlanabilir yönetim hakkında yöneticilere rehberlik edebilir.

Uyarlamalı yönetim kısaca; yönetime, geçmiş faaliyetlerle ilgili bilgileri kullanarak gelecekteki performansı iyileştirmek üzere izlenecek sürecin tarif edilmesidir. METT böyle bir işlem için özel olarak tasarlanmıştır.

İkinci ve üçüncü kullanım türleri ise, METT'in koruma kuruluşları ve bağışçılar tarafından performans göstergesi olarak kullanılabilir.

Stolton ve ark.(2003), tarafından formda yer alan dört seçeneğin yaklaşık sonuç veren bir işlem olduğu ve değerlendirmeye konu korunan alandaki mevcut şartlara tam olarak uymadığı durumlar olabileceği ifade edilmektedir. Böyle durumlarda, en yakın seçeneğin işaretlenmesi ve notlar bölümünde gerekli açıklamanın yapılması önerilmektedir. Bunun yanında değerlendirmenin yapıldığı korunan alan ile ilgisi olmayan soruların değerlendirme dışı tutularak (atlanarak) nedeninin notlar bölümünde dile getirilmesi gerektiği belirtilmiştir. (Örneğin, IUCN kategorilerinden Ia'ya göre yönetilen tabiatı koruma alanı için kullanım ve ziyaretçiler ile ilgili sorular geçerli değildir).

3.2.2.Kuşçenneti Milli Parkı METTT Örnek Uygulaması

Bu bölümde METTT'in sahada nasıl uygulandığını anlatabilmek için gerçekleştirilen işlemler uygulamayı daha iyi yansıtabilmek adına genel olarak özetlenmiş, özelde ise Kuşçenneti Milli Parkı'nda yapılmış olan uygulama üzerinden aktarılmıştır.

Asya- Avrupa–Afrika kıtaları arasındaki kuş göç yolları üzerinde bulunan ve biyolojik çeşitlilik açısından uluslararası düzeyde öneme sahip olan Kuşçenneti Milli Parkı (Şekil 3.2) bünyesinde barındırdığı 266 kuş, 118 bitki ve Kuş Gölündeki 23 balık türü ve çeşitli sürüngen türleri için yaşam alanı oluşturmaktadır. Milli Park, 1976 yılında Avrupa Konseyi tarafından çok iyi korunan ve kıta ölçeğinde değer taşıyan doğal alanlara verilen “Avrupa Diploması”nın en üst kategorisi olan A sınıfı Diplomayla ödüllendirilmiştir (URL-27).

Şekil 3.2.Kuşçenneti Milli Parkı

METTT uygulaması milli parklar için en az 1 gün arazi incelemesi, 1 gün ise büro incelemeleri ve formun doldurulmasına ayrılarak yapılmaktadır. Ancak Aladağlar Milli Parkı gibi farklı illerde, farklı yönetim birimleri ve uygulamaları bulunuyorsa her il bir milli park gibi değerlendirilmekte ve alanın genel değerlendirme sonucu olarak bu ayrı ayrı yapılan değerlendirmelerin ortalaması alınmakta, arşivde her ilin formu ayrı ayrı saklanmaktadır. Kuşçenneti Milli Parkı arazi ve büro çalışmaları (Şekil 3.3) yapılması için 2 gün ayrılmıştır. Çalışmalara merkezden (DKMPGM) en az 2 personelin katılması, mümkünse alanın özelliklerine göre meslek disiplini seçilmesi esastır. Milli parkçılığın disiplinler arası çalışmayı gerektirmesi, her milli parkçının diğer disiplinler ile etkileşimi sayesinde alanlar için asgari ölçüde bilgi birikimine sahip olmasını sağlamaktadır. Örneğin, bir orman mühendisi; peyzaj mimarı, jeoloji mühendisi, çevre mühendisi, şehir plancısı, biyolog ya da arkeologla göreve çıkılabilmekte ve bu disiplinlerin perspektifinden sahayı algılama fırsatı bulabilmektedir. İlk gün yapılan arazi çalışmasında, sahada görevli korunan alan personeli ile birlikte yönetim planı (Uzun Devreli Gelişme Planı/Gelişme Planı) plan paftası üzerinden takip edilerek detaylı biçimde görülerek incelenir. Değerlendirmeyi yapmak üzere görevlendirilen merkez personeli METTT formunun genel yapısını bildikleri için ne tür detaylara dikkat etmeleri gerektiğini de bilmektedirler. Sahada görülen tehditler ve fırsatlar, yöre halkının sorunları ve istekleri, korunan alan personelinin sıkıntıları ve

İhtiyaçları bu bölümde kayıt altına alınmaktadır. Korunan alan yapı ve tesisleri ile verilen hizmetlerin kalitesi detaylı bir şekilde incelenmekte, alan içerisinde ve yakın çevresinde yer alan paydaşlar olabildiğince ziyaret edilmektedir. Köy kahvesi, okul, sağlık ocağı, cami, belediye, muhtarlık, çobanlar vb. ilgi grupları ile olabildiğince iletişime geçilerek ne için gelindiği, ne gibi sorunları olduğu ve istekleri dinlenerek not alınmaktadır. Bunların yanında uygulamaları ve sorunları yansıtan alana ilişkin fotoğraflar çekilmektedir. Örnek alanımızda da idare ve ziyaretçi merkezi, kuş gözlem kulesi, wc'ler, giriş kontrol noktası, personelin ziyaretçilere karşı, ziyaretçilerin de personelimize karşı tutum ve davranışları incelenmiştir. Tarım alanları, enerji nakil hatları, dereler ve sulama kanalları, yapılaşma, hayvancılık, madencilik, atık yönetimi gibi konular alana oluşturduğu tehdit açısından değerlendirilmiştir. Alan içerisinde ve etkileşim alanında bulunan köy ve mahallelere ait kahvehaneler, sağlık ocağı (aile hekimi), yörede yaşayan kadınlar ve yaşlılarla iletişime geçilerek arazi çalışması tamamlanmıştır.

Ertesi gün büro çalışması yapılırken öncelikle alanın yönetim planı incelenerek çalışmaya başlanır. Yönetim planında özellikle son kısımda yer alan hangi faaliyetlerin, ne zaman gerçekleştirileceğinin belirtildiği 5 yıllık eylem planı, biyolojik çeşitlilik ve kaynak değerlerinden hangilerinin, ne sıklıkta ve ne şekilde izleneceğinin belirtildiği izleme tablosu, tanımlanmış ise alt planlar (otlatma, amenajman, ziyaretçi yönetimi, ekoturizm vb.), alanda çalışması gereken meslek disiplinleri ve optimum personel sayısı vb. bilgiler incelenmektedir. Merkez tarafından periyodik olarak taşra teşkilatından istenen bilgiler değerlendiriciler tarafından yanlarında getirilerek karşılaştırma yapılmaktadır. Bu bilgiler; 5 yıllık eylem planı izleme cetvelleri, biyolojik çeşitlilik ve kaynak değeri izleme cetvelleri, ziyaretçi memnuniyet anket sonuçları, çevre temizlik cetvelleri, ziyaretçi sayıları gibi sıralanabilir. Yönetim planı arkasında yer alan 5 yıllık eylem planı ile biyolojik çeşitlilik ve kaynak değeri izleme tablolarında yer alan toplam faaliyet sayıları ve gerçekleşme oranları yüzde olarak hesaplanmaktadır. Örneğin yönetim planında 25 adet tanımlanmış faaliyet olup bunlardan 15 adedi tamamlanmış ise %60 gerçekleşme olduğu kabul edilmektedir. Ancak bu faaliyetlerden zamanında gerçekleştirilemeyenler var ise gerekçeleri istenmekte, faaliyetin önem durumuna göre hazırlanacak rapora eklenmek üzere not alınmaktadır.

Örnek alanımız hem sulak alan hem de bir milli parktır. Ülkemizde sulak alanlar, Sulak Alan Yönetim Planları ile; milli parklar ise Uzun Devreli Gelişme Planları (UDGP) ile yönetilmektedir. Hali hazırda Kuşçenneti Milli Parkı'nın Sulak Alanlar Yönetmeliği

kapsamında hazırlanmış bir yönetim planı olmasına rağmen 2873 sayılı Milli Parklar Kanunu kapsamında hazırlanmış onaylı bir UDGP'si bulunmamaktadır. Alan için değerlendirme Milli Parklar Kanunu kapsamında yapıldığından ve geçmiş uygulamalarda da aynı yöntem izlendiğinden saha plansız olarak değerlendirilmiştir.

Alanın bütçesi, personel sayısı, araç gereç durumu gibi bilgilerde korunan alan yöneticileri ya da personeli tarafından temin edildikten sonra METTT formunun doldurulmasına başlanmaktadır.

Şekil 3.3.METT formu için ön değerlendirme ve büro çalışması

METTT formunun bölümleri daha önce materyal bölümünde detaylı biçimde açıklanmıştı. Aşağıda ise Kuşçenneti Milli Parkı'na ait 2018 yılında yapılmış olan uygulama örneği yer almakta olup alana ait ilk olarak Çizelge3.2'de“Veri Formu 1 (korunan alanın tanıtımı)” verilmektedir.

Çizelge 3.3.Kuşçenneti Milli Parkı Veri Formu 1(korunan alanın tanıtımı)

Korunan Alanın Adı		Kuşçenneti Milli Parkı		
Formu Dolduran Sorumlu Kişi (Adı ve Soyadı, bağlı olduğu kuruluş ve iletişim bilgileri (e-posta, adres, telefon vb.))		Şükran ÇELİKKAYA – Peyzaj Mimarı Abdulsamet HAÇAT – Orman Mühendisi		
Değerlendirmenin Yapıldığı Tarih		08. 06. 2018		
Statüler	Ulusal*	IUCN Kategorisi	Uluslar arası	
	Milli Park	II (Milli Park), VI (RAMSAR)	RAMSAR, Avrupa Diploması	
Coğrafi Konumu	Bölgesi	İli		
	Marmara	Balıkesir		
İlan Tarihi				
Mülkiyet Durumu	Devlet		Özel	
	Orman	Diğer (Hazine, Kültür-Turizm vb.).		
	X	X		
Yönetim Birimi		DKMP 2 . Bölge Müd./Balıkesir Şube Müd./ Kuşçenneti Şefliği		
Korunan Alanın Büyüklüğü (ha)		17058 ha		
Haritası sayısal		X		
Personel Sayısı	Daimi (Teknik-İdari)		Geçici	
	8		5	
Yıllık Bütçe (Personel Giderleri Hariç)		2018 yılı için ayrılmış bütçesi bulunmamaktadır.		
Alanın Plan Durumu		UDGP'si bulunmamaktadır.(sulak alan planı mevcut)		
Korunan Alanın Yönetim Amaçları				
Yönetim Amacı 1		Sulak alan ekosisteminin korunması		
Yönetim Amacı 2		Su kuşlarının korunması		
Yönetim Amacı 3		Milli Park'ın kaynak değerlerinin devamlılığının sağlanması		
Alanın Kaynak Değerleri	Flora	Fauna	Diğer	
	X	X		
Değerlendirmeye Dâhil Olanlar	Korunan Alan Yöneticisi ■	Korunan Alan Personeli ■	STK ☐	
	Yöre halkı ☐	Dış Uzmanlar ☐	Diğer ☐	
Değerlendirme Yapan Kişi Sayısı		4		

İkinci olarak 3.1.1.2 başlığı altında detaylı biçimde anlatılan “Veri Formu 2 (tehditler)” Çizelge 3.3’de örnek üzerinden verilmiştir.

Çizelge 3.4.Kuşçenneti Milli Parkı Veri Formu 2 (tehditler)

Tehdit Kategorisi	Soru	Detaylar	Yüksek	Orta	Düşük	Uygulanamaz	Bilinmiyor
1. Yapılaşma	1.1	Konut ve yerleşim		X			
	1.2	Ticari ve sanayi				X	
	1.3	Turizm ve rekreasyon				X	
2. Tarım ve su ürünleri	2.1	ODOÜ ve tarım		X			
	2.2	Tıbbi bitki üretimi				X	
	2.3	Ticari ağaçlandırma				X	
	2.4	Hayvancılık ve otlatma			X		
	2.5	Deniz ve tatlısu ürünleri				X	
3. Enerji ve maden	3.1	Petrol ve doğal gaz				X	
	3.2	Madencilik ve taş ocakları				X	
	3.3	HES ve barajlar	X				
4. Ulaştırma	4.1	Yollar ve demiryolları		X			
	4.2	Hizmet ve servis hatları	X				
	4.3	Deniz taşımacılığı				X	
	4.4	Uçuş yolları	X				
5. Kaynak kullanımı	5.1	Kara avcılığı		X			
	5.2	Kara bitkileri hasadı			X		
	5.3	Ağaç kesimi ve odun				X	
	5.4	Balık avlama		X			
6. Alana zarar veren insan faaliyetleri	6.1	Rekreasyon ve turizm		X			
	6.2	Savaş, tatbikatlar	X				
	6.3	Araştırma ve eğitim				X	
	6.4	Yönetmelik faaliyetler				X	
	6.5	Zarar verme			X		
7. Doğal sistem değişiklikleri	7.1	Yangın ve yangın önleme	X				
	7.2	Su ve hidroloji	X				
	7.3	Habitat parçalanması				X	
	7.4	Habitat izolasyonu	X				
	7.5	Yan etkiler	X				
	7.6	Anahtar türlerin kaybı				X	
8. İşgalci türler	8.1	Bitkiler			X		
	8.2	Hayvanlar	X				
	8.3	Patojenler	X				
	8.4	Genetik malzeme				X	
9. Kirlilik	9.1	Yerleşim kanalizasyonları ve kentsel atık su		X			
	9.2	Alan tesisleri kanalizasyon ve atık su				X	
	9.3	Sanayi, madencilik atıklar ve deşarjlar	X				
	9.4	Tarım ve ormancılık sıvı atıkları	X				
	9.5	Çöp ve katı atıklar			X		
	9.6	Hava Kaynaklı Kirleticiler			X		
	9.7	Aşırı enerji				X	
10. Jeolojik olaylar	10.1	Volkanlar				X	
	10.2	Depremler/Tsunamiler	X				
	10.3	Çığ düşmeleri/Toprak kaymaları				X	
	10.4	Erozyon ve mil oluşumu/çökmesi			X		
11. İklim değişikliği	11.1	Yaşam alanlarının yer değiştirmesi		X			
	11.2	Kuraklıklar			X		
	11.3	Isı aşırılıkları			X		
	11.4	Fırtınalar ve seller			X		
	11.5	iklim değişikliği 1					X
	11.6	iklim değişikliği 2					X
	11.7	iklim değişikliği 3			X		
12. Kültürel ve sosyal tehditler	12.1	Geleneksel bilgi kaybı				X	
	12.2	Kültür alanı değerlerinin bozulması				X	
	12.3	Bina ve geleneksel alan kullanım tahribi				X	

Üçüncü ve son olarak ise 3.1.1.3 başlığı altında genel olarak anlatılan “Değerlendirme Formu” Çizelge 3.4’te Kuşçenneti Milli Parkı üzerinden verilmiş fakat puan alınmayan bonus soruları gösterilmemiştir.

Çizelge 3.5.Kuşçenneti Milli Parkı METTT Değerlendirme Formu

Soru No.	Raporlama	Puan	Açıklama
1	Yasal statü	3	Korunan alanın yasal statüsü, Resmi Gazetede yayınlandı /veya özel KA durumunda ise sözleşmeye bağlandı
B1	Milletlerarası diploma	2	Uluslararası kabul görmüş diploması, kalite standardı isteyen bir ağa üyeliğinin her biri için +1 puan.
2	Alanla ilgili düzenlemeler	1	Korunan alanda uygun olmayan arazi kullanımı ve faaliyetlerin kontrol edilmesine yönelik düzenlemeler var; fakat bunların etkin olarak uygulanmasında ciddi zayıflıklar var.(Şu hususların en az 4 hususun varlığı olmalıdır: Makine teçhizat, bütçe, bu işle görevli personel sayısı, personelin kalifiyeliği ve kapasitesi, isteksizlik-motivasyon eksikliği, politik baskı, sosyal direnç).
3	Yönetim planı	1	Korunan alanın yönetim planı hazırlanmakta veya hazırlanmış durumda; ancak uygulanmamaktadır.
4	Korunan alanın yönetimi	3	Korunan alanın kararlaştırılmış amaçları var ve bu amaçları karşılayacak şekilde yönetiliyor.
5	Eylem planı zamanlama	0	Eylem planı zamanında uygulanmamaktadır.
6	İlanda belirlenen sınırlar	2	Sınırlar ve büyüklüğü ana amaçların çoğunluğunun gerçekleştirilmesini kısıtlamıyor.
7	Bölgelemenin Uygunluğu	3	Bölgeleme kaynak değerlerinin %75'inden fazlası veya tamamının koruma yönünden yönetim etkinliğini sağlamak için uygundur
8	Alan sınırının bilinirliği	1	Korunan alanın sınırları, yönetim makamı tarafından bilinmekte, ancak yöre sakinleri / komşu arazi kullanıcıları tarafından bilinmemektedir.
9	Kaynak envanteri	2	Korunan alandaki Ana kaynak değerlerine ilişkin olarak UDGP/GP/YP'deki ve diğer kaynaklarda, planlama ve karar alma için bilgi vardır.
10	Araştırma programı	1	Az miktarda (yılda 1 veya 2) etüd ve araştırma yapılmakta ama bunlar korunan alan yönetiminin ihtiyaçlarına yönelik değildir.
11	Aktif kaynak yönetimi	1	Kritik düzeyde önemli habitatlar, türler, ekolojik süreçler ve kültürel değerlerle ilgili aktif yönetim gereksinimleri için 1-3 uygulama gerçekleştirilmektedir.
B6	Kaynak yönetimi	1	Endemik türlerin, nadir veya nesli tehlike altındaki türlerin hayat süreçleri için faydalı faaliyetlerin geliştirilmesi ve uygulanması
B7	Kaynak yönetimi	0	Saha dışında olup, sahayı etkileyen zararlı faktörlerin azaltılmasına veya yararlı faktörlerin artırılmasına yönelik uygulamaların geliştirilmesi ve uygulanması
12	Alan tarihi ve arkeolojik değerleri	1	Tarihi ve arkeolojik varlıkların korunması için projelendirme çalışması vardır.
B8	Tarihi ve arkeolojik varlıkların fonksiyonu	0	Tarihi ve arkeolojik varlıklara fonksiyon verilerek aktif hale getirilmesi sağlanmıştır.
B9	Müze varlığı	1	Korunan alanda müze kurulmuştur.
13	Koruma sistemleri	2	Koruma sistemleri vardır ve kaynakların kullanımını engeller ancak, kaynaklara erişimi kontrol etmede etkin değildir.
14	Personel sayısı	1	Personel sayısı, önemli yönetim faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi için yetersizdir. Optimum seviyenin % 50-20 undan daha azdır.
15	Personel değişkenliği	3	Son 3 yılda korunan alan personelinin en fazla % 10 kadarı saha dışına tayin oldu
16	Personelin memnuniyeti	2	Personelin % 51-74' korunan alandaki çalışma şartlarından memnun
17	Personel eğitimi	2	Kilit personelin çoğunluğu yönettiği sahanın gereklerine uygun eğitimlerin %51-75'ini almıştır.
B10	Personel proje deneyimi	1	Kilit personelin çoğunluğu (sahanın gereklerine uygun) proje deneyimine veya en az 3 yıl (sahanın gereklerine uygun) uygulama deneyimine sahiptir
18	Mevzuatın uygulanması	2	Personel, korunan alan mevzuatını ve yönetmeliklerini uygulamak için kabul edilebilir kapasiteye ve kaynaklara sahip; ancak bazı eksiklikler var (2 konuda eksikliği var)

Çizelge 3.4'ün devamı

Soru No.	Raporlama	Puan	Açıklama
B11	Akademik eğitim	1	Korunan alanlarla ilgili doktora, yüksek lisans yapan personelin varlığı veya Proje deneyimi olan personel varlığı
19	Mevcut bütçe	3	Mevcut bütçe yeterli ve korunan alanın yönetim ihtiyaçlarını %80 ve üstü seviyede veya tam olarak karşılayabilir durumdadır.
20	Bütçe güvenliği	2	Korunan alanın cari ve yatırım giderleri için garanti edilmiş bütçesi var; fakat düzensiz veya yetersizdir.
21	Bütçe Yönetimi	2	Bütçe korunan alanın eylem planının %25-50'si kadar harcanmaktadır.
22	Ziyaretçi tesisleri	2	Ziyaretçi tesisleri ve hizmetleri, mevcut ihtiyaçlara cevap vermek için yeterlidir; ancak iyileştirilebilir.
23	Ziyaretçi Memnuniyeti	2	Ziyaretçi memnuniyetine yönelik ölçüm yapılıyor ve ziyaretçilerin %76-90'ı memnundur.
24	Teçhizat ve tesis yeterliliği	2	Teçhizat ve tesis vardır; ancak hâlâ bazı önemli boşluklar vardır.(Etkin yönetim için lüzumlu ekipmanların %51-75 i karşılandı)
25	Teçhizatın bakımı	2	Teçhizat çoğunluğunun (En az 4 kalem) temel bakımı yapılmaktadır.
26	Tesislerin bakımı	2	Tesislerin çoğunluğunun (yılda %51-80 kalemin bakımının yapılması) temel bakımı yapılmaktadır.
27	Eğitim ve bilinçlendirme programı	2	Planlı bir eğitim ve bilinçlendirme programı vardır; ancak ihtiyaçları kısmen karşılıyor ve daha iyileştirilebilir. (Kısmen güncel, içeriği yenilenme ihtiyacı gösteriyor)
28	Ziyaretçi İletişimi ve Algı Yönetimi	1	Ziyaretçilerin kendibaşına tabiatla iletişim ve algılamasını (experience-deneyim) sağlayan, düzenlemeler ve etkileşim imkanları en fazla 2 konuda etkileşim imkanı sunar.
29	Arazi ve su kullanımı planlaması	0	Komşu arazi ve su kullanım planlaması korunan alanın ihtiyaçlarını dikkate almıyor ve etkinlikleri/politikaları alanın yaşamını sürdürmesine zararlıdır.
30	Alt plan ve programların uygulanması	0	Yönetim planında var olan alt plan ve programları uygulanmamaktadır.
31	Resmi ve ticari komşular	2	Korunan alan yetkilileri ile, korunan alana komşu resmi ve arazi ve su kullanıcıları arasında ilişki var; ancak yaptırımı vardır ancak yaptırımların uygulanması sınırlıdır.
32	Yöre halkı yönetime katılım	1	yöre halkı yönetime ilişkin tartışmalara bir miktar katılım sağlamaktadır; ancak yönetime doğrudan katılamamaktadır.
33	Ekonomik fayda	1	Korunan alanın potansiyel ekonomik faydaları biliniyor ve bunların gerçekleşmesi için planlar geliştiriliyor.
34	İzleme ve değerlendirme	3	İyi bir izleme ve değerlendirme sistemi vardır; etkin bir şekilde uygulanmakta ve adaptif (uyumlu) yönetimde kullanılmaktadır.
35	Ticari turizm operatörleri	1	Turizm operatörleri ile yetkililer arasında bir ilişki vardır; ancak bu büyük ölçüde idari ve düzenleyici konularla sınırlıdır.
36	Gelirler	1	Ücret tahsil edilmektedir; ancak korunan alana ve çevresine direkt bir katkısı olmamaktadır.
37	Gelirlerin kaynakları	1	Giriş ücreti yanında "tesis kiralama gelirleri veya izinli avcılık gelirleri (sportif balıkçılık vb.)" ana gelirleri oluşturur
38	Doğal Kaynak değerlerinin durumu	3	Biyolojik çeşitlilik, ekolojik değerler büyük oranda korunmuş (bozulmamış) durumdadır. (Yanda sayılanların hiçbiri gerçekleşmemiştir).
39	Önemli kültürel değerlerin durumu	3	Kültürel değerler büyük oranda korunmuş (bozulmamış) durumdadır. Bv<=1 veya By>=9 veya Ty<=1
40	Tarihi ve Arkeolojik varlıkların durumu	2	Önemli Tarihi ve Arkeolojik varlıklar doğal ve antropojen etkilerin tamamına yönelik tedbirler vardır ancak, bunlar yetersizdir.
B31	Kaynak değerlerinin durumu	1	Kaynak değerlerinin durum değerlendirmesinde araştırma ve/veya izleme sonuçları temel alınmaktadır.

3.2.3.METTT Korunan Alan Değerlendirme Raporu

METTT alan değerlendirme raporu, Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü METTT uygulama ekibi tarafından, uygulamanın yapıldığı her saha için ayrı ayrı hazırlanmakta ve kurumun ilgili birimi arşivinde saklanmaktadır. Raporun formatı 2011 yılından beri uygulanan formatla aynı olup MVGF ile uyumlu hale getirilmiştir. Hazırlanan raporlarda; literatür ve genel bilgilere olabildiğince az yer verilerek karar vericiler ve alan yöneticileri tarafından doğrudan kullanılabilir, METT uygulama ekibinin tespit ve önerilerine ağırlık verilmektedir.

Rapor bu şekilde düzenlenerek; METT sonuçlarının raflarda kalmasının önüne geçilmesi, kurumun karar vericilerine saha özelinde kilit ve özet bilgiler sunabilmesi, Genel Müdürlük planlama, proje uygulama, izin vb. birimlerinin yapmış olduğu uygulamaların sahada yansımaları hakkında bilgi verebilmesi ve özellikle planlamaya yönelik geri beslemenin sağlanabilmesi, taşra birimleri alan yöneticileri ve uygulayıcılar için uluslararası ölçekte farkındalık oluşturulması ve bir sonraki izleme dönemine kadar nelere odaklanılması gerektiğinin ortaya koyulması hedeflenmektedir.

METT Korunan Alan Değerlendirme Raporu'nun "Genel Bilgiler", "Değerlendirme Sonuçları", "Alana İlişkin Tespit ve Öneriler" ve "Alana İlişkin Fotoğraflar" şeklinde dört ana bölümü bulunmaktadır.

Bu bölümler: korunan alan adı ve kategorisi, değerlendirmenin yapıldığı tarih, değerlendirmeyi yapan kişiler, değerlendirme sırasında görüşülen kişiler ve iletişim bilgileri, sahanın yönetim planı durumu, sahanın personel durumu(daimi ve geçici), yıllık bütçe(personel giderleri hariç) bilgilerini içeren "Genel Bilgiler" bölümü, raporun sonunda ek olarak verilen MVGF bilgilerinin yer aldığı "Değerlendirme Sonuçları" bölümü, METT uygulama ekibinin tespit ve önerilerinin bulunduğu "Alana İlişkin Tespit ve Öneriler" bölümü ve raporu okuyanlar tarafından sahanın mevcut durumu ve sorunlarının algılanabilmesi için 5-15 adet fotoğrafın yer aldığı "Alana İlişkin Fotoğraflar" bölümü şeklinde özetlenebilir.

2019 yılında 2018 yılı METT programı kapsamında uygulama yapılan alanların raporlanması bu şekilde yapılarak, resmi yazı ile uygulamanın yapıldığı taşra birimine ve merkez teşkilatı ilgili birimlerine dağıtımı sağlanmıştır.

Hazırlanan raporların daha iyi anlaşılabilmesi adına "Genel Bilgiler" bölümünde yer alan bilgiler "Çizelge 3.2.Kuşçenneti Milli Parkı Veri Formu 1"nda özet olarak

gösterilmekte, “Değerlendirme Sonuçları” bölümü ise “3.2.4.METT Veri Giriş Formu (MVGF) oluşturulma süreci, İçeriği ve Bölümleri” başlığı altında detaylı olarak anlatılmıştır. “Alana İlişkin Tespit ve Öneriler” ile “Alana İlişkin Fotoğraflar” bölümleri için ise “Başlıca tehditler olarak alanı besleyen su kaynağı olan sığırcı deresinin kirliliği, yüksek gerilim hatları, askeri hava alanı uçuş yolları ve askeri atış poligonu bulunmaktadır.” ve “Yörede büyükbaş hayvancılık ve tavukçuluk yapılmakta olup bunlardan kaynaklanan yanlış atık yönetimi uygulamaları ile su kirliliği, toprak ve bitkiler üzerinde olumsuz etkiler oluşturmaktadır.” tespitleri Şekil 3.4 ve Şekil 3.5’te genel örnekler olarak verilebilir.

Şekil 3.4.Enerji nakil hattı

Şekil 3.5.Tavuk çiftlikleri

3.2.4.METT Veri Giriş Formu (MVGF) Oluşturulma Süreci, İçeriği ve Bölümleri

Her alan için ayrı doldurulan METT formlarından alınan puanların ve tehditlerin girilerek grafik ve raporlamaların oluşturulduğu excel tablosudur. Bu tablodan elde edilen

veriler MVT'ye altlık oluşturmaktadır. Veri standardının sağlanması için büyük önem arz etmektedir.

Değerlendirme formu puanlama bölümünde METT-3 formunda 30 ana soru ve 12 bonus sorusu varken METTT formunda ise 40 ana soru ve 33 bonus sorusu bulunmaktadır. METTT'de yapılan değişiklikler METT-3 üzerinden aslına sadık kalınarak yapıldığından, formlarda aynı olan sorular çoğunluktadır.

Bunun yanında METT kayıtlarının WDPA ve GD-PAME'ye veri girişinin yapılabilmesi için (Stolton ve Dudley, 2016) 2002 versiyonundan (METT 1) ve 2007 versiyonundan (METT-3) sonuç eklemek için geliştirilen standart bir süreç olduğunu, uluslararası veri tabanının (GD-PAME) değiştirilmiş versiyonlar ve varyasyonlar için sınırlı bir kapasiteye sahip olduğunu, standart soruların değiştirilmiş olması durumunda veya ek sorular eklenmesi halinde, yalnızca standart METT 1 ve METT 3 ile eşleşen sorular için puanlar girilebileceği ifade edilmektedir.

Mevcut verilerin değerlendirilmesine yönelik formlar arasında kıyaslama yapabilmek için ya daha önce (2011-2015 yılları arasında) yapılan METT-3 formunun uygulandığı sahalarda, yeni soruları ekleyerek METTT formunun oluşturulması ya da METTT formuna eklenmiş soruları kendi aralarında uygun şekilde birleştirerek METT-3 formunun oluşturulmasının gerektiği anlaşılmıştır. 2011-2015 yılları arasında yapılmış olan uygulamalarda her bir alan için yeni soruların forma entegre edilmesi oldukça zor bir işlem olarak görülmüştür. Ancak 2015 yılından sonra METTT formu ile yapılan uygulamalarda; METT-3 ve METTT formlarında aynı olan sorular alınır, METT-3 formunda yer almayan sorular değerlendirme dışı tutulur ve METT-3 formunda bulunan ancak daha kolay anlaşılabilmesi için METTT formunda detaylandırılarak çoğaltılmış olan sorular kendi aralarında uygun şekilde birleştirilirse "METT-3" formu verilerinin oluşturulabileceği anlaşılmıştır.

Bu kapsamda METT-3 formunda yer alan 19. sorunun detaylandırılarak METTT formuna 25 ve 26. soruların eklendiği, 30. sorunun karşılığı olarak ise 38, 39 ve 40. Soruların eklendiği anlaşılmış olup birleştirme yapılabilecek olan bu sorular sarı renkli olarak Çizelge 3.5'de gösterilmektedir.

Çizelge 3.6. METT-3 ve METTT formu sorularının karşılaştırılması

METT-3 (2007)	METTT (2015)	Kategorisi	Soru	METT-3 Alınabilen Puanlar	METTT Alınabilen Puanlar
1	1	Ortam	Yasal statü	3	3
Yeni	B1	Ortam	Milletlerarası diploma	0	3
2	2	Planlama	Alanla ilgili düzenlemeler	3	3
7	3	Planlama	Yönetim planı	3	3
7a	B2	Planlama	Planlama süreci	1	1
7b	B3	Planlama	Planlama süreci	1	1
7c	B4	Planlama	Planlama süreci	1	1
4	4	Planlama	Korunan alanın yönetimi	3	3
8	5	Çıktılar	Eylem planı zamanlama	3	3
5	6	Planlama	İlanda belirlenen sınırlar	3	3
Yeni	7	Planlama	Bölgelemenin Uygunluğu	0	3
6	8	Süreç	Alan sınırının bilinirliği	3	3
9	9	Girdiler	Kaynak envanteri	3	3
11	10	Süreç	Araştırma programı	3	3
Yeni	B5	Süreç	Araştırma	0	1
12	11	Süreç	Aktif kaynak yönetimi	3	3
Yeni	B6	Süreç	Kaynak yönetimi	0	1
Yeni	B7	Süreç	Kaynak yönetimi	0	1
Yeni	12	Süreç	Alan tarihi ve arkeolojik değerleri	0	3
Yeni	B8	Sonuçlar	Tarihi ve arkeolojik varlıkların fonksiyonu	0	1
Yeni	B9	Çıktılar	Müze varlığı	0	1
10	13	Çıktılar	Koruma sistemleri	3	3
13	14	Girdiler	Personel sayısı	3	3
Yeni	15	Girdiler	Personel değişkenliği	0	3
Yeni	16	Girdiler	Personelin memnuniyeti	0	3
14	17	Çıktılar	Personel eğitimi	3	3
Yeni	B10	Çıktılar	Personel proje deneyimi	0	1
3	18	Girdiler	Mevzuatın uygulanması	3	3
Yeni	B11	Girdiler	Akademik eğitim	0	1
15	19	Girdiler	Mevcut bütçe	3	3
16	20	Girdiler	Bütçe güvenliği	3	3
Yeni	B12	Girdiler	Ek kaynak temini	0	1
17	21	Süreç	Bütçe Yönetimi	3	3
27	22	Çıktılar	Ziyaretçi tesisleri	3	3
Yeni	B13	Çıktılar	Çevre dostu ve doya uyumluluk	0	1
Yeni	B14	Çıktılar	Engellilere yönelik düzenlemeler	0	1
Yeni	B15	Çıktılar	Çıktılar	0	1
Yeni	23	Çıktılar	Ziyaretçi Memnuniyeti	0	3
18	24	Girdiler	Tehizat ve tesis yeterliliği	3	3
19	25	Süreç	Tehizatın bakımı	3	3
Yeni	26	Süreç	Tesislerin bakımı	0	3
20	27	Süreç	Eğitim ve bilinçlendirme programı	3	3
Yeni	B16	Süreç	Katılımcı düzenli eğitim	0	1
Yeni	28	Süreç	Ziyaretçi İletişimi ve Algı Yönetimi	0	3
21	29	Planlama	Arazi ve su kullanımı planlaması	3	3
21a	B17	Planlama	Habitat korunması	1	1
21b	B18	Planlama	Bağlantıların sürdürülmesi	1	1
21c	B19	Planlama	Ekosistem hizmetleri ve türlerin korunması	1	1
Yeni	30	Süreç	Alt plan ve programların uygulanması	0	3
Yeni	B20	Süreç	Sorunları çözmeye yönelik araştırma	0	1
22	31	Süreç	Resmi ve ticari komşular	3	3
24	32	Süreç	Yöre halkı yönetime katılım	3	3
24a	B21	Sonuçlar	Açık-sözlü bir iletişim ve güven	1	1
24b	B22	Sonuçlar	Gelir getirici programlar	1	1
24c	B23	Sonuçlar	Alanı aktif olarak destekleme	1	1
Yeni	B24	Sonuçlar	özel gün ve haftalara katılım	0	1
25	33	Sonuçlar	Ekonomik fayda	3	3
Yeni	B25	Sonuçlar	Ürünlerde logo kullanımı	0	1
Yeni	B26	Sonuçlar	Üretimde örgütlü yapı	0	1
Yeni	B27	Sonuçlar	Ürünlerde standart	0	1
26	34	Süreç	İzleme ve değerlendirme	3	3
28	35	Süreç	Ticari turizm operatörleri	3	3
29	36	Süreç	Gelirler	3	3
Yeni	37	Süreç	Gelirlerin kaynakları	0	3
Yeni	38	Sonuçlar	Doğal Kaynak değerlerinin durumu	0	3
Yeni	39	Sonuçlar	Önemli kültürel değerlerin durumu	0	3
Yeni	B28	Sonuçlar	Yöresel kültürün korunması	0	1
Yeni	B29	Sonuçlar	Yöresel etkinliklere planlı katılım	0	1
Yeni	B30	Sonuçlar	Yöresel kültürü yansıtın temsil	0	1
30	40	Sonuçlar	Tarihi ve Arkeolojik varlıkların durumu	3	3
30a	B31	Süreç	Kaynak değerlerinin durumu	1	1
30b	B32	Süreç	Tehditlere karşı özgün-yenilikçi programlar	1	1
30c	B33	Süreç	Koruma rutin faaliyet	1	1
23	Değ. Dışı	Değ. Dışı	Yerli halk	0	0
				99	155

METTT formunda işlem yapılarak METT-3formunun oluşturulabileceği sorular **sarı** renkte belirtilmiştir.

Bu kapsamda hazırlanan MVGF “Veri Giriş Sayfası”, “Veri Tabanı İçin Veriler”, “Tehditler Rapor”, “METT Türkiye/METTT Rapor” ve “METT-3 Rapor” başlıkları altında 5 bölümden oluşmakta olup detayları ve oluşturulma yöntemleri aşağıda açıklanmıştır.

3.2.4.1. Veri Giriş Sayfası

Veri standardı ve güvenliğinin sağlanabilmesi için formda veri girişi yapanlara yönelik; metin şeklinde uyarılar, girilebilecek verilerin açılır pencere şeklinde gelmesi ve veri girişi yapılacak bölümleri dikkat çekici şekilde renklendirerek çeşitli kolaylaştırıcı yönlendirmeler yapılmıştır. Veri standardının sağlanabilmesi için veri girişi yapanlara; öncelikle alanın statüsü ve alan adının formda yer alan seçeneklerden tercih edilmesi, ardından formun doldurulduğu tarihin gün/ay/yıl şeklinde girilmesinin gerektiği metin olarak belirtilmiştir. “Tehditler” bölümü için 0-3 arası rakamlar ve bilinmeyenler için ise “?” değeri tanımlanmış olup “Puanlama” bölümünde ise 0-3 arası rakamlar ve değerlendirme dışı olanlar için ise -1 ve -3 gibi açılır pencere üzerinden çoktan seçmeli belirli rakamlar girebilmelerine izin verilmiştir. Form tanımlanan bu veriler haricinde veri girişine izin vermemektedir. Verilerin bozulmadan saklanabilmesi için veri girişi yapanlar yalnız bu sayfa üzerinde sınırlı seçenekler üzerinden seçim yapabilmekte diğer sayfalar ise veri girişine kapalı durumdadır. Bu bölüme sadece Tehditler ve METTT formuna ilişkin veriler girilmektedir. METT-3 formuna ilişkin puanlar ise; METTT formuna yeni eklenen sorular doğrudan çıkarılarak, aynı olan soruların puanları alınır ve 25 ile 26. Soruların puanı birleştirilerek 19. Soru, 38, 39 ve 40. soruların puanı birleştirilerek ise 30. Soru elde edilerek oluşturulmaktadır. Bu birleştirmelerde soruların tamamının seçilmesi ya da bir kısmının seçilmesine göre koşullu önermeler doğrultusunda, elde edilen sonuçların toplamının ortalaması alınmaktadır. Örneğin 38. Soru değerlendirme dışı, 39. Sorudan 3 puan, 40. Sorudan 1 puan alınmış ise $(3+1)/2=2$ şeklinde puan hesaplanmakta ya da 25. Sorudan 0 puan 26. Sorudan 1 puan alınmış ise $(1+0)/2=0,5$ olup yukarı yuvarlanarak 1 kabul edilmektedir.

Oluşabilecek olasılıklar göz önünde bulundurularak excel’in “EĞER” formülü kullanılarak hazırlanan formüller ise 25 ve 26. Sorular için “=EĞER(D44=-3;D45;EĞER(D45=-3;D44;((D44+D45)/2)))” şeklinde, 38, 39 ve 40. sorular için ise “=EĞER(VE(D69=-3;D70=-3);D74;EĞER(VE(D69=-3;D74=-3);D70;EĞER(VE(D70=-3;D74=-3);D69;EĞER(VE(D69=-3;D70=-3;D74=-3);-3;EĞER(D69=-3;((D70+D74)/2);EĞER(D70=-3;((D69+D74)/2);EĞER(D74=-3;((D69+D70)/2);(D74+D70+D69)/3))))))” şeklinde oluşturulmuştur.

Stolton ve ark. (2007) tarafından puan hesabı yapılırken o alan için geçerli olan sorulardan elde edilen puanların yüzde olarak karşılığının baz alınacağı ifade edilmiştir. Örneğin bir korunan alan maksimum 90 puan üzerinden 72 puan almış ise hesaplama 72'yi 100 ile çarpıp 90'a bölerek %80 olarak yapılabilir. Bunun yanında "Puanlama" kavramı, güçlükler ve olası çarpıtmalara açık olması nedeniyle dikkatli olunması gereken bir işlemdir. Örneğin mevcut sistem tüm soruların eşit ağırlıkta olduğu varsayımına dayanır; halbuki bu her zaman doğru değildir. Bu nedenle puanlar, WCPA çerçevesinin altı bileşeninin (yani; ortam, planlama, girdiler, süreç, çıktılar ve sonuçlar) her biri için yüzde olarak hesaplandıkları takdirde etkinliğin daha iyi bir değerlendirilmesini oluşturacaklardır.

Yukarıdaki bilgilerde göz önünde tutularak veri giriş sayfasında korunan alanın almış olduğu METTT puanı ve alana yönelik tehditlerin toplamı yüzdeler olarak hesaplanarak 0-100 aralığında 20'şerlik alt aralıklara ayrılmıştır. 20'şerlik aralıklarla ayrılmış olan bu 5 basamağa küçükten büyüğe doğru tehditler için sırasıyla " ÇOK DÜŞÜK, DÜŞÜK, ORTA, YÜKSEK, ÇOK YÜKSEK" ifadeleri, METT puanları için ise " ÇOK ZAYIF, ZAYIF, ORTA, İYİ, ÇOK İYİ" ifadeleri tanımlanmıştır. Bu bölüm içinde belirlenen aralıklara göre önermeler yapılarak ilgili bölümlerde tanımlanan ifadelerin gelmesi sağlanmıştır. Oluşturulan excel formülü "`=EĞER(F102<=F103;D103;EĞER(F102<=F104;D104;EĞER(F102<=F105;D105;EĞER(F102<=F106;D106;EĞER(F102>=F107;D107;""))))`" şeklinde örnek olarak verilebilir.

Formun veri girişi yapılan kısmı EK-1'de verilmiş olan MVGF'den incelenebileceği gibi Çizelge 3.6 ve 3.7'de temsili olarak verilmiştir.

Çizelge 3.7. METT Veri Giriş Formu (MVGF) a

YÖNETİM ETKİNLİĞİNİN İZLENMESİ (METT) VERİ GİRİŞ FORMU							
Korunan Alana İlişkin Veriler		<p style="text-align: center;">Lütfen Bu Bölümü Okumadan Başlamayınız</p> <p style="text-align: center;">Formu doldurmaya "Alanın Statüsü" nü seçerek başlayınız. Ardından "Korunan Alana İlişkin Veriler", "Tehdit Puanları" ve "Alana Ait Puanlar" sütunlarında bulunan renkli hücreleri sırasıyla yukarıdan aşağı doğru doldurunuz.</p>					
Alanın Statüsü	MP						
Korunan Alan Adı	Kuşçenneti Milli Parkı						
İli	Balıkesir						
İlan Tarihi	27.7.1959						
Alanı (ha)	17058,37						
Bölge Müdürlüğü	2	08 06 2018		!!! Form diğer işlemleri otomatik olarak yapacaktır.!!!			
Tehditler			METT (Yeni Form) Puanlar			METT-3 (Eski Form) Puanlar	
Soru No	Detaylar	Tehdit Puanları	Soru No.	Detaylar	Alana Ait Puanlar	Soru No.	Puan
1.1	Konut ve yerleşim	2	1	Yasal statü	3	1	3
1.2	Ticari ve sanayi	0	B1	Milletlerarası diploma	2	2	1
1.3	Turizm ve rekreasyon	0	2	Alanla ilgili düzenlemeler	1	3	2
2.1	ODOÜ ve tarım	2	3	Yönetim planı	1	4	3
2.2	Tıbbi bitki üretimi	0	B2	Planlama süreci	0	5	2
2.3	Ticari ağaçlandırma	0	B3	Planlama süreci	0	6	1
2.4	Hayvancılık ve otlatma	1	B4	Planlama süreci	0	7	1
2.5	Deniz ve tatlısu ürünleri	0	4	Korunan alanın yönetimi	3	7a	0
3.1	Petrol ve doğal gaz	0	5	Eylem planı zamanlama	0	7b	0
3.2	Madencilik ve taş ocakları	0	6	İlanda belirlenen sınırlar	2	7c	0
3.3	HES ve barajlar	3	7	Bölgelemenin Uygunluğu	3	8	0
4.1	Yollar ve demiryolları	2	8	Alan sınırının bilinirliği	1	9	2
4.2	Hizmet ve servis hatları	3	9	Kaynak envanteri	2	10	2
4.3	Deniz taşımacılığı	0	10	Araştırma programı	1	11	1
4.4	Uçuş yolları	3	B5	Araştırma	0	12	1
5.1	Kara avcılığı	2	11	Aktif kaynak yönetimi	1	13	1
5.2	Kara bitkileri hasadı	1	B6	Kaynak yönetimi	1	14	2
5.3	Ağaç kesimi ve odun	0	B7	Kaynak yönetimi	0	15	3
5.4	Balık avlama	2	12	Alan tarihi ve arkeolojik değerleri	1	16	2
6.1	Rekreasyon ve turizm	2	B8	Tarihi ve arkeolojik varlıkların fonksiyonu	0	17	2
6.2	Savaş, tatbikatlar	3	B9	Müze varlığı	1	18	2
6.3	Araştırma ve eğitim	0	13	Koruma sistemleri	2	19	2
6.4	Yöneltilmiş faaliyetler	0	14	Personel sayısı	1	20	2
6.5	Zarar verme	1	15	Personel değişikliği	3	21	0
7.1	Yangın ve yangın önleme	3	16	Personelin memnuniyeti	2	21a	0
7.2	Su ve hidroloji	3	17	Personel eğitimi	2	21b	0
7.3	Habitat parçalanması	0	B10	Personel proje deneyimi	1	21c	0
7.4	Habitat izolasyonu	3	18	Mevzuatın uygulanması	2	22	2
7.5	Yan etkiler	3	B11	Akademik eğitim	1	23	Değerlendirme
7.6	Anahtar türlerin kaybı	0	19	Mevcut bütçe	3	24	1
8.1	Bitkiler	1	20	Bütçe güvenliği	2	24a	0
8.2	Hayvanlar	3	B12	Ek kaynak temini	0	24b	0
8.3	Patojenler	3	21	Bütçe Yönetimi	2	24c	0
8.4	Genetik malzeme	0	22	Ziyaretçi tesisleri	2	25	1
9.1	Yerleşim kanalizasyonları ve kentsel atık su	2	B13	Çevre dostu ve doya uyumluluk	0	26	3
9.2	Alan tesisleri kanalizasyon ve atık su	0	B14	Engellilere yönelik düzenlemeler	0	27	2
9.3	Sanayi, madencilik atıklar ve deşarjlar	3	B15	Engellilere yönelik yardımcı personel	0	28	1
9.4	Tarım ve ormancılık sıvı atıkları	3	23	Ziyaretçi Memnuniyeti	2	29	1
9.5	Çöp ve katı atıklar	1	24	Teçhizat ve tesis yeterliliği	2	30	3
9.6	Hava Kaynaklı Kirlenmeler	1	25	Teçhizatın bakımı	2	30a	1
9.7	Aşın enerji	0	26	Tesislerin bakımı	2	30b	0
10.1	Volkanlar	0	27	Eğitim ve bilinçlendirme programı	2	30c	0
10.2	Depremler/Tsunamiler	3	B16	Katılımcı düzenli eğitim	0		
10.3	Çığ düşmeleri/Toprak kaymaları	0	28	Ziyaretçi İletişimi ve Algı Yönetimi	1		
10.4	Erozyon ve toprak oluşumu/çökmesi	1	29	Arazi ve su kullanımı planlaması	0		
11.1	Yaşam alanlarının yer değiştirmesi	2	B17	Habitat korunması	0		
11.2	Kuraklıklar	1	B18	Bağlantıların sürdürülmesi	0		
11.3	Isı aşırı yükleri	1	B19	Ekosistem hizmetleri ve türlerin korunması	0		
11.4	Fırtınalar ve seller	1	30	Alt plan ve programların uygulanması	0		
11.5	İklim değişikliği 1	?	B20	Sorunları çözmeye yönelik araştırma	0		
11.6	İklim değişikliği 2	?	31	Resmi ve ticari kuruluşlar	2		
11.7	İklim değişikliği 3	1	32	Yöre halkı yönetime katılım	1		
12.1	Geleneksel bilgi kaybı	0	B21	Açık-sözlü bir iletişim ve güven	0		
12.2	Kültür alanı değerlerinin bozulması	0	B22	Gelir getirici programlar	0		
12.3	Bina ve geleneksel alan kullanım tahribi	0	B23	Alanı aktif olarak destekleme	0		
	Toplam Tehdit Puanı	66	B24	Yözel gün ve haftalar katılım	0		
	SP=(P/Pmax)*100 (%)	40.00	33	Ekonomik fayda	1		
	Sahanın Genel Tehdit Düzeyi	ÇOK DÜŞÜK	B25	Ürünlerde logo kullanımı	0		
1	Yapılaşma	DÜŞÜK	B26	Üretimde örgütlü yapı	0		
2	Tarım ve su ürünleri	DÜŞÜK	B27	Ürünlerde standart	0		
3	Enerji ve maden	DÜŞÜK	34	İzleme ve değerlendirme	3		
4	Ulaştırma	YÜKSEK	35	Ticari turizm operatörleri	1		
5	Kaynak kullanımı	ORTA	36	Gelirler	1		
6	Alana zarar veren insan faaliyetleri	ORTA	37	Gelirlerin kaynakları	1		
7	Doğal sistem değişiklikleri	YÜKSEK	38	Doğal Kaynak değerlerinin durumu	3		
8	İşgalci türler	ORTA	39	Önemli kültürel değerlerin durumu	3		
9	Kirillik	ORTA	B28	Yöresel kültürün korunması	0		
10	Jeolojik olaylar	DÜŞÜK	B29	Yöresel etkinliklere planlı katılım	0		
11	İklim değişikliği	DÜŞÜK	B30	Yöresel kültürü yansıtan temsil	0		
12	Kültürel ve sosyal tehditler	ÇOK DÜŞÜK	40	Tarihi ve Arkeolojik varlıkların durumu	2		
			B31	Kaynak değerlerinin durumu	1		
			B32	Tehditlere karşı özgün-yenilikçi programlar	0		
			B33	Koruma rutin faaliyet	0		

Çizelge 3.8.METT Veri Giriş Formu (MVGf) b

Kategoriler	Ana sorulardan alınan puan	Kalite Soruları	Toplam	Alınabilecek En Yüksek Puan	Sahanın puanı (%)	Sahanın Durumu
	A	K	T=A+K	Pmax	SP=(T/Pmax)*100	
Ortam	3	2	5	6	83,3	ÇOK İYİ
Planlama	10	0	10	24	41,7	ORTA
Girdiler	17	1	18	26	69,2	İYİ
Süreçler	22	2	24	56	42,9	ORTA
Çıktılar	8	2	10	20	50,0	ORTA
Sonuçlar	9	0	9	23	39,1	ZAYIF
METT Puanı						
Genel Toplam	69	7	76	155	49,0	ORTA

Tehditler için Değerlendirme Aralıkları (%)	ÇOK DÜŞÜK	19,9 <=	METT Puanı Değ. Aralıkları (%)	19,9 <=	ÇOK ZAYIF
	DÜŞÜK	20-39,9		20-39,9	ZAYIF
	ORTA	40-59,9		40-59,9	ORTA
	YÜKSEK	60-79,9		60-79,9	İYİ
	ÇOK YÜKSEK	80 >=		80 >=	ÇOK İYİ

3.2.4.2. Veri Tabanı İçin Veriler

Bu bölüm daha sonra detaylı biçimde anlatılacak olan MVT'ye kolay veri girişi sağlanabilmesi amacıyla oluşturulmuştur. Verileri “Veri Giriş Sayfası” bölümünden otomatik olarak çekmektedir. Burada yer alan satırlar veri tabanı ilgili sayfalarına sırasıyla kopyalandığında veri tabanına standart bir biçimde veri girişi sağlanmış olmaktadır. Bu bölümde uygulamanın yapıldığı tarih yıl, ay, gün (YYYYAAGG) şeklinde sıralanarak 8 haneli bir rakam oluşturulmuştur. Ardından bir gün içerisinde birden fazla alanda METT uygulaması yapıldığında farklı alanlara aynı değerin verildiği anlaşıldığından sonuna sıfır “0” eklenerek 9 haneli bir sayı oluşturulmuştur. Bu sayede aynı günde uygulamanın gerçekleştirildiği alanlara, veri tabanında 10 alana kadar farklı numara verilebilmesi sağlanmıştır (Çizelge 3.8).

Çizelge 3.9. Veri tabanı için veriler sayfası

Tehditler	Alanın Statüsü	Yıl	İli	İlan Tarihi	Alanı (ha)	Bölge Müdürlüğü	Yapıldığı Tarih	Korunan Alan Adı	1.1	1.2	...
MP	2018	Balıkesir	27.7.1959	17.058,37	2	201806080	Kuşçenneti Milli Parkı	0	3	...	
METTT (2015)	Alanın Statüsü	Yıl	İli	İlan Tarihi	Alanı (ha)	Bölge Müdürlüğü	Yapıldığı Tarih	Korunan Alan Adı	1	B1	...
MP	2018	Balıkesir	27.7.1959	17.058,37	2	201806080	Kuşçenneti Milli Parkı	2	3	...	
METT-3	Alanın Statüsü	Yıl	İli	İlan Tarihi	Alanı (ha)	Bölge Müdürlüğü	Yapıldığı Tarih	Korunan Alan Adı	1	2	...
MP	2018	Balıkesir	27.7.1959	17.058,37	2	201806080	Kuşçenneti Milli Parkı	0	0	...	

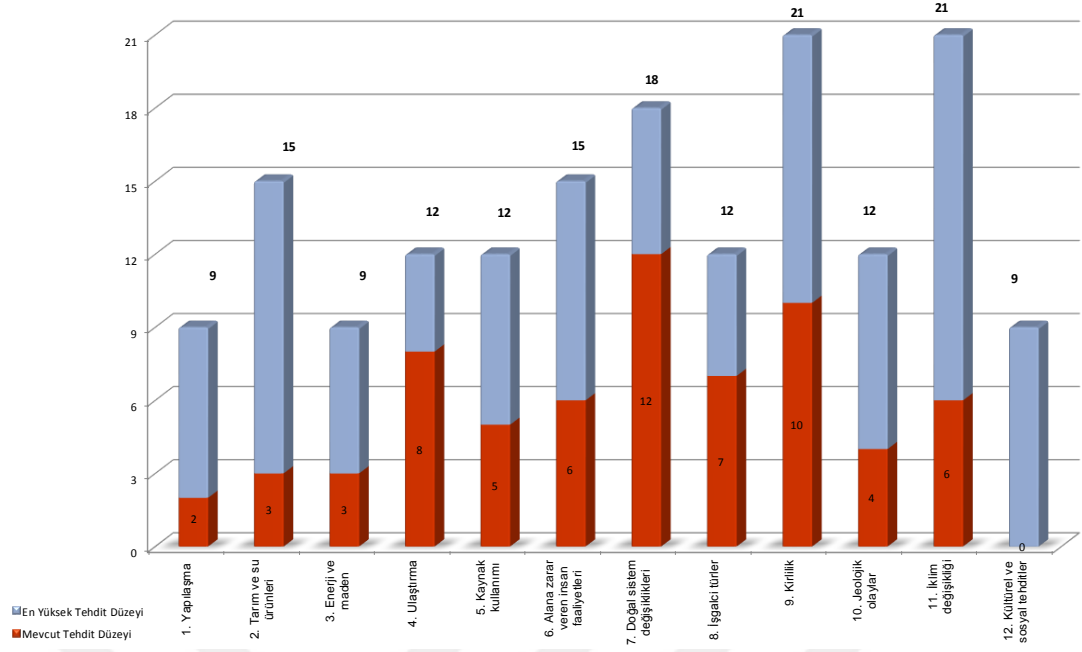
3.2.4.3. Tehditler Rapor

Bu bölüme altlık olan veriler “Veri Giriş Sayfası” kısmından çekilmektedir. Tehditlere ilişkin rapor alınan puana tanımlanmış olan metnin tabloya gelmesiyle oluşmaktadır. Tehditler bölümünde yer alan 55 alt başlığın her biri için arka planda oluşturulan bir sayfada 0,1,2,3 ve ? değerleri için metinler hazırlanmış ve excel'in önerme fonksiyonu olan “EĞER” formülü ile bu değerlerden biri “Veri Giriş Sayfası”nda girildiğinde, karşılığında tabloya raporun dökülmesi sağlanmıştır. Örnek olarak “1) Konut

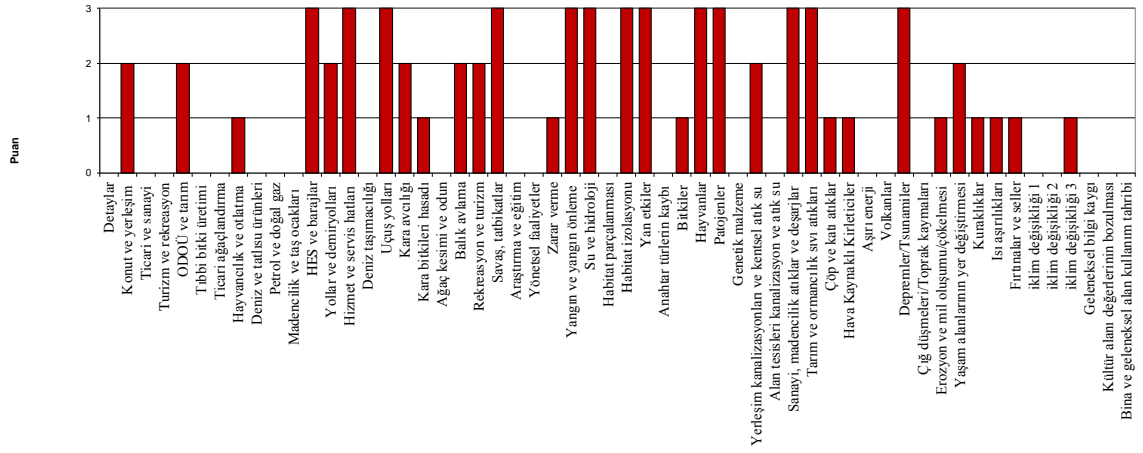
ve yerleşimler”in aldığı değerin rapora dönüştürülmesi için girilen formül “=EĞER(D3=""?";B64;EĞER(D3=0;B65;EĞER(D3=1;B66;EĞER(D3=2;B67;EĞER(D3=3;B68;"HATA"))))” şeklinde oluşturulmuştur. Oluşturulan rapor ve beraberinde hazırlanmış olan iki grafik EK-1’de verilen MVGF’den detaylı olarak incelenebileceği gibi temsili olarak Çizelge 3.9 ile Şekil 3.6 ve 3.7’de sırasıyla verilmiştir.

Çizelge 3.10.MVGF Tehditler Rapor-a

Kuşçenneti Milli ParkıTehditler			
Tehdit Kategorisi	Soru	Detaylar	Puan rapor
1. Yapılaşma	1.1	Konut ve yerleşim	2 Konut ve yerleşimler orta derecede tehdit oluşturuyor.
	1.2	Ticari ve sanayi	0 Ticari ve endüstriyel alanlar bu alan için bir tehdit unsuru değildir.
	1.3	Turizm ve rekreasyon	0 Turizm ve rekreasyon altyapıları bu alan için bir tehdit unsuru değildir.
2. Tarım ve su ürünleri	2.1	ODÜ ve tarım	2 Yıllık ve çok yıllık odun dışı bitki üretimi orta derecede tehdit oluşturuyor.
	2.2	Tıbbi bitki üretimi	0 Tıbbi bitki üretimi bu alan için bir tehdit unsuru değildir.
	2.3	Ticari ağaçlandırmaya	0 Kereste ve seluloz üretimi amaçlı ağaçlandırmaya bu alan için bir tehdit unsuru değildir.
	2.4	Hayvancılık ve otlatma	1 Hayvancılık ve otlatma düşük derecede tehdit oluşturuyor.
	2.5	Deniz ve tatlısu ürünleri	0 Deniz ve tatlı su balık yetiştiriciliği bu alan için bir tehdit unsuru değildir.
3. Enerji ve maden	3.1	Petrol ve doğal gaz	0 Petrol ve doğal gaz sondajları bu alan için bir tehdit unsuru değildir.
	3.2	Madencilik ve taş ocakları	0 Madencilik ve taş ocakları bu alan için bir tehdit unsuru değildir.
	3.3	HES ve barajlar	3 Barajlar, hidroelektrik santrallerinde dahil yüksek derecede tehdit oluşturuyor.
4. Ulaştırma	4.1	Yollar ve demiryolları	2 Kara ve demiryolları orta derecede tehdit oluşturuyor.
	4.2	Hizmet ve servis hatları	3 Hizmet ve servis hatları yüksek derecede tehdit oluşturuyor.
	4.3	Deniz taşımacılığı	0 Deniz taşımacılığı hatları ve kanalları bu alan için bir tehdit unsuru değildir.
	4.4	Uçuş yolları	3 Uçuş yolları yüksek derecede tehdit oluşturuyor.
5. Kaynak kullanımı	5.1	Kara avcılığı	2 Kara hayvanlarının avlanması, öldürülmesi ve toplanması orta derecede tehdit oluşturuyor.
	5.2	Kara bitkileri hasadı	1 Karasal bitkilerin veya bitki ürünlerinin (odun dışı) toplanması düşük derecede tehdit oluşturuyor.
	5.3	Ağaç kesimi ve odun	0 Ağaç kesimi ve kereste temini bu alan için bir tehdit unsuru değildir.
	5.4	Balık avlama	2 Balık avlama, sucul canlılarının öldürülmesi ve toplanması orta derecede tehdit oluşturuyor.
6. Alana zarar veren insan faaliyetleri	6.1	Rekreasyon ve turizm	2 Rekreasyonel aktiviteler ve turizm orta derecede tehdit oluşturuyor.
	6.2	Savaş, tatbikatlar	3 Savaş, isyan ve askerî tatbikatlar yüksek derecede tehdit oluşturuyor.
	6.3	Araştırma ve eğitim	0 Korunan alanlarda araştırma, eğitim ve diğer faaliyetler bu alan için bir tehdit unsuru değildir.
	6.4	Yönetimsel faaliyetler	0 Korunan alan yöneticilerinin faaliyetleri bu alan için bir tehdit unsuru değildir.
	6.5	Zarar verme	1 Kasti olarak yapılan, tahrip edici faaliyetler düşük derecede tehdit oluşturuyor.
	6.6	Yangın ve yangın önleme	3 Barajlar, hidrolojik değişiklikler ve su yönetim/kullanımı yüksek derecede tehdit oluşturuyor.
7. Doğal sistem değişiklikleri	7.1	Su ve hidroloji	3 Yangın ve yangın önlemeyle yönelik faaliyetler yüksek derecede tehdit oluşturuyor.
	7.2	Habitat parçalanması	0 Korunan alan içinde artan habitat parçalanması bu alan için bir tehdit unsuru değildir.
	7.3	Habitat izolasyonu	3 Diğer doğal habitatlardan izolasyon yüksek derecede tehdit oluşturuyor.
	7.4	Yan etkiler	3 Korunan alanı çevreleyen dış bölgede meydana gelen etkiler yüksek derecede tehdit oluşturuyor.
	7.5	Anahtar türlerin kaybı	0 Anahtar türlerin kaybı bu alan için bir tehdit unsuru değildir.
	7.6	Bitkiler	1 İstilaçı yabancı bitkiler düşük derecede tehdit oluşturuyor.
	7.7	Hayvanlar	3 İstilaçı /istilaçı yabancı hayvanlar yüksek derecede tehdit oluşturuyor.
8. İşgalci türler	8.1	Patojenler	3 Patojenler yüksek derecede tehdit oluşturuyor.
	8.2	Genetik malzeme	0 Alana sokulan genetik malzeme bu alan için bir tehdit unsuru değildir.
	8.3	Yerleşim kanalizasyonları ve kentsel atık su	2 Evsel kanalizasyon ve kentsel atık su orta derecede tehdit oluşturuyor.
	8.4	Alan tesisleri kanalizasyon ve atık su	0 Korunan alan tesislerinden kaynaklanan kanalizasyon ve atık su bu alan için bir tehdit unsuru değildir.
9. Kirlilik	9.1	Sanayi, madencilik ve askerî sıvı atıklar	3 Sanayi, madencilik ve askerî sıvı atıklar yüksek derecede tehdit oluşturuyor.
	9.2	Tarım ve ormancılık sıvı atıkları	3 Tarım ve ormancılık uygulamalarından kaynaklı sıvı atıklar yüksek derecede tehdit oluşturuyor.
	9.3	Çöp ve katı atıklar	1 Çöp ve katı atıklar düşük derecede tehdit oluşturuyor.
	9.4	Hava kaynaklı kirleticiler	1 Hava kaynaklı kirleticiler düşük derecede tehdit oluşturuyor.
	9.5	Aşırı enerji	0 Aşırı enerji kullanımı bu alan için bir tehdit unsuru değildir.
	9.6	Volkanlar	0 Volkanlar bu alan için bir tehdit unsuru değildir.
10. Jeolojik olaylar	10.1	Depremler/Tsunamiler	3 Depremler/Tsunamiler yüksek derecede tehdit oluşturuyor.
	10.2	Çığ düşmeleri/Toprak kaymaları	0 Çığ düşmeleri/Toprak kaymaları bu alan için bir tehdit unsuru değildir.
	10.3	Erozyon ve mil oluşumu/çökmesi	1 Erozyon ve mil oluşumu/çökmesi düşük derecede tehdit oluşturuyor.
	10.4	Yaşam alanlarının yer değiştirmesi	2 Yaşam alanlarının yer değiştirmesi ve değişimi orta derecede tehdit oluşturuyor.
11. İklim değişikliği	11.1	Kuraklıklar	1 Kuraklıklar düşük derecede tehdit oluşturuyor.
	11.2	Isı aşırılıkları	1 Aşırı sıcaklıklar düşük derecede tehdit oluşturuyor.
	11.3	Fırtınalar ve seller	1 Fırtınalar ve seller düşük derecede tehdit oluşturuyor.
	11.4	İklim değişikliği 1	İklim değişikliğinin anahtar ekosistemleri etkileme seviyesinin bu alana etkisi tam olarak bilinmiyor.
	11.5	İklim değişikliği 2	İklim değişikliğinin anahtar süreçleri etkileme seviyesi bu alana etkisi tam olarak bilinmiyor.
	11.6	İklim değişikliği 3	İklim değişikliğinin anahtar türleri etkileme seviyesi düşük derecede tehdit oluşturuyor.
	11.7	İklim değişikliği 4	İklim değişikliğinin anahtar türleri etkileme seviyesi düşük derecede tehdit oluşturuyor.
12. Kültürel ve sosyal tehditler	12.1	Geleneksel bilgi kaybı	0 Kültürel bağların, geleneksel bilgi ve/yeni yönetim uygulamalarının kaybolması bu alan için bir tehdit unsuru değildir.
	12.2	Kültür alanı değerlerinin bozulması	0 Önemli kültür alanı değerlerinin doğal olarak bozulması bu alan için bir tehdit unsuru değildir.
	12.3	Bina ve geleneksel alan kullanım tahribi	0 Kültürel miras örneklerini sergileyen binalar, bahçeler, vb.lerin tahrip edilmeleri bu alan için bir tehdit unsuru değildir.

Şekil 3.6.MVGF Tehditler Rapor-b

Şekil 3.7.MVGF Tehditler Rapor-c

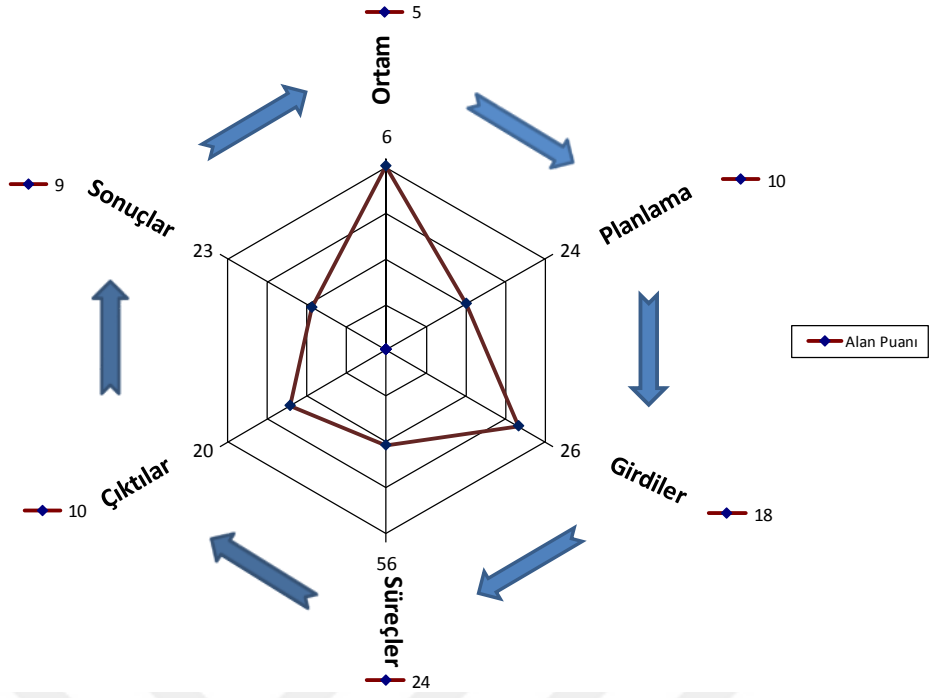
3.2.4.4.METT Türkiye/METTT Rapor

Bu bölüme altlık olan veriler de “Veri Giriş Sayfası” dan çekilmektedir. Tehditlere ilişkin rapor alınan puana tanımlanmış olan metnin tabloya gelmesiyle oluşmaktadır. METTT değerlendirme formunda bulunan 40 ana soru ve 33 bonus sorunun her biri için 0,1,2,3 değerlerine karşılık gelen formda yer alan metinler arka planda oluşturulan bir sayfada hazırlanmıştır. Bu bölümde değerlendirme dışı olan bonus sorular -1 ana sorular ise -3 değerlerini almaktadır. METTT raporunun oluşturulmasında da Tehditler Raporunun hazırlanmasına benzer şekilde excel’in önerme fonksiyonu olan “EĞER” formülü kullanılmış ve değerler “Veri giriş sayfası”na girildiğinde, karşılığında tabloya raporun dökülmesi sağlanmıştır. Önermede “Veri Giriş Sayfası”nda değerlerin bulunduğu hücre; 0-3 aralığında ise her değere karşılık gelen metnin çağrılması, -3 ya da -1 olması durumunda değerlendirme dışı ibaresinin gelmesi, bunların dışında değer girilmesi durumunda ise hata verilmesine yönelik bir kurgu oluşturulmuştur. Örnek olarak “2) Alanla ilgili düzenlemeler”in aldığı değerlerin rapora dönüştürülmesi için girilen formül “=EĞER(C8=0;D12;EĞER(C8=1;D13;EĞER(C8=2; D14;EĞER(C8=3;D15;EĞER(C8=-3;"Değerlendirme dışı";"HATA")))))” şeklinde oluşturulmuştur.

Bunun yanında WCPA yönetim etkinliği çerçevesi ve geçmiş çalışmalarda yapılan raporlar göz önünde bulundurularak oluşturulan örümcek diyagram, sistemin tek bir grafikte anlaşılabilmesi için oldukça önemli bir çıktı olarak görülmektedir. Bu grafikte formun diğer bölümleri gibi dinamik olarak çalışmakta ve girilen değerler doğrultusunda kendini güncellemektedir. WCPA çerçevesinde bulunan 6 başlık altında formdan alınabilecek puanlar ile değerlendirme neticesinde alanın aldığı puanlar diyagram üzerinde gösterilmektedir. Diyagram bu 6 başlıktan alınan puanların noktasal olarak gösterildiği değerler birleştirilerek oluşturulan poligon küçüldükçe ve noktalar merkeze yaklaştıkça yönetim etkinliği azalmakta, alınan puanlar ile oluşturulan poligon büyüdüğü ve noktalar merkezden uzaklaşıp kenarlara doğru yaklaştıkça ise yönetim etkinliği artmakta olduğu şeklinde yorumlanabilir. Oluşturulan rapor, WCPA çerçevesi baz alınarak hazırlanan örümcek diyagram ve beraberinde hazırlanmış olan grafik EK-1’de verilen MVGF’den detaylı olarak incelenebileceği gibi temsili olarak Çizelge 3.10 ile Şekil 3.8 ve 3.9’da sırasıyla verilmiştir.

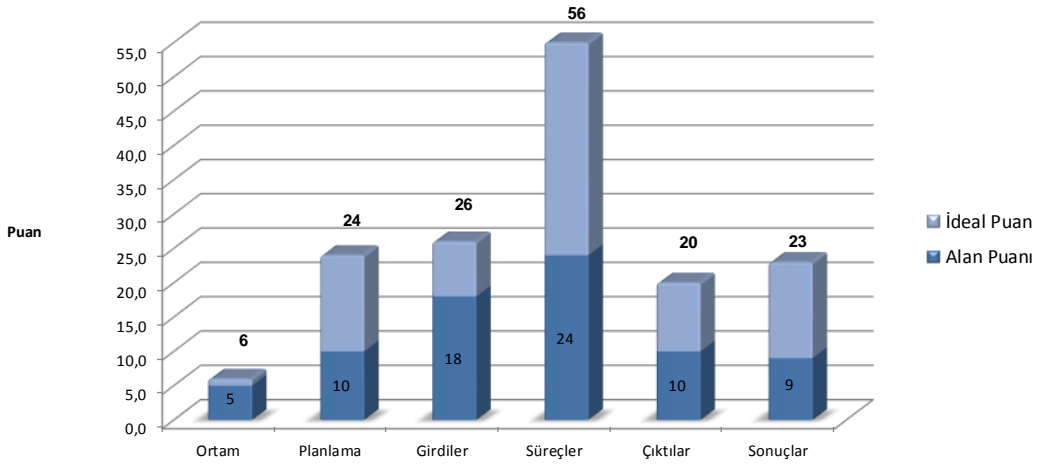
Çizelge 3.11.MVGF METTT Rapor- a

Kuşçenneti Milli Parkı METTT Raporu			
Kategori	No	Soru	Puan Rapor
Ortam	1	Yasal statü	3 Korunan alanın yasal statüsü, Resmi Gazetede yayımlandı /veya özel KA durumunda ise sözleşmeye bağlandı
	B1	Milletlerarası diploma	2 Uluslararası kabul görmüş diploması,kalite standardı isteyen bir ağa üyeliğinin her biri için +1 puan.
Planlama	2	Alanla ilgili düzenlemeler	1 Korunan alanda uygun olmayan arazi kullanımı ve faaliyetlerin kontrol edilmesine yönelik düzenlemeler var; fakat bunların etkin olarak uygulanmasında ciddi zayıflıklar var.(Şu hususların en az 4 hususun varlığı olmalıdır: Makine teçhizat, bütçe, bu işle görevli personel sayısı, personelin kalifiyeliği ve kapasitesi, isteksizlik-motivasyon eksikliği, politik baskı, sosyal direnç).
	3	Yönetim planı	1 Korunan alanın yönetim planı hazırlanmakta veya hazırlanmış durumda; ancak uygulanmamaktadır.
	B2	Planlama süreci	0
	B3	Planlama süreci	0
	B4	Planlama süreci	0
	4	Korunan alanın yönetimi	3 Korunan alanın kararlaştırılmış amaçları var ve bu amaçları karşılayacak şekilde yönetiliyor.
	6	İlanda belirlenen sınırlar	2 Sınırlar ve büyüklüğü ana amaçların çoğunluğunun gerçekleştirilmesini kısıtlamıyor.
	7	Bölgelemenin Uygunluğu	3 Bölgeleme kaynak değerlerinin %75inden fazlası veya tamamının koruma yönünden yönetim etkinliğini
	29	Arazi ve su kullanımı planlaması	0 Komşu arazi ve su kullanımı planlaması korunan alanın ihtiyaçlarını dikkate almıyor ve etkinlikleri/politikaları alanın yaşamını sürdürmesine zararlıdır.
	B17	Habitat korunması	0
B18	Bağlantıların sürdürülmesi	0	
B19	Ekosistem hizmetleri ve türlerin korunması	0	
Girdiler	9	Kaynak envanteri	2 Korunan alandaki Ana kaynak değerlerine ilişkin olarak UDGP/GP/YP'deki ve diğer kaynaklarda, planlama ve karar alma için bilgi vardır.
	14	Personel sayısı	1 Personel sayısı, önemli yönetim faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi için yetersizdir. Optimum seviyenin % 50-20 undan daha azdır.
	15	Personel değişikliği	3 Son 3 yılda korunan alan personelinin en fazla % 10 kadarı saha dışına tayin oldu
	16	Personelin memnuniyeti	2 Personelin % 51-74' korunan alandaki çalışma şartlarından memnun
	18	Mezvuatın uygulanması	2 Personel, korunan alan mevzuatını ve yönetmeliklerini uygulamak için kabul edilebilir kapasiteye ve kaynaklara sahip; ancak bazı eksiklikler var (2 konuda eksikliği var)
	B11	Akademik eğitim	1 Korunan alanlarla ilgili doktora, yüksek lisans yapan personelin varlığı veya Proje deneyimi olan personel varlığı
	19	Mevcut bütçe	3 Mevcut bütçe yeterli ve korunan alanın yönetim ihtiyaçlarını %80 ve üstü seviyede veya tam olarak karşılayabilir
	20	Bütçe güvenliği	2 Korunan alanın cari ve yatırım giderleri için garanti edilmiş bütçesi var; fakat düzensiz veya yetersizdir.
	B12	Ek kaynak temini	0
	24	Teçhizat ve tesis yeterliliği	2 Teçhizat ve tesis vardır; ancak hâlâ bazı önemli boşluklar vardır.(Etkin yönetim için lüzumlu ekipmanların %51-75 i karşılandı)
Süreç	8	Alan sınırının bilinirliği	1 Korunan alanın sınırları, yönetim makamı tarafından bilinmekte, ancak yöre sakinleri / komşu arazi kullanıcıları tarafından bilinmemektedir.
	10	Araştırma programı	1 Az miktarda (yilda 1 veya 2) etüd ve araştırma yapılmakta ama bunlar korunan alan yönetiminin ihtiyaçlarına
	B5	Araştırma	0
	11	Aktif kaynak yönetimi	1 Kritik düzeyde önemli habitatlar, türler, ekolojik süreçler ve kültürel değerlerle ilgili aktif yönetim gereksinimleri
	B6	Kaynak yönetimi	1 Endemik türlerin, nadir veya nesli tehlike altındaki türlerin hayat süreçleri için faydalı faaliyetlerin geliştirilmesi
	B7	Kaynak yönetimi	0
	12	Alan tarihi ve arkeolojik değerleri	1 Tarihi ve arkeolojik varlıkların korunması için projelendirme çalışması vardır.
	21	Bütçe Yönetimi	2 Bütçe korunan alanın eylem planının %25-50'si kadar harcanmaktadır.
	25	Teçhizatın bakımı	2 Teçhizat çoğunluğunun (En az 4 kalem) temel bakımı yapılmaktadır.
	26	Tesislerin bakımı	2 Tesislerin çoğunluğunun (yilda %51-80 kalemin bakımının yapılması) temel bakımı yapılmaktadır.
	27	Eğitim ve bilinçlendirme programı	2 Planlı bir eğitim ve bilinçlendirme programı vardır; ancak ihtiyaçları kısmen karşılıyor ve daha iyileştirilebilir. (Kısmen güncel, içeriği yenilenme ihtiyacı gösteriyor)
	B16	Katılımcı düzenli eğitim	0
	28	Ziyaretçi iletişimi ve Algı Yönetimi	1 Ziyaretçilerin kendibaşına tabiatla iletişim ve algılamasını (experience-deneyim) sağlayan, düzenlemeler ve etkileşim imkanları en fazla 2 konuda etkileşim imkanı sunar.
	30	Alt plan ve programların uygulanması	0 Yönetim planında var olan alt plan ve programları uygulanmamaktadır.
	B20	Sorunları çözmeye yönelik araştırma	0
	31	Resmi ve ticari komşular	2 Korunan alan yetkilileri ile, korunan alana komşu resmi ve arazi ve su kullanıcıları arasında ilişki var; ancak yaptırımı vardır ancak yaptırımların uygulanması sınırlıdır.
	32	Yöre halkı yönetime katılım	1 yöre halkı yönetime ilişkin tartışmalara bir miktar katılım sağlamaktadır; ancak yönetime doğrudan
34	İzleme ve değerlendirme	3 İy bir izleme ve değerlendirme sistemi vardır; etkin bir şekilde uygulanmakta ve adaptif (uyumlu) yönetimde kullanılmaktadır.	
35	Ticari turizm operatörleri	1 Turizm operatörleri ile yetkililer arasında bir ilişki vardır; ancak bu büyük ölçüde idari ve düzenleyici konularda	
36	Gelirler	1 Ücret tahsil edilmektedir; ancak korunan alana ve çevresine direkt bir katkısı olmamaktadır.	
37	Gelirlerin kaynakları	1 Giriş ücreti yanında "tesis kiralama gelirleri veya izinli avcılık gelirleri (sporif balıkçılık vb.)" ana gelirleri oluşturur	
B31	Kaynak değerlerinin durumu	1 Kaynak değerlerinin durum değerlendirilmesinde araştırma ve/veya izleme sonuçları temel alınmaktadır.	
B32	Tehditlere karşı özgün-yenilikçi programlar	0	
B33	Koruma rutin faaliyet	0	
Çıktılar	5	Eylem planı zamanlama	0 Eylem planı zamanında uygulanmamaktadır.
	B9	Müze varlığı	1 Korunan alanda müze kurulmuştur.
	13	Koruma sistemleri	2 Koruma sistemleri vardır ve kaynakların kullanımını engeller ancak, kaynaklara erişimi kontrol etmede etkin
	17	Personel eğitimi	2 Kiilit personelin çoğunluğu yönettiği sahanın gereklerine uygun eğitimlerin %51-75'ini almıştır.
	B10	Personel proje deneyimi	1 Kiilit personelin çoğunluğu (sahanın gereklerine uygun) proje deneyimine veya en az 3 yıl (sahanın gereklerine
	22	Ziyaretçi tesisleri	2 Ziyaretçi tesisleri ve hizmetleri, mevcut ihtiyaçlara cevap vermek için yeterlidir; ancak iyileştirilebilir.
	B13	Çevre dostu ve doya uyumluluk	0
B14	Engellilere yönelik düzenlemeler	0	
B15	Engellilere yönelik yardımcı personel	0	
23	Ziyaretçi Memnuniyeti	2 Ziyaretçi memnuniyetine yönelik ölçüm yapıyor ve ziyaretçilerin %76-90'ı memnundur.	
Sonuçlar	B8	Tarihi ve arkeolojik varlıkların fonksiyonu	0
	B21	Açık-sözlü bir iletişim ve güven	0
	B22	Gelir getirci programlar	0
	B23	Alanı aktif olarak destekleme	0
	B24	Yözel gün ve haftalara katılım	0
	33	Ekonomik fayda	1 Korunan alanın potansiyel ekonomik faydaları biliniyor ve bunların gerçekleşmesi için planlar geliştiriliyor.
	B25	Ürünlerde logo kullanımı	0
	B26	Üretimde örgütlü yapı	0
	B27	Ürünlerde standart	0
	38	Doğal Kaynak değerlerinin durumu	3 Biyolojik çeşitlilik, ekolojik değerler büyük oranda korunmuş (bozulmamış) durumdadır. (Yanda sayılanların hiçbirini gerçekleştirilmemiştir).
39	Önemli kültürel değerlerin durumu	3 Kültürel değerler büyük oranda korunmuş (bozulmamış) durumdadır. Bv<=1 veya Bv>=9 veya Ty<=1	
B28	Yöresel kültürün korunması	0	
B29	Yöresel etkinliklere planlı katılım	0	
B30	Yöresel kültürü yansıtan temsil	0	
40	Tarihi ve Arkeolojik varlıkların durumu	2 Önemli Tarihi ve Arkeolojik varlıklar doğal ve antropojen etkilerin tamamına yönelik tedbirler vardır ancak, bunlar yetersizdir.	

Şekil 3.8. MVGF METTT Rapor- b

Bu grafik hazırlanırken WCPA yönetim etkinliği çerçevesi baz alınmıştır.

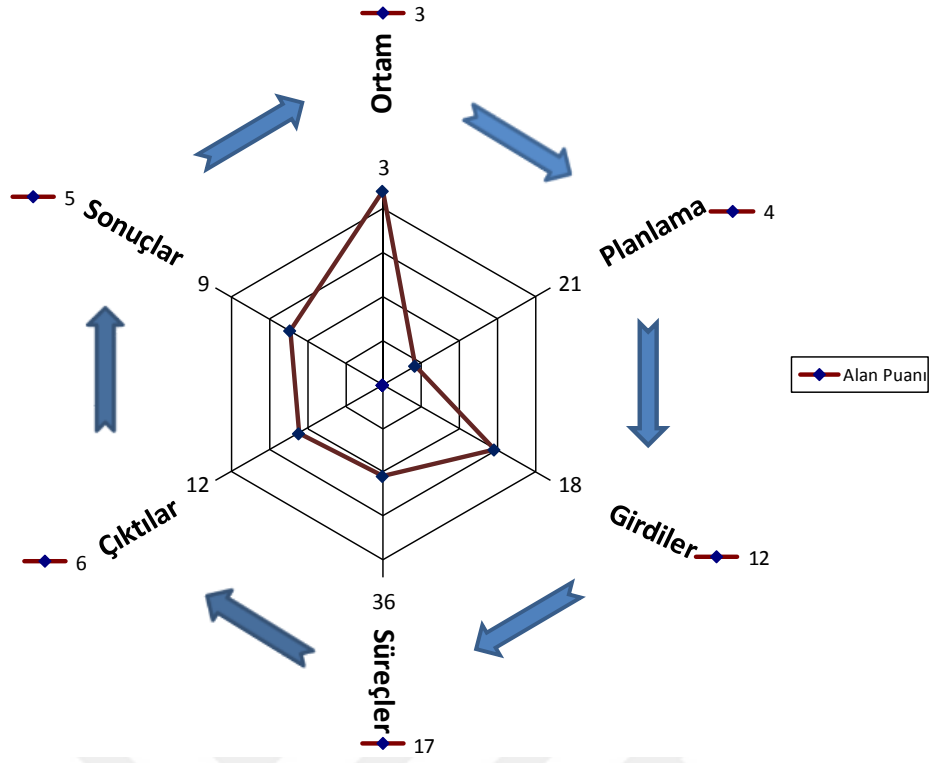
Şekil 3.9.MVGF METTT Rapor- c

3.2.4.5.METT-3 Rapor

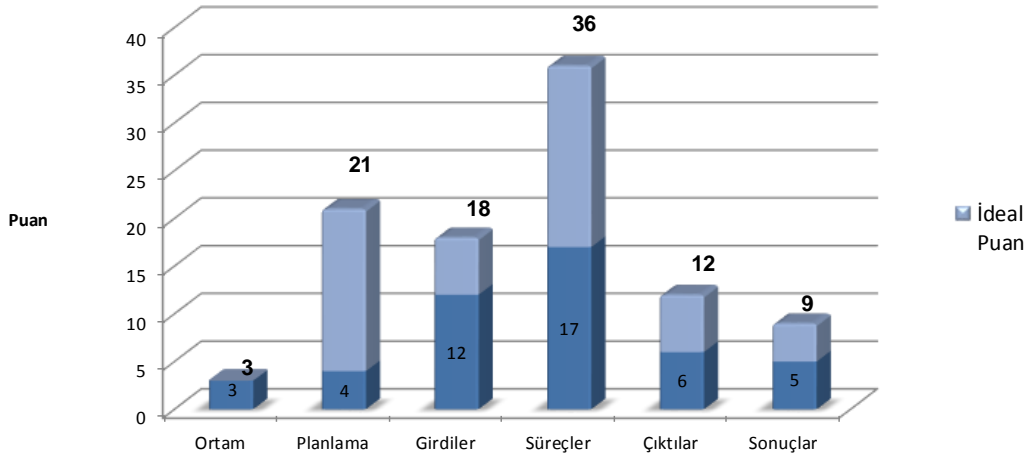
Veriler ‘‘Veri Giriş Sayfası’’ bölümünden otomatik olarak çekilmektedir. METT-3 formuna ilişkin rapor ve grafikler bu verilere göre otomatik olarak oluşmaktadır. WCPA çerçevesi baz alınarak hazırlanan örümcek diyagram ve beraberinde hazırlanmış olan grafik EK-1’de verilen MVGF’den detaylı olarak incelenebileceği gibi temsili olarak Çizelge 3.11 ile Şekil 3.10 ve 3.11’de sırasıyla verilmiştir.

Çizelge 3.12MVGF METT-3 Rapor- a

Kuşçenneti Milli Parkı METT- 3 Raporu			
Kategori	No	Soru	Puan Rapor
Ortam	1	Yasal statü	3 Korunan alanın yasal statüsü, Resmi Gazetede yayımlandı /veya özel KA durumunda ise sözleşmeye bağlandı
Planlama	2	Alanla ilgili düzenlemeler	1 Korunan alanda uygun olmayan arazi kullanımı ve faaliyetlerin kontrol edilmesine yönelik düzenlemeler var; fakat bunların etkin olarak uygulanmasında ciddi zayıflıklar var.(Şu hususların en az 4 hususun varlığı olmalıdır: Makine teçhizat, bütçe, bu işle görevli personel sayısı, personelin kalifiyeliği ve kapasitesi, isteksizlik-motivasyon eksikliği, politik baskı, sosyal direnç).
	4	Korunan alanın yönetimi	3 Korunan alanın kararlaştırılmış amaçları var ve bu amaçları karşılayacak şekilde yönetiliyor.
	5	İlanda belirlenen sınırlar	2 Sınırlar ve büyüklüğü ana amaçların çoğunluğunun gerçekleştirilmesini kısıtlanıyor.
	7	Yönetim planı	1 Korunan alanın yönetim planı hazırlanmakta veya hazırlanmış durumda; ancak uygulanmamaktadır.
	7a	Planlama süreci	0
	7b	Planlama süreci	0
	7c	Planlama süreci	0
	21	Arazi ve su kullanım planlaması	0 Komşu arazi ve su kullanım planlaması korunan alanın ihtiyaçlarını dikkate almıyor ve etkinlikleri/politikaları alanın yaşamını sürdürmesine zararlıdır.
	21a	Habitat korunması	0
	21b	Bağlantıların sürdürülmesi	0
21c	Ekosistem hizmetleri ve türlerin korunması	0	
Girdiler	3	Mevzuatın uygulanması	2 Personel, korunan alan mevzuatını ve yönetmeliklerini uygulamak için kabul edilebilir kapasiteye ve kaynaklara sahip; ancak bazı eksiklikler var (2 konuda eksikliği var)
	9	Kaynak envanteri	2 Korunan alandaki Ana kaynak değerlerine ilişkin olarak UDGP/GP/YP'deki ve diğer kaynaklarda, planlama ve karar alma için bilgi vardır.
	13	Personel sayısı	1 Personel sayısı, önemli yönetim faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi için yetersizdir. Optimum seviyenin % 50-20 undan daha azdır.
	15	Mevcut bütçe	3 Mevcut bütçe yeterli ve korunan alanın yönetim ihtiyaçlarını %80 ve üstü seviyede veya tam olarak karşılayabilir
	16	Bütçe güvenliği	2 Korunan alanın cari ve yatırım giderleri için garanti edilmiş bütçesi var; fakat düzensiz veya yetersizdir.
	18	Teçhizat ve tesis yeterliliği	2 Teçhizat ve tesis vardır; ancak hâlâ bazı önemli boşluklar vardır.(Etkin yönetim için lüzumlu ekipmanların %51-75 i karşılandı)
Süreç	6	Alan sınırının bilinirliği	1 Korunan alanın sınırları, yönetim makâmı tarafından bilinmekte, ancak yöre sakinleri / komşu arazi kullanıcıları tarafından bilinmemektedir.
	11	Araştırma programı	1 Az miktarda (yıldada 1 veya 2) etüd ve araştırma yapılmakta ama bunlar korunan alan yönetiminin ihtiyaçlarına
	12	Aktif kaynak yönetimi	1 Kritik düzeyde önemli habitatlar, türler, ekolojik süreçler ve kültürel değerlerle ilgili aktif yönetim gereksinimleri
	17	Bütçe Yönetimi	2 Bütçe korunan alanın eylem planının %25-50'si kadar harcanmaktadır.
	19	Tesislerin bakımı	2 Teçhizat ve tesislerin temel bakımı yapılmaktadır.
	20	Eğitim ve bilinçlendirme programı	2 Planlı bir eğitim ve bilinçlendirme programı vardır; ancak ihtiyaçları kısmen karşılıyor ve daha iyileştirilebilir. (Kısmen güncel, içeriği yenilenme ihtiyacı gösteriyor)
	22	Resmi ve ticari komşular	2 Korunan alan yetkilileri ile, korunan alana komşu resmi ve arazi ve su kullanıcıları arasında ilişki var; ancak yaptırım vardır ancak yaptırımların uygulanması sınırlıdır.
	23	Değerlendirme Dışı	Değ. Dışı
	24	Yöre halkı yönetime katılım	1 Yöre halkı yönetime ilişkin tartışmalara bir miktar katılım sağlamaktadır; ancak yönetime doğrudan
	24a	Açık-sözlü bir iletişim ve güven	0
	24b	Gelir getirici programlar	0
	24c	Alanı aktif olarak destekleme	0
	26	İzleme ve değerlendirme	3 İyi bir izleme ve değerlendirme sistemi vardır; etkin bir şekilde uygulanmakta ve adaptif (uyumlu) yönetimde kullanılmaktadır.
	28	Ticari turizm operatörleri	1 Turizm operatörleri ile yetkililer arasında bir ilişki vardır; ancak bu büyük ölçüde idari ve düzenleyici konularla
29	Gelirler	1 Ücret tahsil edilmektedir; ancak korunan alana ve çevresine direkt bir katkısı olmamaktadır.	
Çıktılar	8	Eylem planı zamanlama	0 Eylem planı zamanında uygulanmamaktadır.
	10	Koruma sistemleri	2 Koruma sistemleri vardır ve kaynakların kullanımını engeller ancak, kaynaklara erişimi kontrol etmede etkin
	14	Personel eğitimi	2 Kilit personelin çoğunluğu yönettiği sahanın gereklerine uygun eğitimlerin %51-75'ini almıştır.
	27	Ziyaretçi tesisleri	2 Ziyaretçi tesisleri ve hizmetleri, mevcut ihtiyaçlara cevap vermek için yeterlidir; ancak iyileştirilebilir.
	25	Ekonomik fayda	1 Korunan alanın potansiyel ekonomik faydaları bilinmiyor ve bunların gerçekleştirilmesi için planlar geliştiriliyor.
Sonuçlar	30	Tarihi ve Arkeolojik varlıkların durumu	3 Biyolojik çeşitlilik, ekolojik ve kültürel değerler büyük oranda korunmuş (bozulmamış) durumdadır.
	30a	Kaynak değerlerinin durumu	1 Kaynak değerlerinin durum değerlendirilmesinde araştırma ve/veya izleme sonuçları temel alınmaktadır.
	30b	Tehditlere karşı özgün-yenilikçi programlar	0
	30c	Koruma rutin faaliyet	0

Şekil 3.10.MVGF METT-3 Rapor- b

Şekil 3.11.MVGF METT-3 Rapor- c

3.2.5.METT Veri Tabanı (MVT) İçeriği ve Bölümleri

Oluşturulmasındaki ana amaç günümüze değin yapılmış olan METT-3 ve METTT formlarından elde edilen verilerin tek bir veri havuzu içerisinde saklanması iken ülkemiz ihtiyaçları ve küresel ölçekte WDPA tarafından oluşturulan standartlar göz önünde tutularak geliştirilmiş ve geliştirilmeye devam edilen bir veri tabanıdır. MVT verileri ile Excel'in fonksiyonları kullanılarak çeşitli sorgulamalar yapılabilmekte ve grafiğe dökülebilmekte, SPSS vb. istatistik programları yardımıyla buradan alınan verilerde

istenilen analizler yapılabilmektedir. Bunun yanında Arcgis, Netcad vb. coğrafi bilgi sistemleri (CBS) için kullanılan programlara doğrudan veri aktarımı oldukça kolay olduğundan gerekli diğer çalışmaların yapılmasının ardından korunan alanlarda yönetim etkinliğinin konumsal olarak sorgulanabilmesine de olanak sağlaması hedeflenmektedir.

MVT'ye girilecek olan veriler, veri standardının sağlanabilmesi amacıyla MVGF'nin "Veri Tabanı İçin Veriler" sayfasından satırlar halinde kopyalanmakta ve bu sayede MVT'de kullanıcı kaynaklı oluşabilecek hataların önüne geçilmesi sağlanmaktadır.

MVT; Ulusal Veri Sayfası, Tehditler, METT-3, METTT ve geliştirilecek diğer bölümler olarak 5 bölümde incelenebilir.

3.2.5.1.Ulusal Veri Sayfası

WPDA ve GD_PAME veri tabanları ile uyumlu olacak şekilde her korunan alan için WPDA'nın alana vermiş olduğu kod, Türkiye için DKMPGM'nin alana tanımlamış olduğu IUCN kategorilerine denk gelen kod, ulusal, bölgesel ve uluslararası statüleri ile ağlara entegrasyon durumu, bölge müdürlüğü, ili, kilometrekare olarak alanı, ilan tarihi, yönetim planı onay tarihi, enlem ve boylamı, ortalama yüksekliği ile METTT, METT-3 ,METT-1 ve RAPPAM uygulamalarının yapılış tarihleri yer almaktadır. Ulusal Veri Sayfası, diğer bölümlerde bulunan alan bilgilerinin fihristi/katalogu olarak tanımlanabilir (Çizelge 3.12)

Çizelge 3.13.Ulusal Veri Sayfası

WPDA_ID	TR_ID	ALAN_ADI	ULUSAL	BÖLGESEL	ULUSLARARASI	METT	METT-3	METT-1	RAPPAM	
95403	02.0004	Kuşçenneti	MP	Avrupa Diploması	RAMSAR	...	201806080 201209130, 201806080		2005, 2009	
	02.0033	Küre Dağları	MP	PANPARK's		...	201610070 201311070, 201610070	2007	2005, 2009	
	02.0044	Malazgirt MMTMP	MP			...				
	02.0029	Marmaris	MP			...	201812060 201104190, 201509110,		2005, 2009	
	02.0012	Munzur Vadisi	MP			...	201710070 201311071, 201710070		2005, 2009	
	02.0021	Nemrut Dağı	MP		UNESCO Kültürel M.A.	...	201611290 201311120, 201611290		2005, 2009	
	02.0041	Nene Hatun TMP	MP			...	201610251 201311061, 201610251			
	02.0042	Sakarya MMTMP	MP			...	201812260 201812260			
	02.0030	Saklıkent	MP			...	201812031 201104210, 201509120,		2005, 2009	
	02.0034	Sarıkamış-Allahuekber	MP			...	201610241 201311062, 201610241		2005, 2009	
	02.0003	Soğuksu	MP			...	201610170 201311300, 201610170		2005, 2009	
	02.0008	Spil Dağı	MP			...	201811293 201104200, 201509070,		2005, 2009	
	95404	02.0037	Sultan Sazlığı	MP		RAMSAR	...	201611080 201306131, 201611080	2004, 2007	
		02.0038	Tek Tek Dağları	MP			...	201611280 201311121, 201611280		
02.0031		Troya TMP	MP		UNESCO Kültürel M.A.	...	201711230 201103230, 201404240,		2005, 2009	
02.0005		Uludağ	MP			...	201607130 201307120, 201607130		2005, 2009	
02.0006		Yedigöller	MP			...	201610190 201104070, 201610190		2005, 2009	
109098	02.0001	Yozgat Çamlığı	MP			...	201702230 201407020, 201702230		2005, 2009	
	02.0040	Yumurtalık Lagünü	MP		RAMSAR	...	201811220 201811220			
⋮	⋮	⋮	⋮	⋮	⋮	⋮	⋮	⋮		

3.2.5.2.Tehditler

MVGF'de "Veri Tabanı İçin Veriler" sayfasında yer alan alana ait tehditlerin bulunduğu satır kopyalanarak bu bölüm içerisine doldurulduğu tarih sırasına göre

eklenmektedir. Korunan alanın istenilen özelliğine göre filtrelenmiş sütunlardan arama ve sıralama yapılabilir (Çizelge 3.13)

Çizelge 3.14.MVT Tehditler

										Tehdit Kategorisi		1. Yapılaşm		Toplam tehdit					
										Detaylar		Konut ve ye		Toplam		P Max		%	
Dönem	Sıra	Yıl içi sıra	Statü	Yıl	İli	İlan tarihi	Alanı	Bölge Müd	Doldurulan Tarih	Soru no	1,1	...	46	165	27,9				
1	1	1	MP	2011	Afyon	8.11.1981	40.947,78	5	201103150	Başkomutan Tarihi Milli Parkı	2	...	54	165	32,7				
1	2	2	MP	2011	Çanakkale	7.11.1996	13.517,19	2	201103230	Troya Tarihi Milli Parkı	2	...	55	165	33,3				
1	3	3	MP	2011	Çanakkale	8.11.1981	33.439,00	3	201103240	Gelibolu Tmp	3	...	23	165	13,9				
1	4	4	MP	2011	Osmaniye	29.5.1958	4.142,91	7	201103310	Karatepe Aslantaş Milli Parkı	2	...	21	165	12,7				
1	5	5	MP	2011	Bolu	29.4.1965	1.623,07	9	201104070	Yedigöller Milli Parkı	0	...	44	165	26,7				
1	6	6	MP	2011	Muğla	8.3.1996	29.206,02	4	201104190	Marmaris Milli Parkı	3	...	24	165	14,5				
1	7	7	MP	2011	Manisa	22.4.1968	6.801,03	4	201104200	Spil Dağı Milli Parkı	1	...	20	165	12,1				
1	8	8	MP	2011	Muğla	6.6.1996	1.643,30	4	201104210	Saklıkent Milli Parkı	0	...	20	156	12,8				
1	9	9	TP	2011	İzmir	22.4.2008	363,00	4	201104210	Meryemana Tabiat Parkı	0	...	23	165	13,9				
1	10	10	MP	2011	Aydın	19.5.1966	27.598,16	4	201105110	Dilek Y. –B. Menderes D. Milli Parkı	1	...	27	156	17,3				
1	11	11	TP	2011	Aydın	8.7.1994	11.842,00	4	201105120	Bafa Gölü Tabiat Parkı	0	...	25	165	15,2				
1	12	12	MP	2011	Trabzon	9.9.1987	4.467,71	12	201106150	Altındere Vadisi Milli Parkı	1	...	33	165	20,0				
1	13	13	MP	2011	Rize	31.8.1994	52.970,08	12	201106160	Kaçkar Dağları Milli Parkı	3	...	20	165	12,1				
1	14	14	MP	2012	Kırklareli	13.11.2007	3.155,00	1	201205180	İğneada Longoz Ormanları Milli Parkı	0	...	33	165	20,0				
1	15	15	MP	2012	Edirne	5.3.2005	6.086,84	1	201209110	Gala Gölü Milli Parkı	0	...	50	165	30,3				
1	16	16	MP	2012	Balıkesir	17.4.1994	20.934,83	2	201209120	Kazdağı Milli Parkı	0	...	59	156	37,8				
1	17	17	TP	2012	Balıkesir	21.4.1995	19.624,00	2	201209121	Ayvalık Adaları Tabiat Parkı	3	...	37	165	22,4				
1	18	18	MP	2012	Balıkesir	27.7.1959	17.058,37	2	201209130	Kuşçenneti Milli Parkı	3	...	55	165	33,3				
1	19	19	MP	2013	Nevşehir	25.11.1986	9.613,65	8	201303280	Göreme Tarihi Milli Parkı	3	...	12	165	7,3				
1	20	20	MP	2013	Niğde	21.4.1995	55.064,41	7	201306130	Aladağlar Milli Parkı	2	...	31	165	18,8				
1	21	21	MP	2013	Kayseri	17.3.2006	24.357,70	7	201306131	Sultan Sazlığı Milli Parkı	1	...	42	165	25,5				
1	22	22	MP	2013	Bursa	20.9.1961	13.024,07	2	201307120	Uludağ Milli Parkı	0	...	6	165	3,6				
1	23	23	MP	2013	Çorum	21.9.1988	2.600,44	11	201307180	Boğazköy - Alacahöyük Milli Parkı	0	...							

3.2.5.3.METTT Verileri

MVGF’de “Veri Tabanı İçin Veriler” sayfasında yer alan METTT verilerinin bulunduğu satır kopyalanarak bu bölüm içerisine doldurulduğu tarih sırasına göre eklenmektedir. Bu bölümde de Tehditler bölümünde olduğu gibi korunan alanın istenilen özelliğine göre filtrelenmiş sütunlardan arama ve sıralama yapılabilir (Çizelge 3.14)

Çizelge 3.15.MVT METTT Verileri

										İdeal Puan		3		155		155		100%	
										Kategorisi		Ortam							
Dönem	Sıra	Yıl içi sıra	Statü	Yıl	İli	İlan tarihi	Alanı	Bölge Müd	Doldurulan Tarih	Soru No.	1	...	Toplam	P Max	%				
1	1	1	MP	2016	Antalya	16.3.1972	31.165,88	6	201606210	Beydağları Sahil Milli Parkı	3	...	58	155	37,4				
1	2	2	MP	2016	Antalya	3.11.1970	6.699,98	6	201606220	Güllük Dağı (Termessos) Milli Parkı	3	...	91	155	58,7				
1	3	3	MP	2016	Antalya	12.12.1973	35.719,16	6	201606230	Köprülü Kanyon Milli Parkı	3	...	60	155	38,7				
1	4	4	MP	2016	Antalya	31.8.1994	1.146,65	6	201606240	Altınbeşik Mağarası Milli Parkı	3	...	41	155	26,5				
1	5	5	MP	2016	Bursa	20.9.1961	13.024,07	2	201607130	Uludağ Milli Parkı	3	...	95	149	63,8				
1	6	6	TP	2016	Balıkesir	21.4.1995	19.624,27	2	201607140	Ayvalık Adaları Tabiat Parkı	3	...	33	149	22,1				
1	7	7	MP	2016	Balıkesir	17.4.1994	20.934,83	2	201607150	Kazdağı Milli Parkı	3	...	81	155	52,3				
1	8	8	MP	2016	Afyon	8.11.1981	40.947,78	5	201608090	Başkomutan Tarihi Milli Parkı	3	...	90	155	58,1				
1	9	9	TP	2016	Denizli	29.6.2000	14.692,33	5	201608100	Akdağ Tabiat Parkı	3	...	79	155	51,0				
1	10	10	MP	2016	Trabzon	9.9.1987	4.467,71	12	201609260	Altındere Vadisi Milli Parkı	3	...	73	155	47,1				
1	11	11	TP	2016	Trabzon	3.10.1989	1.642,01	12	201609270	Uzungöl Tabiat Parkı	3	...	61	155	39,4				
1	12	12	MP	2016	Rize	31.8.1994	52.970,08	12	201609280	Kaçkar Dağları Milli Parkı	3	...	78	149	52,3				
1	13	13	TP	2016	Artvin	14.8.2002	368,20	12	201609290	Borçka Karagölü Tabiat Parkı	3	...	79	142	55,6				
1	14	14	MP	2016	Artvin	31.8.1994	16.943,78	12	201609300	Hattıla Vadisi Milli Parkı	3	...	73	148	49,3				
1	15	15	MP	2016	Artvin	31.8.1994	3.250,97	12	201610010	Karagöl-Sahara Milli Parkı	3	...	70	148	47,3				
1	16	16	TP	2016	Sinop	24.8.2007	67,90	10	201610040	Hamsilos Tabiat Parkı	3	...	79	149	53,0				
1	17	17	TP	2016	Sinop	11.7.2011	70,00	10	201610041	Talıca Şelaleleri Tabiat Parkı	3	...	70	139	50,4				
1	18	18	MP	2016	Kastamonu	2.6.1976	1.117,70	10	201610050	İlgaz Dağı Milli Parkı	3	...	93	149	62,4				
1	19	19	MP	2016	Kastamonu	7.7.2000	37.753,38	10	201610070	Küre Dağları Milli Parkı	3	...	93,5	152	61,5				

3.2.5.4.METT-3 Verileri

METT-3 verileri, MVGF’de “Veri Tabanı İçin Veriler” sayfasında yer alan ilgili verilerin bulunduğu satır kopyalanarak bu bölüm içerisine doldurulduğu tarih sırasına göre eklenmektedir. Bu bölüm içinde önceki iki bölümde olduğu gibi korunan alanın istenilen özelliğine göre filtrelenmiş sütunlardan arama ve sıralama yapılabilmektedir (Çizelge 3.15)

Çizelge 3.16.MVT METT-3 Verileri

										İdeal Puan	3	...	99	99	100%
										Kategorisi	Ortam	...			
Dönem	Sıra	Yıl içi sıra	Statü	Yıl	İli	İlan tarihi	Alanı	Bölge Müd	Doldurulan Tarih	Soru No.	1	...	Toplam	P Max	%
1	1	1	MP	2011	Afyon	8.11.1981	40.947,78	5	201103150	Başkomutan Tarihi Milli Parkı	3	...	47	99	47,5
1	2	2	MP	2011	Çanakkale	7.11.1996	13.517,19	2	201103230	Troya Tarihi Milli Parkı	3	...	48	99	48,5
1	3	3	MP	2011	Çanakkale	8.11.1981	33.439,00	3	201103240	Gelibolu Tmp	3	...	58	99	58,6
1	4	4	MP	2011	Osmaniye	29.5.1958	4.142,91	7	201103310	Karatepe Aslantaş Milli Parkı	3	...	52	99	52,5
1	5	5	MP	2011	Bolu	29.4.1965	1.623,07	9	201104070	Yedigöller Milli Parkı	3	...	50	99	50,5
1	6	6	MP	2011	Muğla	8.3.1996	29.206,02	4	201104190	Marmaris Milli Parkı	3	...	41	99	41,4
1	7	7	MP	2011	Manisa	22.4.1968	6.801,03	4	201104200	Spil Dağı Milli Parkı	3	...	54	99	54,5
1	8	8	MP	2011	Muğla	6.6.1996	1.643,30	4	201104210	Saklıkent Milli Parkı	3	...	27	99	27,3
1	9	9	TP	2011	İzmir	22.4.2008	363,00	4	201104210	Meryemana Tabiat Parkı	3	...	21	99	21,2
1	10	10	MP	2011	Aydın	19.5.1966	27.598,16	4	201105110	Dilek Y. – B. Menderes D. Milli Parkı	3	...	45	99	45,5
1	11	11	TP	2011	Aydın	8.7.1994	11.842,00	4	201105120	Bafa Gölü Tabiat Parkı	3	...	36	99	36,4
1	12	12	MP	2011	Trabzon	9.9.1987	4.467,71	12	201106150	Altındere Vadisi Milli Parkı	3	...	42	99	42,4
1	13	13	MP	2011	Rize	31.8.1994	52.970,08	12	201106160	Kaçkar Dağları Milli Parkı	3	...	45	99	45,5
1	14	1	MP	2012	Kırklareli	13.11.2007	3.155,00	1	201205180	İğneada Longoz Ormanları Milli Parkı	3	...	48	99	48,5
1	15	2	MP	2012	Edirne	5.3.2005	6.086,84	1	201209110	Gala Gölü Milli Parkı	3	...	32	99	32,3
1	16	3	MP	2012	Balıkesir	17.4.1994	20.934,83	2	201209120	Kazdağı Milli Parkı	3	...	50	99	50,5
1	17	4	TP	2012	Balıkesir	21.4.1995	19.624,00	2	201209121	Ayvalık Adaları Tabiat Parkı	3	...	30	99	30,3
1	18	5	MP	2012	Balıkesir	27.7.1959	17.058,37	2	201209130	Kuşçenneti Milli Parkı	3	...	50	99	50,5
1	19	1	MP	2013	Nevşehir	25.11.1986	9.613,65	8	201303280	Göreme Tarihi Milli Parkı	3	...	40	99	40,4

3.2.5.5.Geliştirilecek Bölümler

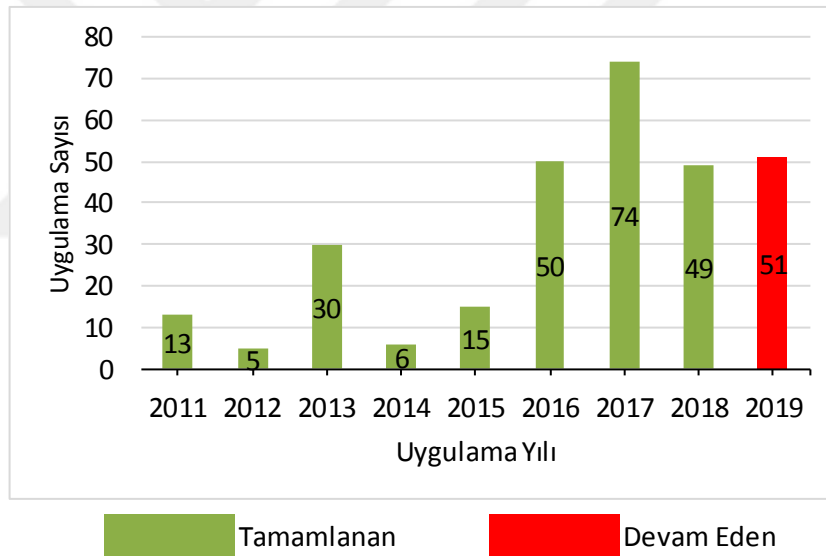
Ülkemizde daha önce uygulanmış olan METT-1, RAPPAM vb. yönetim etkinliği izleme araçlarına ait verilerin uygulama tarihleri bilinmekte ancak detaylı verileri sağlıklı bir şekilde temin edilememiş durumdadır. Bu veriler temin edildiğinde MVT’de taslak olarak açılmış ve yalnızca yapılış tarihlerinin yer aldığı METT-1, RAPPAM gibi sayfalara veri girişi sağlanarak veri tabanı güçlendirilecektir.

4. BULGULAR VE TARTIŞMA

4.1.MVT'ye İlişkin Bugular

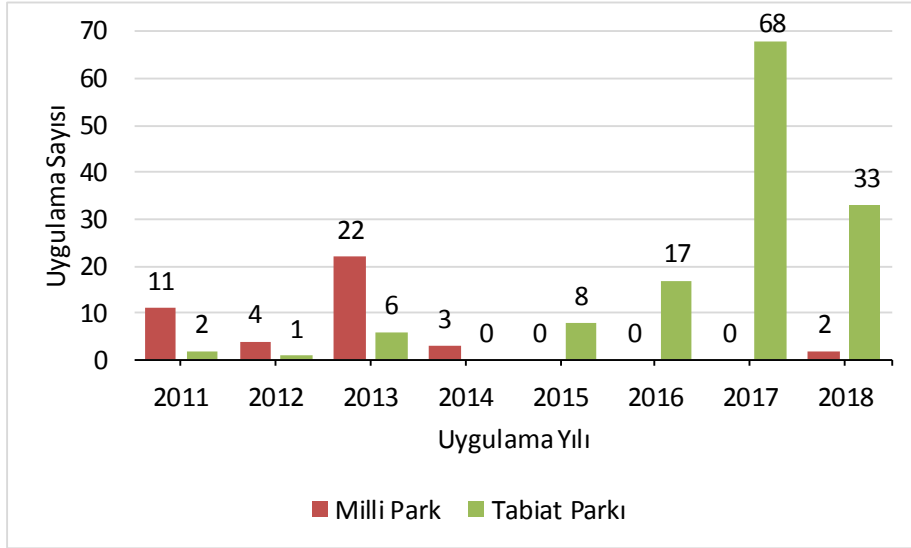
Tez çalışmasının yöntem bölümünde METTT formundan MVGF yardımıyla METT-3 formu verilerinin üretilmesine ilişkin bilgiler verilmişti. 2016 yılından itibaren METT-3 verilerine ilişkin veriler bu yolla temin edilerek, METT-3 formu sahalarda yeniden uygulanmadan MVT'ye kaydedilmiştir.

METT Veri Tabanı (MVT) kayıtlarına göre; Türkiye'de korunan alanlarda 2011-2018 yılları arasında tekrarlar dahil 242 defa METT-3 uygulaması yapıldığı tespit edilmiştir. Bu sayının içerisinde dönemi itibarıyla 2873 sayılı Milli Parklar Kanunu kapsamında yönetilen alanların bilgileri yer almaktadır. 2019 yılı METTT uygulama programı kapsamında ise 51 alanda uygulama gerçekleştirilmesi planlanmaktadır. (Şekil4.1)

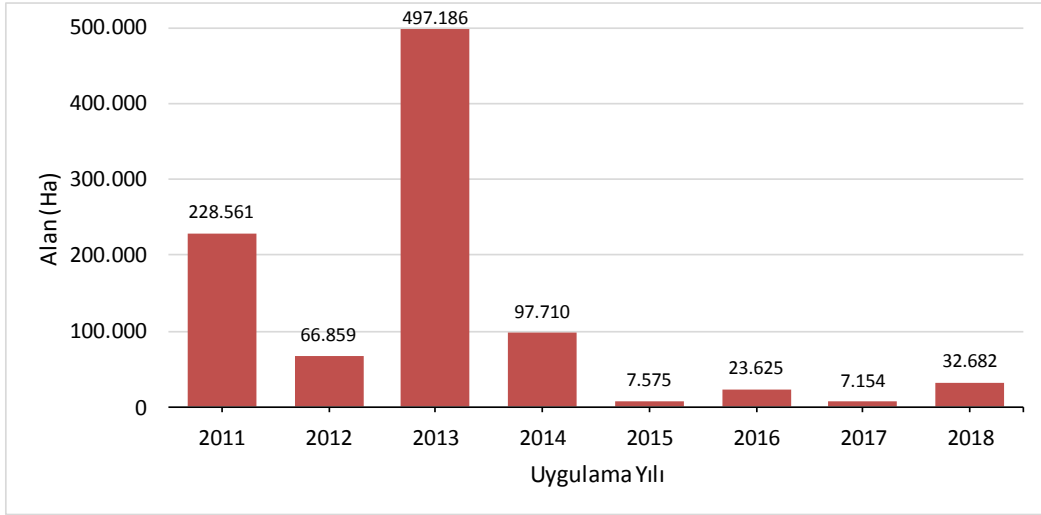
Şekil 4.1.METT-3 uygulama sayısı

MVT kayıtlarında uygulamanın gerçekleştirildiği korunan alan sayısı tekrarlar dahil edilmeden hesaplanmış olup 2011 yılında 13, 2012 yılında 5, 2013 yılında 28, 2014 yılında 3, 2015 yılında 8, 2016 yılında 17, 2017 yılında 68 ve 2018 yılında 35 alanda toplamda 42 milli park (Gelibolu Tarihi Alan Başkanlığı dahil), 135 tabiat parkında olmak üzere, 177 alanda uygulamanın yapıldığı tespit edilmiş detaylar ise Şekil 4.2'de verilmektedir.

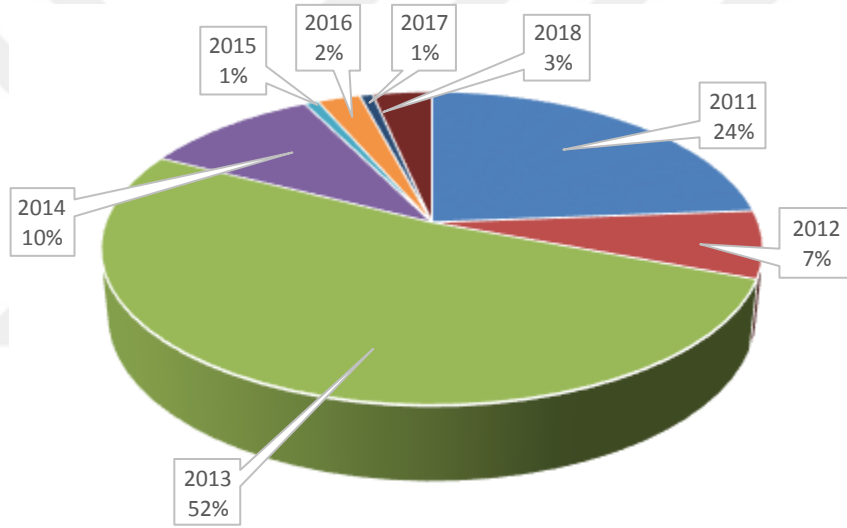

Şekil 4.2.Yıllara göre METT-3 uygulanan milli park ve tabiat parkı sayısı

2011-2018 yılları arasında gerçekleştirilen uygulamalara ilişkin MVT kayıtlarında toplamda 961.354 ha alanda METT çalışması yapıldığı tespit edilmiş ve yıllara göre dağılımı Şekil 4.3 ve 4.4 'te verilmiştir.

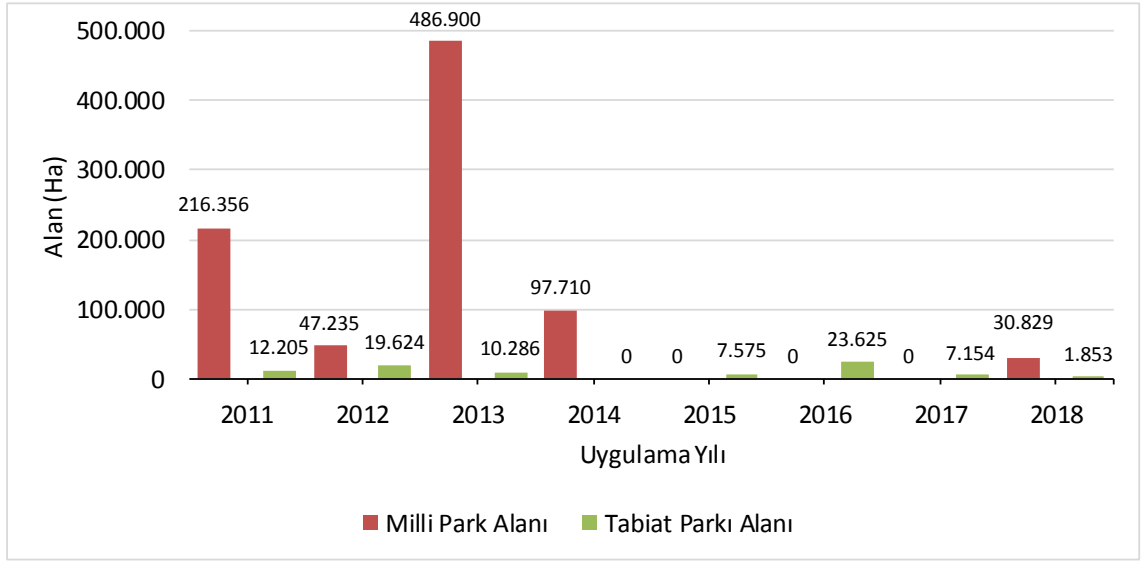

Şekil 4.3.Yıllara göre METT-3 uygulanan korunan alan miktarı(ha)

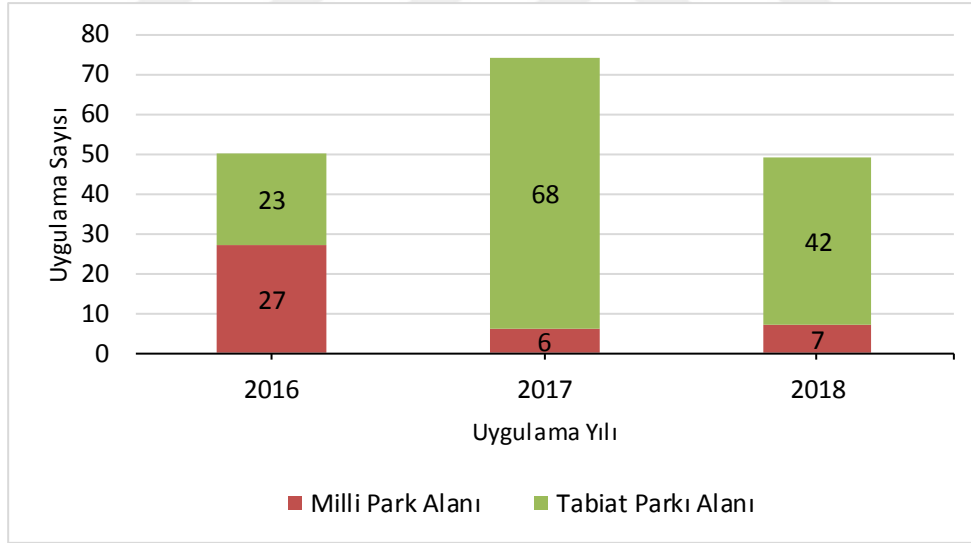
Şekil 4.4.Korunan alanlarda METT-3 uygulamalarının yıllara göre dağılımı(%)

Yukarıda toplam 961.354 ha olarak belirtilen uygulama alanı yıllar bazında milli parklar için 879.031 ha, tabiat parkları için ise 82.323 ha olarak tespit edilmiş ve detaylar şekil 4.5'te verilmiştir.

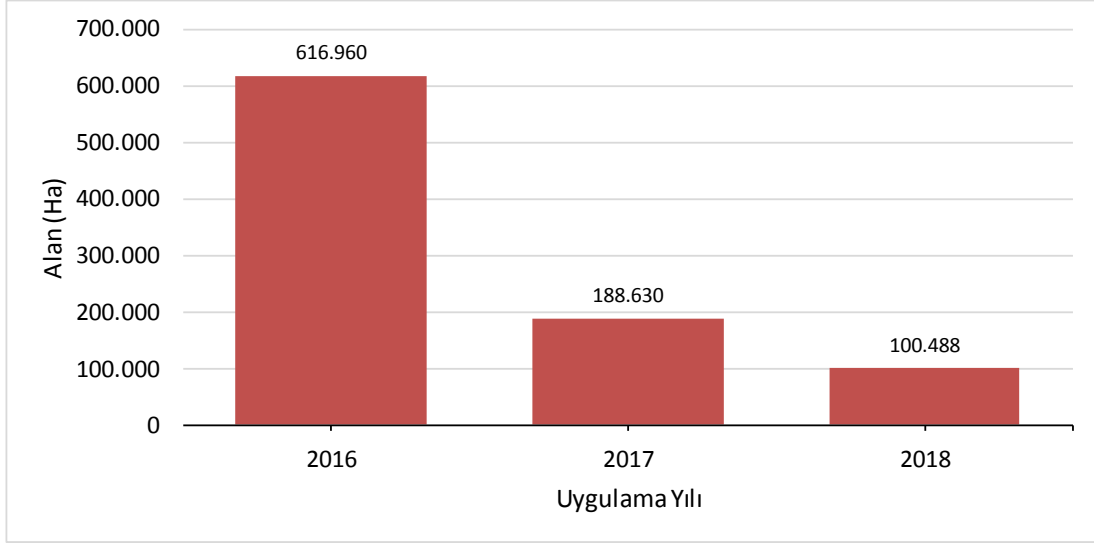
Şekil 4.5.Yıllara göre METT-3 uygulanan milli park ve tabiat parklarının alan miktarı(ha)

2016 yılı itibarıyla ülkemizde uygulanmaya başlayan METTT formu ise 40 milli park 133 tabiat parkında toplam 173 alanda METTT çalışması yapılmış 2019 yılında ise 51 alanda uygulama yapılması planlanmaktadır (Şekil4.6).

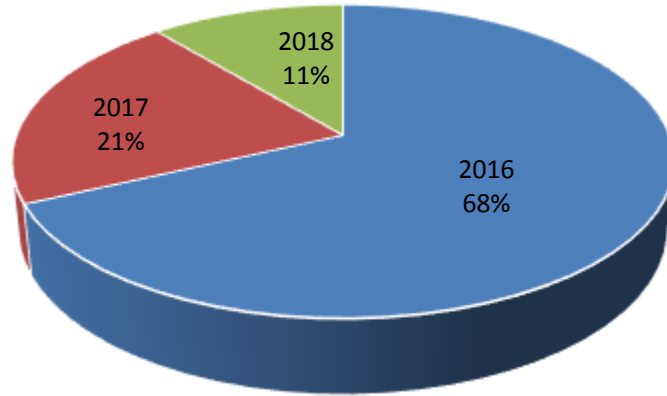

Şekil 4.6.Yıllara göre METTT uygulanan milli park ve tabiat parkı sayısı

2016-2018 yılları arasında gerçekleştirilen uygulamalara ilişkin MVT kayıtlarında toplamda 906.078 ha alanda METTT çalışması yapıldığı tespit edilmiş ve yıllara göre dağılımı Şekil 4.7 ve 4.8'de verilmiştir.

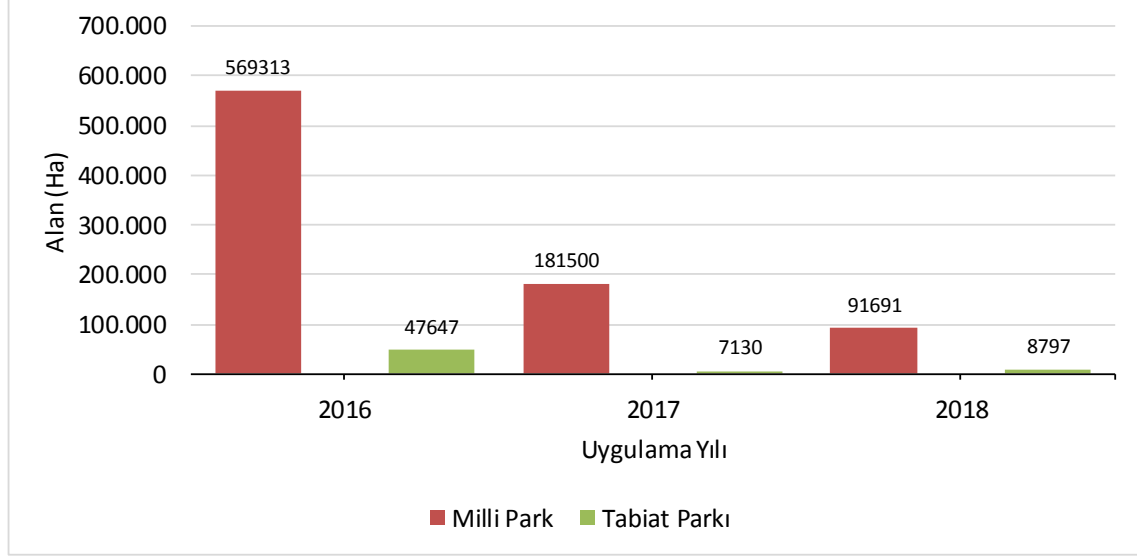

Şekil 4.7.Yıl bazında METTT uygulanan korunan alan miktarı(ha)

Şekil 4.8.Korunan alanlarda METTT uygulamalarının yıllara göre dağılımı (%)

METTT uygulama alanı yıllar bazında MVT verilerine göre milli parklar için 842504 ha, tabiat parkları için ise 63574 ha olarak tespit edilmiş ve detaylar Şekil 4.9'da verilmiştir.

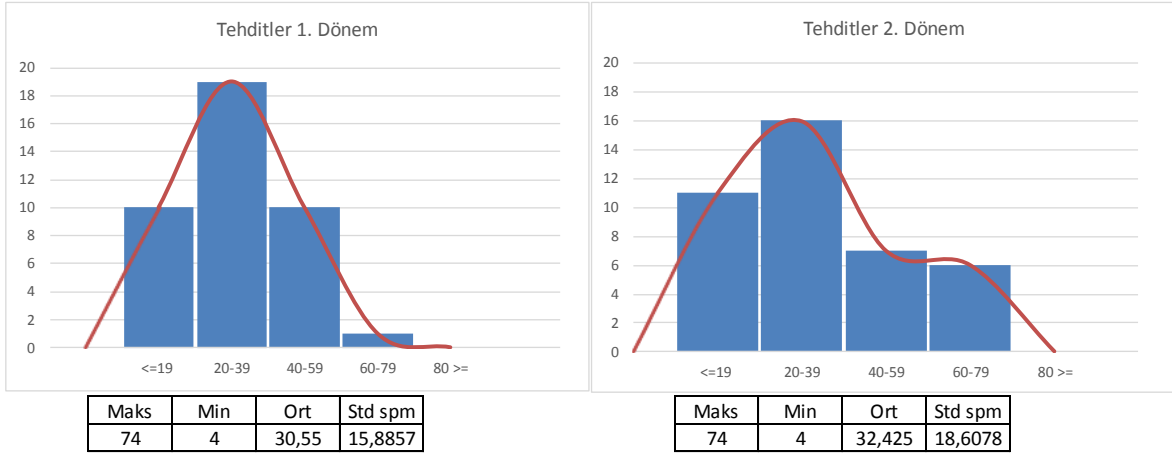

Şekil 4.9.Yıllara göre METTT uygulanan milli park ve tabiat parkı sayısı

4.2.Tehditler

4.2.1.Tehditlerin Genel Değerlendirmesi

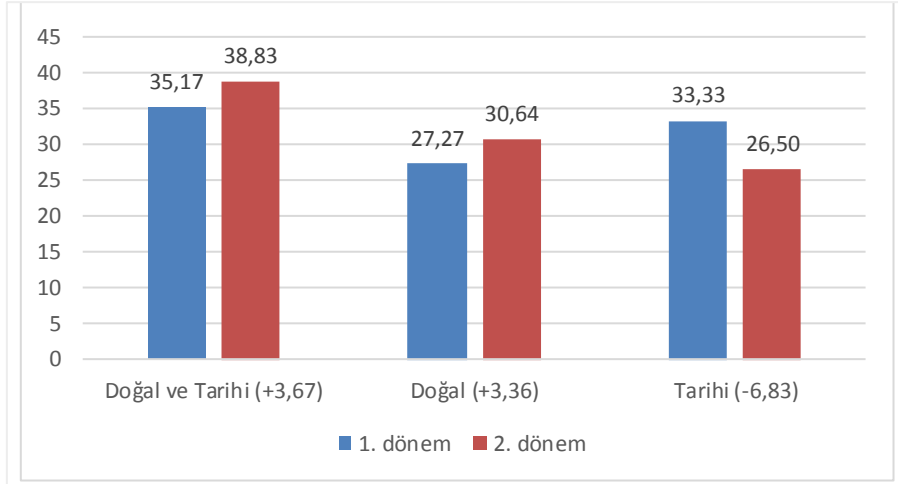
40 Milli Park'ın 1 ve 2. dönem tehdit puanları Şekil 4.10'da METT formunda yer alan değerlendirme aralıklarına göre frekans diyagramları oluşturularak; maksimum ve minimum puanları tespit edilmiş, aritmetik ortalamaları ve standart sapmaları hesaplanmıştır. Diyagramda minimum ve maksimum değerlerde değişim gözlenmezken ortalama ve standart sapmada artış görüldüğünden 2. dönem tehdit değerlendirme puanlarının artış eğiliminde olduğu ve daha heterojen dağılım gösterdiği gözlemlenmektedir.

Şekil 4.10. 1 ve 2. dönem tehdit puanları frekans diyagramı

4.2.2.Kategorize Edilmiş Milli park Tehdit Puan ortalamaları

“Doğal”, “Tarihi” ve “Doğal ve Tarihi” olarak üç gruba ayrılmış 40 Milli Park’ın 1 ve 2. dönem tehdit puan ortalamaları (Şekil 4.11), METT formunda yer alan değerlendirme aralıklarına göre frekans diyagramları oluşturularak; maksimum ve minimum puanları tespit edilmiş, aritmetik ortalamaları ve standart sapmaları hesaplanmıştır. Diyagramda “Doğal” ve “Doğal ve Tarihi” değerlere sahip milli parkların tehdit değerleri ortalama ve standart sapmalarında artış görüldüğünden 2. dönem tehdit değerlendirme puanlarının artış eğiliminde olduğu ve daha heterojen dağılım gösterdiği, “Tarihi” değerlere sahip milli parkların ise tehdit değerleri ortalama ve standart sapmalarında azalma görülmekte dolayısıyla tehditlerde bir düşüş ve değerlerde daha homojen bir yapı gözlemlenmektedir.

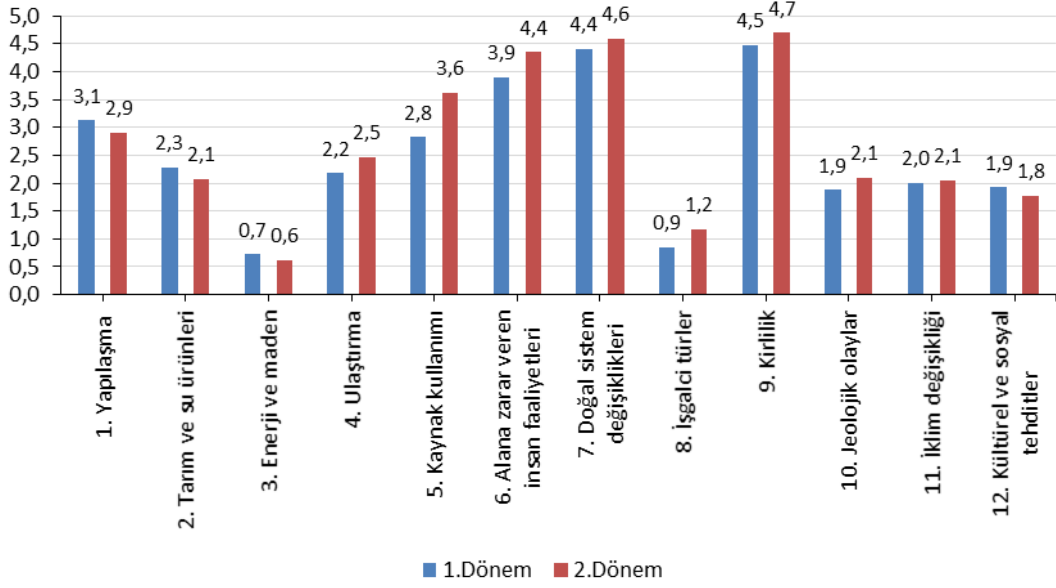

	Doğal ve Tarihi		Doğal		Tarihi	
	1. Dönem	2. Dönem	1. Dönem	2. Dönem	1. Dönem	2. Dönem
Maks	74	74	52	66	55	42
Min	4	4	11	6	6	7
Ort	35,17	38,83	27,27	30,64	33,33	26,50
Std spm	19,52	23,47	11,63	16,55	21,31	14,49

Şekil 4.11. Kategorize edilmiş milli park tehdit puanları frekans diyagramı

4.2.3. Ana Tehditlerin Ortalama Puanları

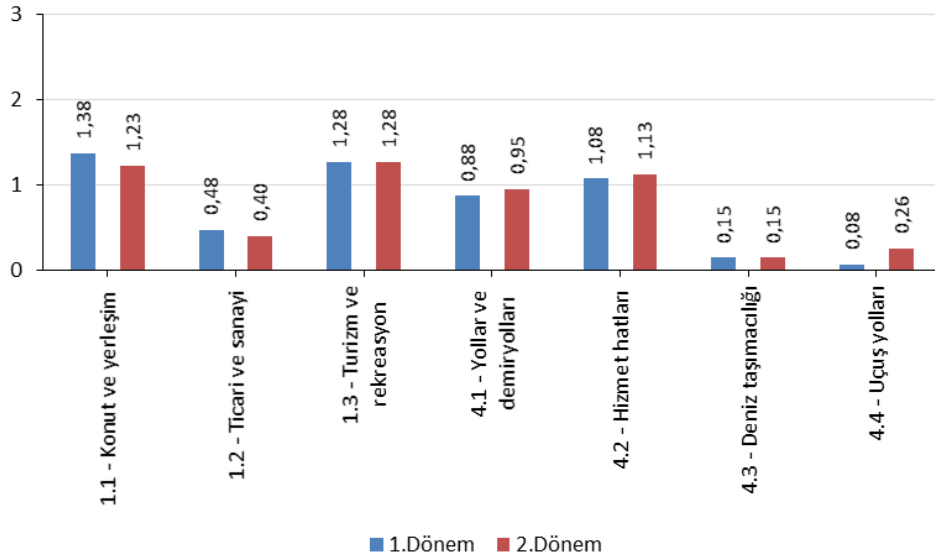
METT formunda yer alan 12 ana tehditten 2. Dönem METT uygulamalarında, tehdit seviyesinde azalma görülenler; yapılaşma, tarım ve su ürünleri üretimi, enerji ve madencilik, kültürel ve sosyal tehditler olarak sıralanırken artış görülenler ise; ulaştırma, kaynak kullanımı, alana zarar veren insani faaliyetler, doğal sistem değişiklikleri, işgalci türler, kirlilik, jeolojik olaylar ve iklim değişikliği olarak Şekil 4.12’de sıralanmaktadır. Ancak bu veriler tüm alanların ortalama puanlarından elde edildiğinden tehditlerin aşağıda yer alan alt başlıkları ve daha detaylı değerlendirme yapılabilmesi için ise alan bazlı değerlendirme puanlarının baz alınmasının daha sağlıklı sonuçlar verebileceği düşünülmektedir.

Şekil 4.12. Ana tehditlerin ortalama puanları

4.2.4. Tehditlerin Detaylı Değerlendirilmesi

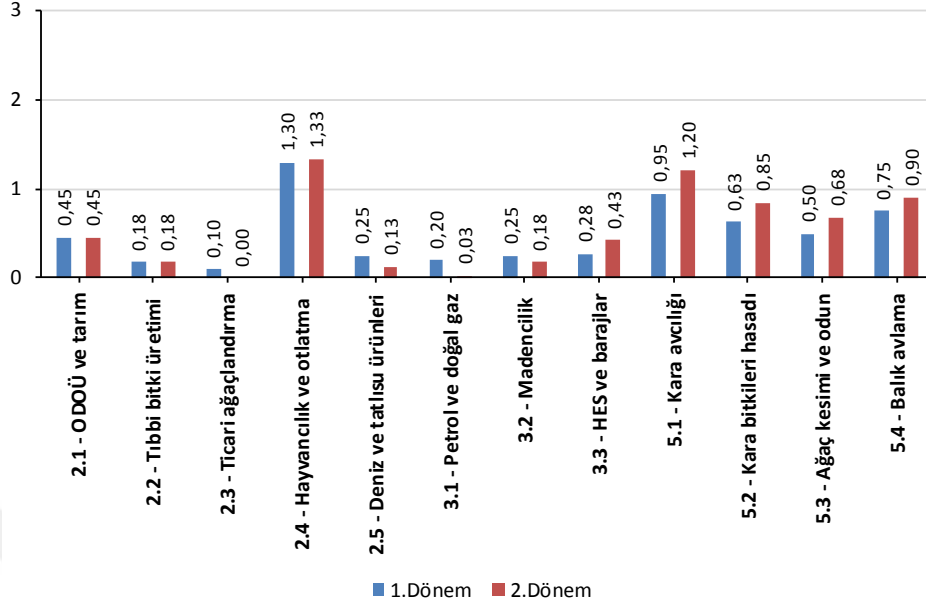
Ana tehditlerden yapılaşmaya ilişkin tehditlerde genel anlamda azalma gözlemlenirken ulaşım ve hizmet hatları başlığı altında ise artış gözlemlenmektedir (Şekil 4.13).

Şekil 4.13. Yapılaşma, ulaşım ve hizmet hatları

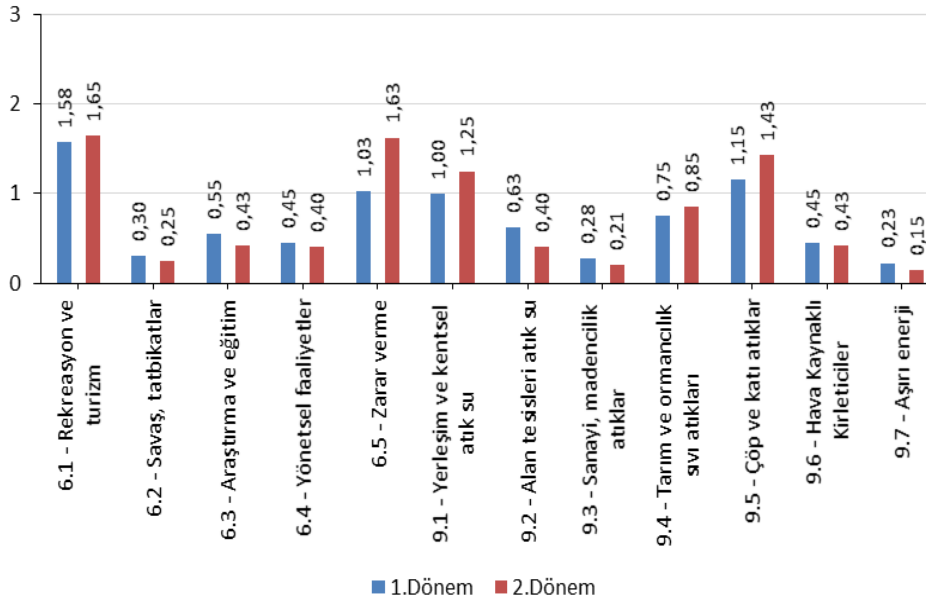
Tarım ve su ürünleri başlığı altında yer alan otlatma ve hayvancılık baskısında artış görülürken deniz ve talısu ürünleri yetiştiriciliği alt başlığında azalma görülmektedir. Enerji ve madencilik başlığı altında ise HES ve barajlara yönelik artış görülürken diğer alt başlıklarda azalma görülmektedir. Doğal kaynak kullanımına yönelik başlık altında ise

kara avcılığı, kara bitkileri hasadı, kaçak kesim ve balık avlama ve suçlu canlıların öldürülmesi alt başlıklarının tamamında artış görülmektedir(Şekil 4.14).

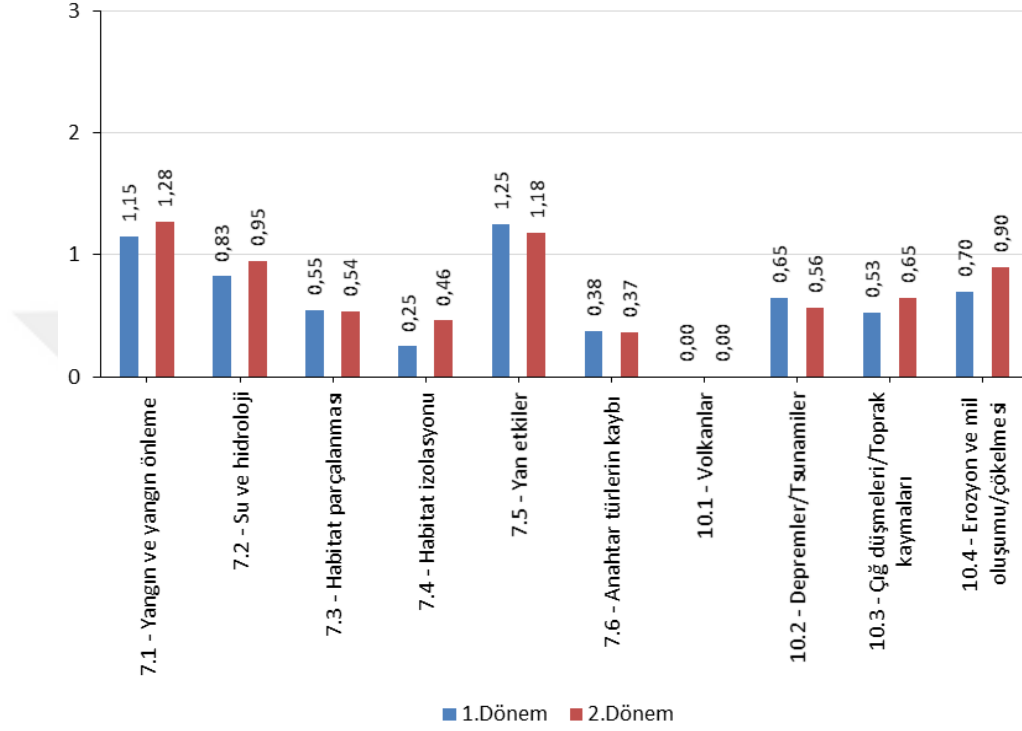
Şekil 4.14. Tarım ve su ürünleri, enerji ve madencilik, doğal kaynak kullanımı

Alana zarar veren insani faaliyetler başlığı altında yer alan rekreasyonel faaliyetler ve turizm ile kasti olarak zarar verici faaliyetlerde artış görülürken diğer üç alt başlıkta azalma görülmektedir. Kirlilik başlığı altında ise yerleşim ve kentsel atık su, tarım ve ormancılık kaynaklı sıvı atıklar ile çöp ve katı atıklar alt başlıkları altında artış görülürken diğer üç alt başlıkta azalma görülmektedir(Şekil 4.15).

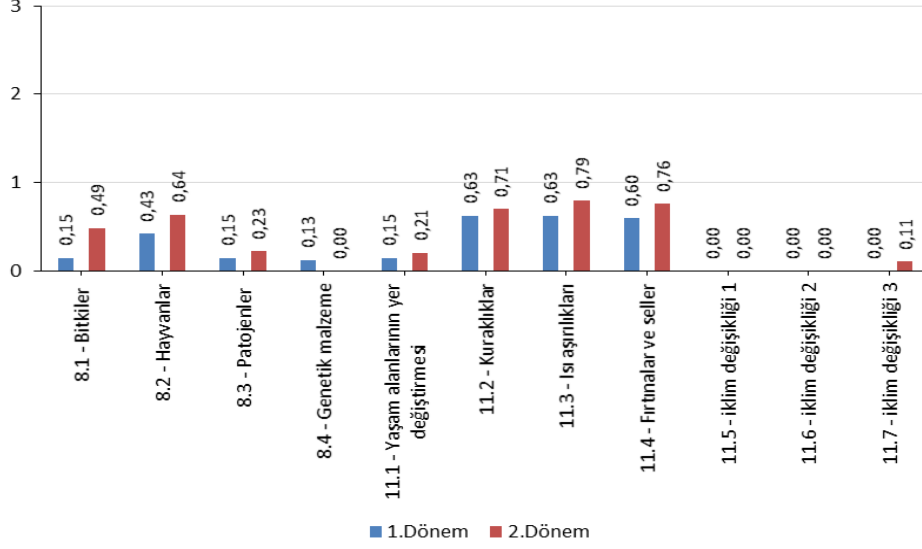
Şekil 4.15. Alana zarar veren insan faaliyetleri ve kirlilik

Doğal sistem değişiklikleri ana başlığı altında yer alan yangın, su kullanımı ve habitat parçalanması açısından tehditlerde artış gözlemlenirken diğer alt başlıklarda az miktarda azalma eğiliminde değişiklikler gözlemlenmektedir. Jeolojik olaylar başlığı altında yer alan tehditlerde ise toprak kayması ile erozyon ve mil oluşumu alt başlıklarında artış gözlemlenmektedir (Şekil 4.16).

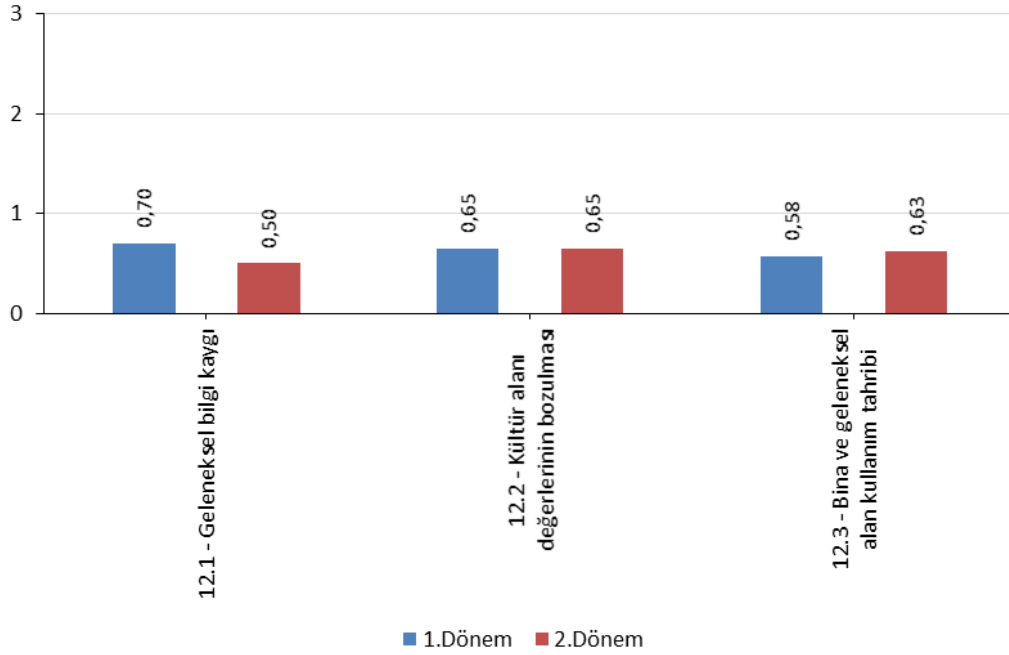
Şekil 4.16.Doğal sistem değişiklikleri ve jeolojik olaylar

İşgalci türler ve iklim değişikliği ana başlıkları altında yer alan tehditlerde genel anlamda artışa dönük bir eğilim izlenmektedir(Şekil 4.17).

Şekil 4.17.İklim değişikliği ve işgalci türler

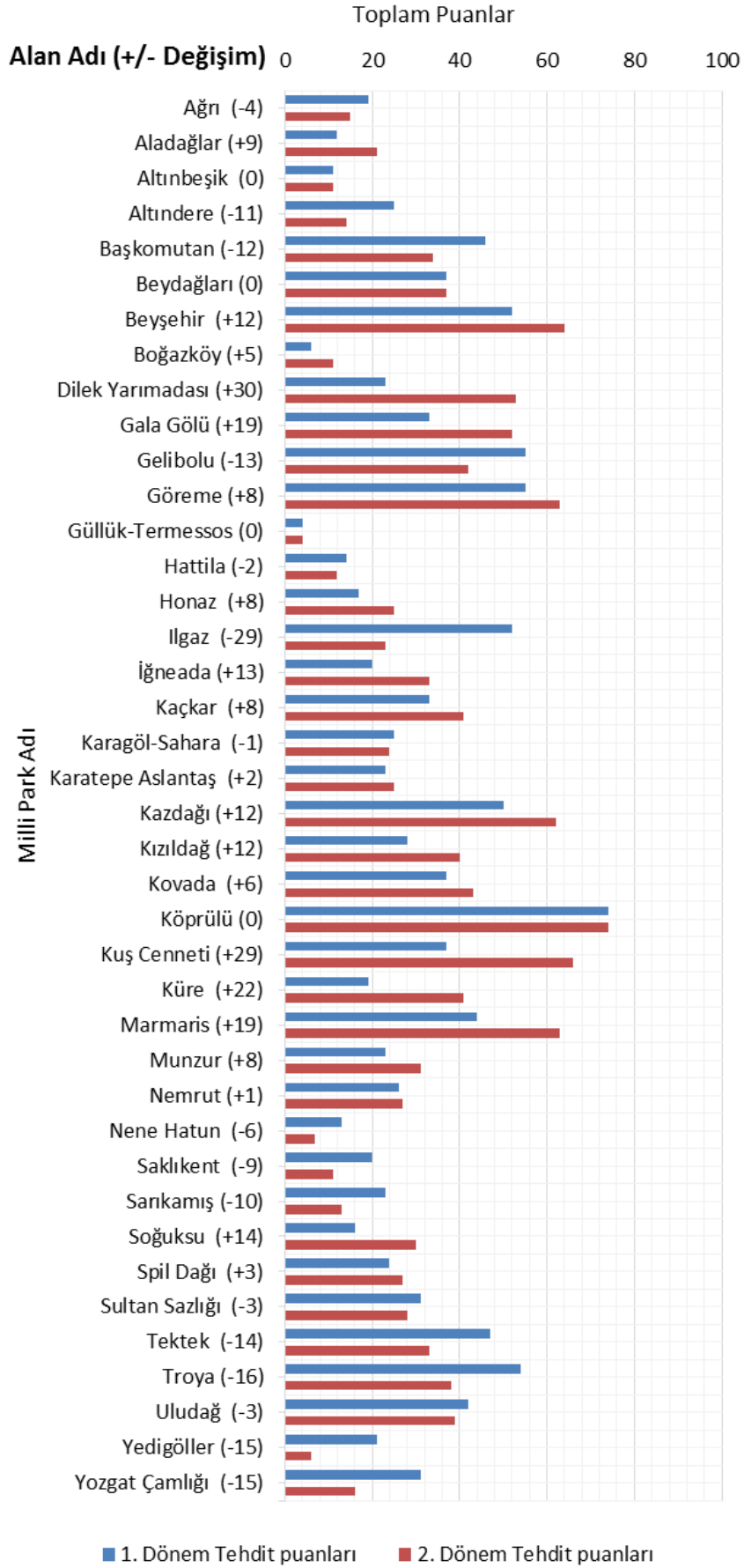
Kültürel ve sosyal tehditler ana başlığı altında yer alan geleneksel bilgi kaybı alt başlığında azalma, bina ve geleneksel kullanım alanlarının tahribi alt başlığında artış gözlemlenirken önemli kültür alanlarının doğal olarak bozulması alt başlığının stabil olduğu gözlemlenmiştir (Şekil 4.18).

Şekil 4.18.Kültürel ve sosyal tehditler

4.2.5.Alan Bazlı 1.ve 2. Dönem Tehdit Puanları

Milli Parklara ilişkin 1. ve 2. dönem alan bazlı toplam tehdit puanları Şekil 4.19'da verilmiştir. En yüksek tehdit puanı Köprülü Kanyon'da görülürken, iki dönem arasında en fazla artışın yaşandığı alan ise 30 puanla Dilek Yarımadası'dır.

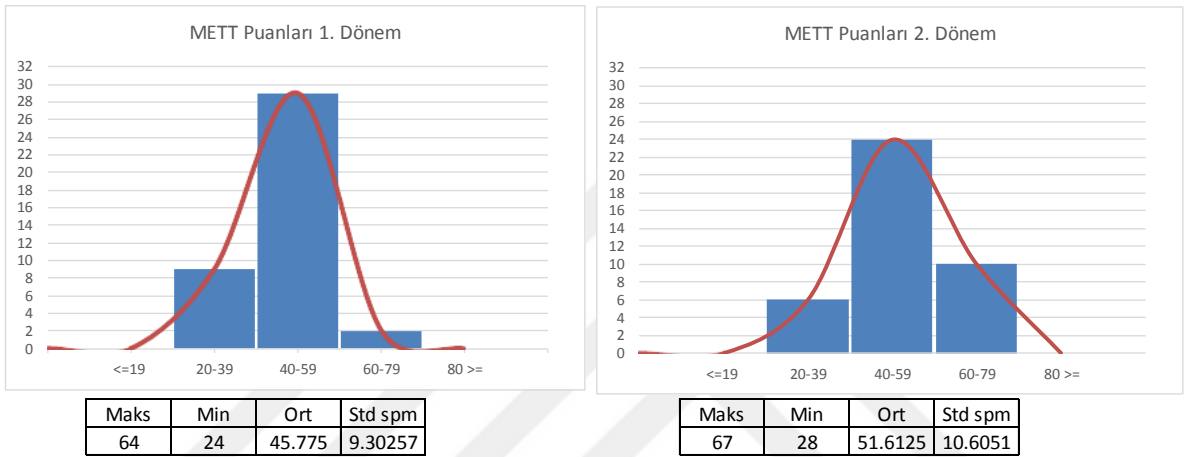

Şekil 4.19. Milli parkların 1.ve 2. dönem tehdit puanları

4.3.Mett Puanları

4.3.1.Mett Puanlarının Genel Değerlendirmesi

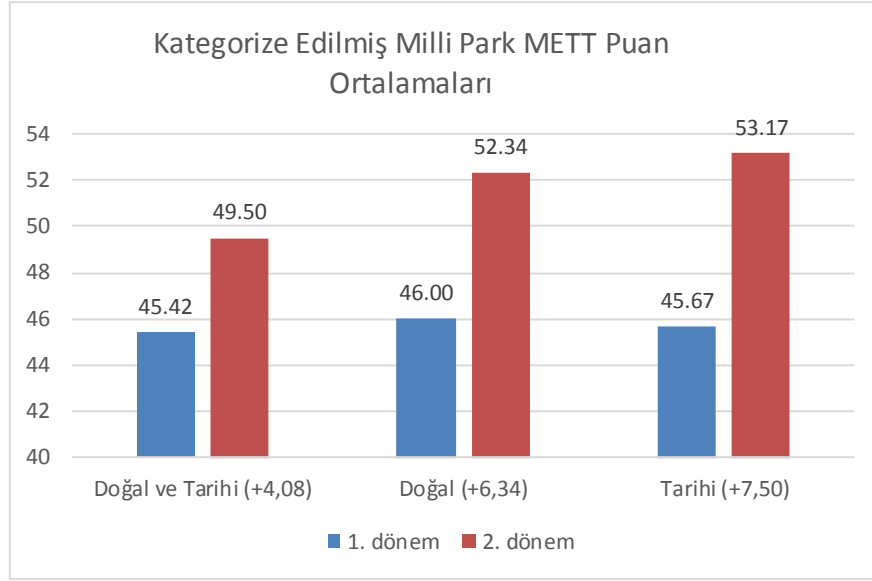
40 Milli Park'a ait 1 ve 2. dönem METT değerlendirme puanları Şekil 4.20'de METT formunda yer alan değerlendirme aralıklarına göre frekans diyagramları oluşturularak; maksimum ve minimum puanları tespit edilmiş, aritmetik ortalamaları ve standart sapmaları hesaplanmıştır. Diyagramda minimum, maksimum, ortalama ve standart sapma değerlerinde artış görüldüğünden 2. dönem değerlendirme puanlarının artış eğiliminde olduğu ve daha heterojen dağılım gösterdiği gözlemlenmektedir.

Şekil 4.20. 1. ve 2. dönem METT puanları frekans diyagramı

4.3.2.Kategorize Edilmiş Milli Park METT Puan Ortalamaları

“Doğal”, “Tarihi” ve “Doğal ve Tarihi” olarak üç gruba ayrılmış 40 Milli Park'ın 1 ve 2. dönem METT puan ortalamaları (Şekil 4.21), METT formunda yer alan değerlendirme aralıklarına göre frekans diyagramları oluşturularak; maksimum ve minimum puanları tespit edilmiş, aritmetik ortalamaları ve standart sapmaları hesaplanmıştır. Diyagramda üç kategoride yer alan milli parkların ortalamalarında artış görüldüğünden 2. dönem değerlendirme puanlarının artış eğiliminde olduğu ancak “Doğal ve Tarihi” değerlere sahip milli parkların standart sapmalarında azalma görüldüğünden daha homojen dağılım gösterdiği, “Doğal” ve “Tarihi” değerlere sahip milli parkların ise standart sapmalarının artış gösterdiğinden daha heterojen bir yapıya sahip olduğu söylenebilecektir.

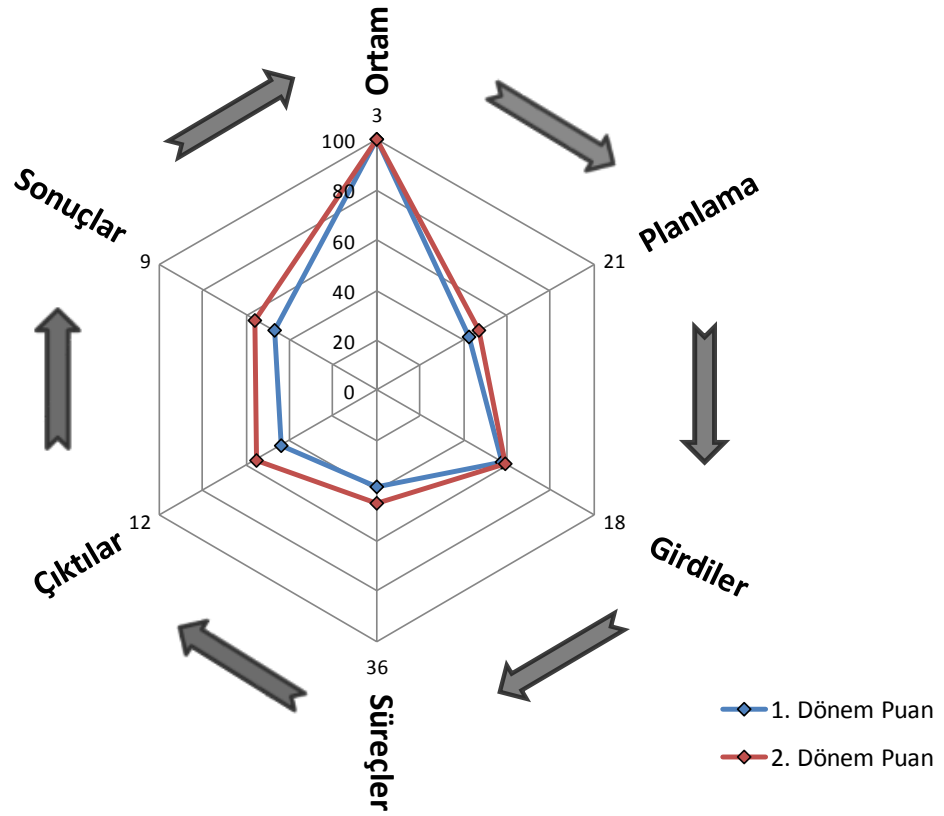

	Doğal ve Tarihi		Doğal		Tarihi	
	1. Dönem	2. Dönem	1. Dönem	2. Dönem	1. Dönem	2. Dönem
Maks	64	63	63	67	58	63
Min	36	36	27	28	24	32
Ort	45.42	49.50	46.00	52.34	45.67	53.17
Std spm	7.94	7.34	9.64	11.77	12.08	12.69

Şekil 4.21. Kategorize edilmiş milli park METT puanları frekans diyagramı

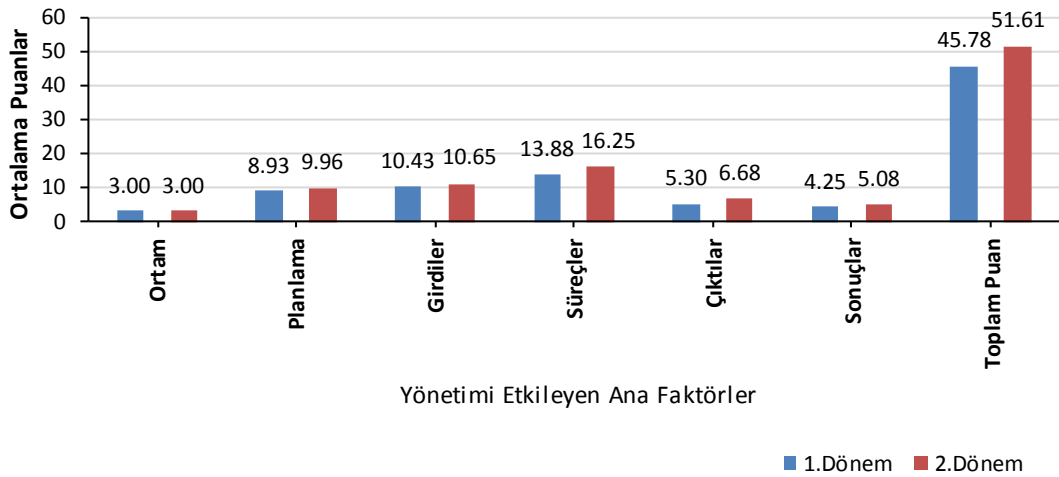
4.3.3. WCPA Çerçevesi Kapsamında Türkiye'nin Yönetim Etkinliği

IUCN-WCPA yönetim etkinliği çerçevesi kapsamında tanımlanan altı ana başlık üzerinden ortam, planlama, girdiler, süreçler, çıktılar ve sonuçlar için detaylı olarak iki dönemlik uygulama verilerinin ortalamaları Şekil 4.22'de yer alan örümcek diyagramda verilmiş olup ülkemizin yönetim etkinliği açısından ilerleme kaydettiği görülmektedir.

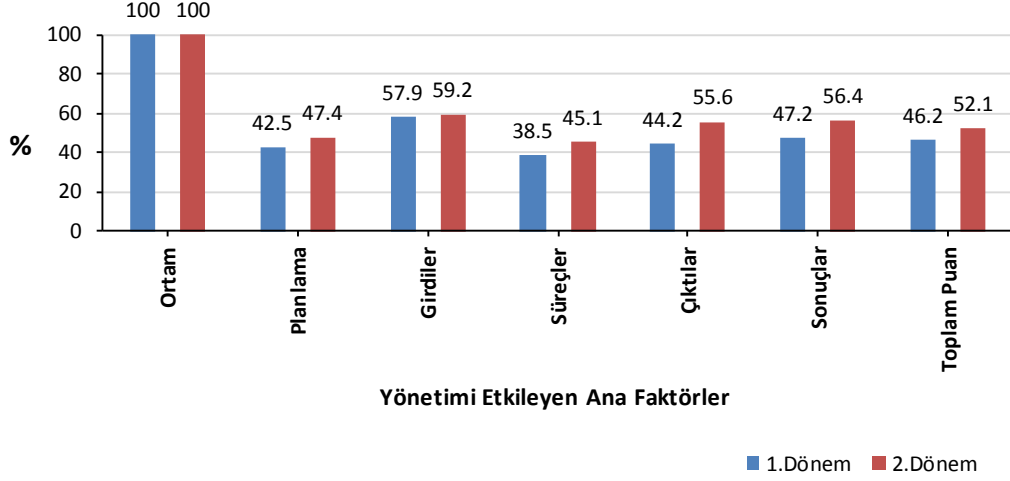
Şekil 4.22. WCPA yönetim etkinliği çerçevesi kapsamında Türkiye'nin ilerleme durumu

Yukarıda yer alan örümcek diyagramın daha iyi anlaşılabilmesi adına destekleyici nitelikteki verilerin yer aldığı ve yönetim etkinliğindeki sayısal artışın daha iyi gözlemlenebileceği bilgiler Şekil 4.23'de verilmiştir.

Şekil 4.23. WCPA yönetim etkinliği çerçevesi kapsamında ortalama puanlar

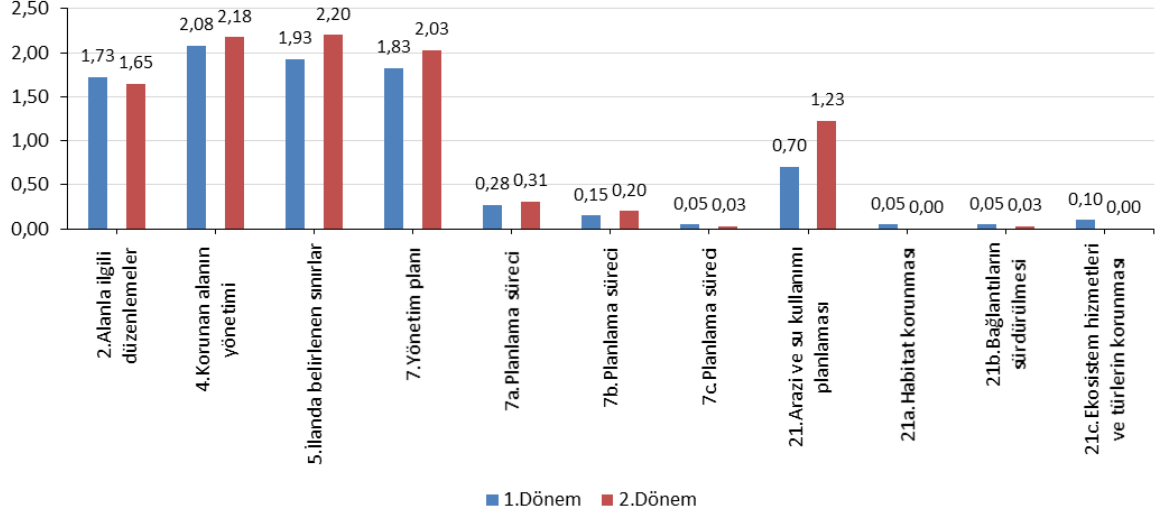
Ülkemizin yönetim etkinliğindeki değişim Şekil 4.24'te yer alan veriler doğrultusunda incelendiğinde; 2. dönem METT uygulama puanlarının 1. dönem METT uygulama puanlarına göre toplamda %5,9 artış gösterdiği, beraberinde ana başlıklardan planlamada % 4,9, girdilerde %1,2, süreçlerde %6,6, çıktılarda %11,4, sonuçlarda ise %9,2 artış gösterdiği ancak ortam başlığı altında alınabilecek tam puana ulaşıldığı için iki dönem arasında fark bulunmadığı görülebilmektedir.

Şekil 4.24. Yönetim etkinliğindeki değişimin yüzdesi

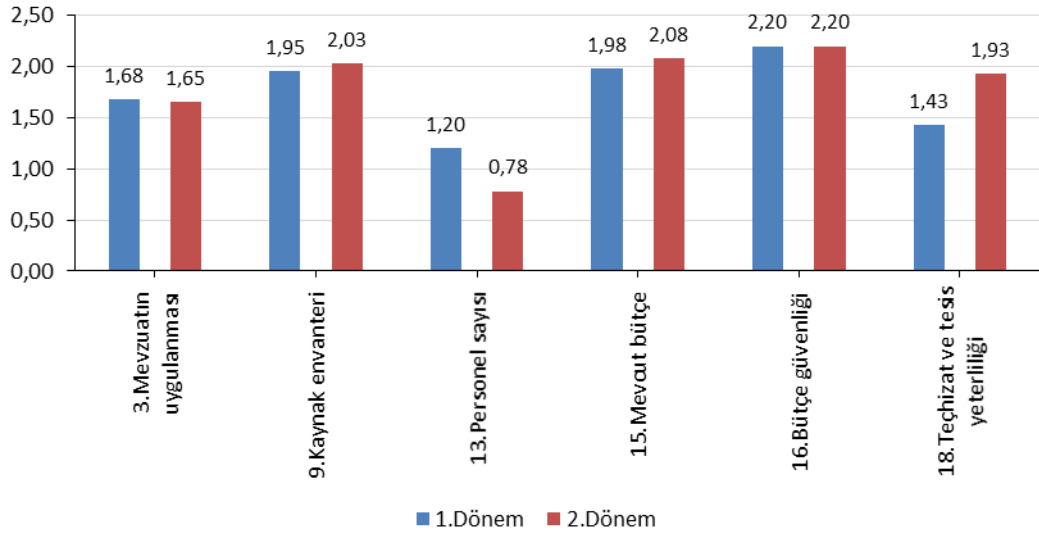
WCPA çerçevesi ana başlıkları altında yer alan soruların puanları her başlık için aşağıda ayrı ayrı detaylandırılmıştır. Ancak Ortam başlığı altında yalnızca bir soru bulunması, bu sorunun uygulamanın gerçekleştirildiği alanların resmi gazetede yayınlanmış bir statüsünün bulunup bulunmadığını sorgulaması ve ülkemizde uygulamanın statülü alanlar haricinde yapılmadığı dolayısıyla tüm alanların bu sorudan tam puan aldığı göz önünde tutularak bu başlık için bir grafik oluşturulmasına gerek görülmemiştir.

Planlama başlığı altında yer alan değerlendirme sorularına yönelik alınan puanlara bakıldığında ise alanla ilgili düzenlemeler ve 7a, 7b ve 21a, 21b ve 21c no'lu bonus soruları haricinde artış gözlemlenmektedir (Şekil4.25).

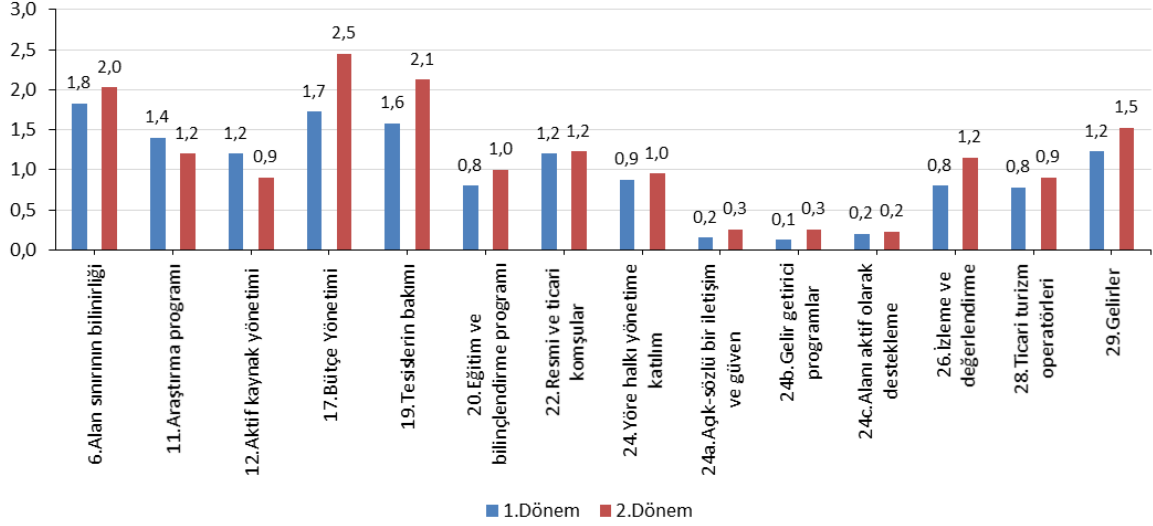
Şekil 4.25. Planlama

Girdiler başlığı altında yer alan soruların puanlarında genel anlamda bir artış gözlemlenirken personel sayısında ve bağlantılı olarak mevzuatın uygulanmasında azalma olduğu görülmüştür (Şekil 4.26).

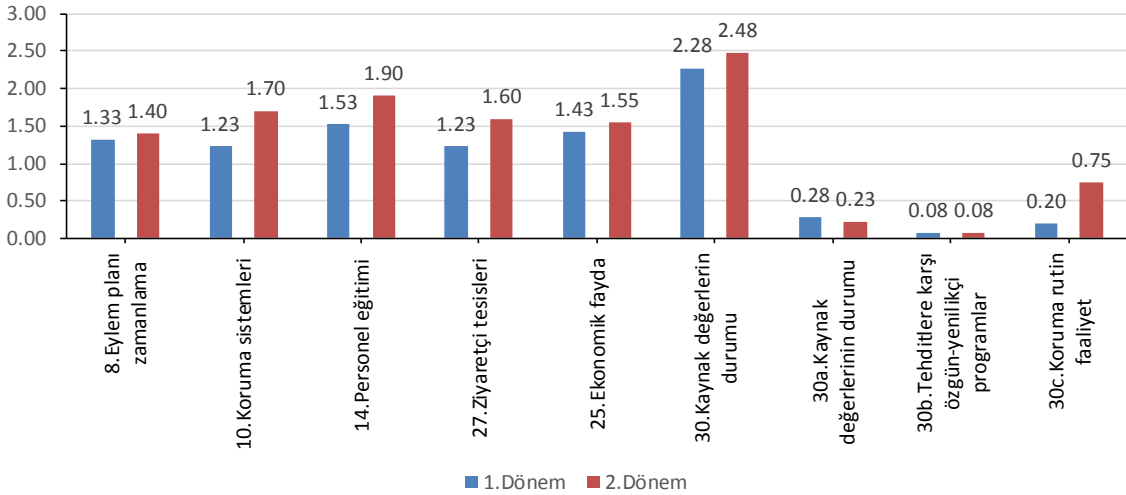
Şekil 4.26. Girdiler

Süreçler başlığı altında 11 soru ve 3 adet bonus sorusu yer aldığından en fazla soru sayısı bu bölümdedir. Süreçlerle ilgili araştırma programları ve aktif kaynak yönetimi sorularının puanlarında azalma gözlemlenirken, resmi ve ticari komşularla ilgili sorunun puanının stabil olduğu, bu soruların haricinde ise puanlarda artış gözlemlenmektedir (Şekil 4.27).

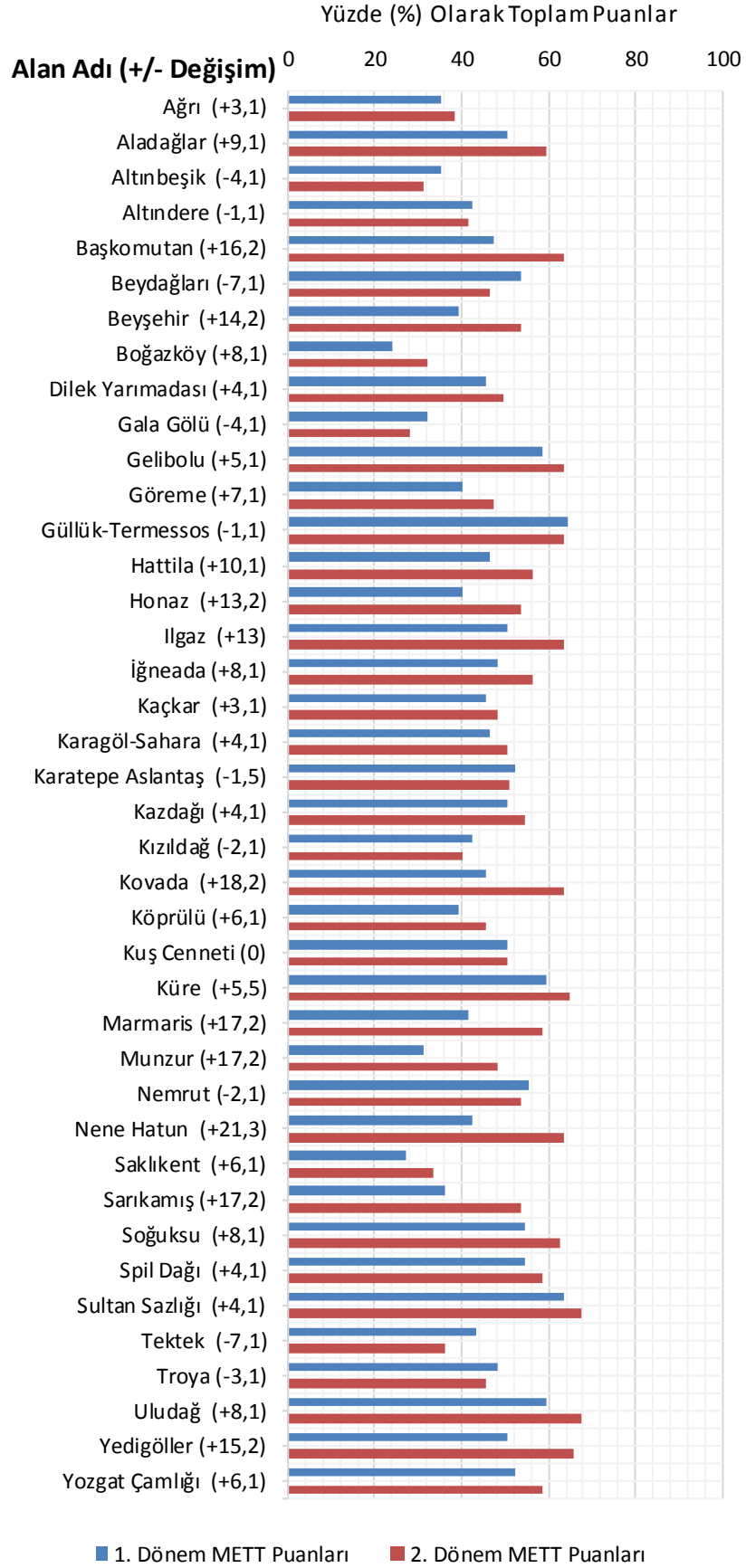
Şekil 4.27. Süreçler

Çıktılar ve sonuçlar başlıklarında ise kaynak değerlerin durumuna ilişkin bonus sorusu puanında azalma, tehditlere karşı özgün ve yenilikçi çözüm geliştirilmesine yönelik bonus sorusunda değişim olmadığı, diğer sorularda ise artış olduğu görülmektedir (Şekil 4.28).

Şekil 4.28. Çıktılar ve Sonuçlar

METT-3 çalışması sonucunda elde edilen 40 milli parka ait 1. ve 2. dönem alan bazlı puanlar Şekil 4.29'da verilmektedir. Yönetim etkinliği açısından en yüksek puana sahip alan Sultan Sazlığı Milli Parkı olarak görülürken, iki dönem arasında en fazla artışın yaşandığı alan ise yaklaşık 21 puanla Nene Hatun Tarihi Milli Parkı'dır. Alanların almış oldukları 1. ve 2. dönem METT puanları arasındaki farkların ortalaması 6.8 standart sapması ise yaklaşık olarak 7.4'tür.

Şekil 4.29. Milli parkların 1. ve 2. dönem METT puanları

5. SONUÇLAR, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

5.1.Sonuçlar ve Tartışma

Ülkemizde korunan alanlarda mevcut yönetim uygulamalarının uluslararası standartlara göre durumunu ortaya koyarak yönetim etkinliğinin artırılmasına yönelik korunan alan yönetimi ile ilgilenen birimlere, bilim insanlarına, karar vericilere, planlayıcılara ve uygulayıcılara hem bilimsel hem de akademik düzeyde altlık oluşturmak ve taraf olduğumuz uluslararası sözleşmeler kapsamında küresel normlara uygun bir yönetim etkinliği izleme aracını işler kılmak adına hazırlanan bu tez çalışması kapsamında;

2011-2015 yılları arasında yapılmış olan METT-3 ve 2016 yılında başlayarak günümüze değin devam eden METTT uygulama verilerinin belirli bir standartta bir araya getirilerek güvenli bir şekilde depolandığı, istenildiği takdirde kolay ve hızlı bir biçimde hem alan bazlı hem de ülkemiz korunan alanlarının genel gidişatını analize hizmet edecek olan METT Veri tabanı (MVT) oluşturulmuştur.

MVT'ye belirlenen formatta herhangi bir kayba ya da kesintiye uğramadan veri temini sağlayan, 2016 yılında METTT formunun uygulanmaya başlanması ile 2011-2015 yılları arasında yapılmış olan ve ikinci dönemleri tamamlanamayan, uluslararası platformda kabul görüp geçerliliğini sürdüren METT-3 uygulama verilerinin kullanılabilmesi için bir bağlantı aracı olarak tasarlanan, kolay bir şekilde grafik ve raporların oluşturulmasına hizmet eden kurum tarafından bu haliyle kullanılmakta ve geliştirilmeye açık olan METT Veri Giriş Formu (MVGF) oluşturulmuştur.

Yine bu tez çalışması kapsamında METT formunun 2015 yılında DKMPGM ilgili uzman personeli tarafından revize edilmiş hali “METT Türkiye/Management Effectiveness Tracking Tool Turkey” kısaca METTT olarak ifade edilmiştir.

MVT'de yer alan veriler kapsamında aşağıda yer alan sayısal çıkarımlara ulaşılmıştır:

Ülke yüz ölçümünün %2.8'ine tekabül eden METT'in uygulanabileceği 2.199.994 ha'lık korunan alanın, % 43,7'sinde yani 961.354 ha'lık alanda METT-3 kullanılarak yönetim etkinliği izleme çalışmaları gerçekleştirildiği ve bunun % 39,96 (879.031 ha)'sının milli parklarda, % 3,74 (82.323 ha)'ünün ise tabiat parklarında yapıldığı tespit edilmiştir.

MVT kayıtlarına göre; 2011 yılında 13, 2012 yılında 5, 2013 yılında 28, 2014 yılında 3, 2015 yılında 8, 2016 yılında 17, 2017 yılında 68 ve 2018 yılında 35 alanda toplamda 177 korunan alanda uygulamanın yapıldığı tespit edilmiştir.

2018 yılı itibarıyla alan bazında 44 milli parkın 41'inde, 247 tabiat parkının ise 135'inde METT-3 uygulaması yapıldığı, tekrarlı uygulamalar dahil 121 alanda bir defa, 47 alanda iki defa ve 9 alanda üç defa olmak üzere toplamda 242 defa METT uygulaması gerçekleştirildiği görülmüştür.

2016 yılı itibarıyla ülkemizde uygulanmaya başlayan METTT formunun ise 40 milli park ve 133 tabiat parkında toplam sayısı 173 olan 906.078 ha'lık alana sahip korunan alanda yapıldığı tespit edilmiş olup 2019 yılında ise 51 alanda uygulama yapılmasının planlandığı anlaşılmıştır.

MVT verileri kapsamında 40 milli parka ait tehditlere ilişkin aşağıda yer alan çıkarımlara ulaşılmıştır.

Çalışmanın genelinde 2. dönem tehdit değerlendirme puanlarının 1. dönem tehdit değerlendirme puanlarına göre “Doğal” ve “Doğal ve Tarihi” değerlere sahip milli parkların puanlarının artış eğiliminde olduğu, “Tarihi” değerlere sahip milli parkların ise tehdit değerlerinde bir azalma olduğu gözlemlenmektedir.

METT formunda yer alan 12 ana tehditten 2. Dönem METT uygulamalarında korunan alan için tehdit seviyesi puanlarında azalma görülenler; yapılaşma, tarım ve su ürünleri üretimi, enerji ve madencilik, kültürel ve sosyal tehditler olarak sıralanırken artış görülenler ise; ulaştırma, kaynak kullanımı, alana zarar veren insani faaliyetler, doğal sistem değişiklikleri, işgalci türler, kirlilik, jeolojik olaylar ve iklim değişikliği olarak sıralanmaktadır. Ancak unutulmamalıdır ki bu veriler tüm alanların ortalama puanlarından elde edildiği için tehditlerin alt başlıklarına yönelik değerlendirme yapılabilmesi için alan bazlı değerlendirme puanlarının baz alınması daha sağlıklı sonuçlar verebilecektir.

Ana tehditlerden yapılaşma başlığı altında genel anlamda azalma gözlemlenirken turizm ve rekreasyon yapıları alt başlığı artış göstermemesine rağmen ağırlığını korumaktadır. Ulaşım ve hizmet hatları başlığı altında ise artış gözlemlenmektedir.

Tarım ve su ürünleri başlığı altında yer alan otlatma ve hayvancılık baskısında artış görülürken deniz ve talısu ürünleri yetiştiriciliği alt başlığında azalma görülmektedir. Enerji ve madencilik başlığı altında ise HES ve barajlara yönelik artış görülürken petrol ve madencilik alt başlıklarında azalma görülmektedir. Doğal kaynak kullanımına yönelik başlık altında ise kara avcılığı, kara bitkileri hasadı, kaçak kesim ve balık avlama ve suçul canlıların öldürülmesi alt başlıklarının tamamında artış görülmektedir.

Alana zarar veren insani faaliyetler başlığı altında yer alan rekreasyonel faaliyetler ve turizm ile kasti olarak zarar verici insan faaliyetlerinde artış görülürken, kirlilik başlığı altında ise yerleşim ve kentsel atık su, tarım ve ormancılık kaynaklı sıvı atıklar ile çöp ve katı atıklar alt başlıkları altında artış görülmektedir.

Doğal sistem değişiklikleri ana başlığı altında yer alan yangın, su kullanımı ve habitat parçalanması açısından tehditlerde artış gözlemlenirken, Jeolojik olaylar başlığı altında yer alan tehditlerde ise toprak kayması ile erozyon ve mil oluşumu alt başlıklarında artış gözlemlenmektedir.

İklim değişikliği ana başlığı altında; yaşam alanlarının yer değiştirmesi, kuraklıklar, ısı aşırılıkları ile fırtına ve seller alt başlıklarında artış görülürken , istilacı (işgalci) ve yabancı türler ana başlığı altında ise bitki, hayvan ve patojenler alt başlıklarında yer alan tehditlerde genel anlamda artışa dönük bir eğilim izlenmekte dolayısıyla iklim değişikliği ve küresel ısınmanın olumsuz etkileri bu şekilde gözlemlenebilmektedir. Ancak ülkemizde küresel ısınma ve iklim değişikliğine ilişkin çalışmalar sınırlı sayıda olduğundan bu konunun değerlendirilmesinin bilimsel araştırma sonuçlarına dayandırılması gerekmektedir. Kültürel ve sosyal tehditler ana başlığı altında yer alan geleneksel bilgi kaybı alt başlığında azalma, bina ve geleneksel kullanım alanlarının tahribi alt başlığında artış gözlemlenirken önemli kültür alanlarının doğal olarak bozulması alt başlığının stabil olduğu gözlemlenmiştir.

Milli parkların alanlar özelinde tehdit düzeyleri değerlendirildiğinde ise; en yüksek tehdit puanı Köprülü Kanyon Milli Parkı'nda görülürken, iki dönem tehdit puanları arasında en fazla artışın yaşandığı alan ise 30 puanla Dilek Yarımadası –Büyük Menderes Deltası Milli Parkı'ndadır .

MVT verileri kapsamında 40 milli park baz alınarak Türkiye'nin yönetim etkinliğine yönelik aşağıdaki çıkarımlara ulaşılmıştır.

2. dönem METT değerlendirme puanlarının genel anlamda 1. dönem METT değerlendirme puanlarına oranla artış eğiliminde olduğu görülmüş olup IUCN-WCPA yönetim etkinliği çerçevesi kapsamında tanımlanan altı ana başlık üzerinden ortam, planlama, girdiler, süreçler, çıktılar ve sonuçlar için detaylı olarak iki dönemlik uygulama verilerinin ortalamaları göz önünde tutulduğunda ülkemizin yönetim etkinliği açısından ilerleme kaydettiği görülmektedir.

Bu kapsamda yönetim etkinliğinde 2. dönem METT uygulama puanlarının 1. dönem METT uygulama puanlarına göre toplamda %5,9 artış gösterdiği, detaylara bakıldığında ise ana başlıklardan planlamada % 4,9, girdilerde %1,2, süreçlerde %6,6, çıktılarda %11,4, sonuçlarda ise %9,2 artış gösterdiği ancak ortam başlığı altında alınabilecek tam puana ulaşıldığı için iki dönem arasında fark bulunmadığı görülmektedir.

Ortam başlığı altında alanların resmi gazetede yayınlanmış bir statüsünün bulunup bulunmadığı sorguladığından ve ülkemizde uygulamanın tamamı statülü alanlarda yapıldığından tüm alanlar bu sorudan tam puan almaktadır.

Planlama başlığı altında yer alan değerlendirme sorularından korunan alanda uygun olmayan arazi kullanımı ve faaliyetlerin kontrol edilmesine yönelik düzenlemelerle ilgili olarak özellikle bu işle görevli personel sayısının yetersiz olması, personelin ihtiyaç duyulan meslek disiplinlerinden olmaması, sosyal direnç, politik baskı, makine teçhizat eksikliği ve son dönemde bütçe temini konularında da sıkıntılar yaşandığı görülmüştür. Bunun yanında habitat korunması, bağlantı ve koridorların oluşturulması, ekosistem hizmetleri ile türlerin korunması için arazi ve su planlaması konularında puanların azalma eğilimi sergilediği bunun dışındaki konularda ise puanlarda artış gözlemlendiği tespit edilmiştir.

Girdiler başlığı altında yer alan soruların puanlarında genel anlamda bir artış gözlemlenirken nedenleri irdelendiğinde özellikle yakın savaş tarihini barındıran tarihi milli parklarda ve rekreasyona hizmet eden alanlarda bütçenin yanında teçhizat ve tesislerdeki artış dikkat çekerken, azalan puanların ise alanların yönetimi ve korunması için optimal personel sayısındaki yetersizlik ve bununla bağlantılı olarak mevzuatın uygulanmasında bazı aksaklıklar yaşanmasından kaynaklı olduğu anlaşılmıştır.

Süreçler başlığı altında korunan alan yönetimi tarafından yapılan araştırmalarda ve aktif kaynak yönetimine ilişkin soruların puanlarında azalma görülürken bütçe yönetiminde ve alanlardan elde edilen gelirlerde, teçhizat ve tesislerin bakımlarında artış görülmektedir. Eğitim bilinçlendirme faaliyetlerinde görülen artışın okullarda ve avcılık kurslarında verilen eğitimlerden kaynaklandığı, izleme değerlendirmede görülen artışın ise il bazlı biyolojik çeşitlilik envanterleri kapsamında yapılan çalışmalardan kaynaklandığı, alan bazlı yapılan eğitim bilinçlendirme ve izleme çalışmalarının azınlıkta olduğu görülmüştür. Bu soruların haricinde ise puanlarda artış gözlemlendiği dolayısıyla süreçlerin genel anlamda iyi yönetildiği görülmektedir.

Çıktılar ve sonuçlar başlıklarında ise kaynak değerlerinin durumu, koruma sistemlerinin durumundaki iyileşmeler, personelin eğitimi, ziyaretçi tesisleri ve alanların yönetim planlarında tanımlanan faaliyetler zamanında yapıldığından alan puanlarında genel olarak artış görülmektedir.

Süreçler, çıktılar ve sonuçlarda yaşanan artışın ana sebebinin personel yetersizliğine ve üzerindeki iş yüküne rağmen mevcut personelin doğa korumaya adanmışlığı ve özverili çalışmalarından kaynaklandığı öngörülmektedir.

METT-3 çalışması sonucunda elde edilen 40 milli parka ait 1. ve 2. dönem alan bazlı puanlar göz önünde tutulduğunda yönetim etkinliği açısından en yüksek puana sahip alan Sultan Sazlığı Milli Parkı olarak görülürken, iki dönem arasında en fazla artışın yaşandığı alan ise yaklaşık 21 puanla Nene Hatun Tarihi Milli Parkı'dır. Alanların almış oldukları 1. ve 2. dönem METT puanları arasındaki farkların ortalama değeri 6.8 iken standart sapması ise yaklaşık olarak 7.4'tür. Dolayısıyla bu ortalama değerden, standart sapma değerinin 2-3 kat üzerinde bir artış ya da azalma gösteren alanların, detaylı biçimde alan bazlı olarak nedenleri ile birlikte incelenmesinin gerektiği, sonraki aşamada ise 3. Dönem METT uygulama verileri kapsamında sonuçlarda oluşacak değişikliklerin dönemler arası bağlantı kurularak ayrıca yorumlanması gerektiği düşünülmektedir.

5.2.Öneriler

Genel anlamda personel sayısındaki eksiklik yönetim etkinliğinin sağlanması adına en büyük eksikliklerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Buna rağmen uygulamada bazı milli parklar için farklı sebeplerle statü değişikliğine gidildiği (örn: Gelibolu TMP'nin statüsünün Tarihi Alan Başkanlığı olarak değiştirilmesi) görülmekte olup bunun yerine Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü bünyesinde personel istihdamı sağlanması durumunda yönetim etkinliğinde önemli ölçüde artış sağlanabileceği öngörülmektedir.

Küresel ölçekte biyoçeşitliliğin korunması adına ülkemiz taahhütlerinin (BÇS, Korunan alanlar iş programı, AİCHİ hedefleri vb.) yerine getirilmesi, hali hazırda yapılmış olan yönetim etkinliği izleme çalışmalarının uluslararası korunan alanlar platformunda duyurularak ülkemizin prestijinin artırılması için her yıl zaten resmi istatistik programı (RİP) kapsamında internet ortamında deklare edilen ve herkesin ulaşımına açık olduğundan veri güvenliği açısından sıkıntı oluşturmayacağı düşünülen korunan alan verilerinin WDPA ve GD-PAME uluslararası veri tabanlarında paylaşılmasının, yönetim etkinliğinin

izlenmesine yönelik ulusal bir veri tabanı olarak tasarlanan MVT genel verilerinin (hangi alanda, hangi yıllarda, kaç defa izleme yapıldığı gibi) kurumun web sitesinde WDPA veri tabanına benzer şekilde online olarak paylaşılmasının, iki dönemlik METT sonuçlarının raporlanarak doğa koruma açısından karar vericiler ve çalışanlar ile araştırmacıların hizmetine sunulmasının, Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğüne değerlendirilmesinin gerektiği düşünülmektedir.

Korunan alanlardan elde edilen gelirlerde artış gözlemlenirken gelirlerin, gelirin sağlandığı korunan alana tekrar dönmediği dolayısıyla alanlardan elde edilen gelirlerin en azından belli bir oranda alanlara doğrudan geri dönmesinin sağlanması gerekmektedir.

METT çalışmalarının Genel Müdürlük bünyesinde çekirdek ve devamlı bir ekip ile yapılması, formun doldurulması için ihtiyaç duyulan asgari zamana (arazi ve büro çalışmaları göz önünde bulundurularak) riayet edilmesi,

METTT formunun tekrar revize edilmesi halinde METT-3 formunun orijinal halini bozmayacak şekilde yapılması,

Korunan alan yönetim planları yapılırken ya da revize edilirken, alanlarda özellikle tehditler bölümü detaylı olarak ele alacak şekilde METT uygulaması yapılmalı ve varsa geçmiş dönem METT uygulamaları ile karşılaştırılmalı,

İlk dönem METTT uygulamasında kaynak değerleri açısından tam olarak tabiat parkı özellikleri taşımadığı düşünülen alanların, işletme ve temizlik denetleme formları çerçevesinde değerlendirilmesi, bu alanların sonraki yıllarda METT programına alınmaması,

Ülkemiz yönetim etkinliği izleme çalışmalarının yaygınlaştırılması ve alansal olarak da artırılması adına 4915 sayılı Kara Avcılığı Kanunu kapsamında yönetilen Yaban Hayatı Geliştirme Sahaları ve 2873 sayılı Milli Parklar Kanunu kapsamında yönetilen Tabiatı Koruma Alanlarının mutlaka programa alınması ve bu alanlarda uygulamaya başlanmadan formda yer alan sorular mevzuatta belirtilen yönetim amaçları doğrultusunda değerlendirilerek, bu alanlar için değerlendirme dışı tutulacak soruların belirlenmesi önerilmektedir.

MVGF'nin kullanımının yaygınlaşması ve uluslararası kuruluşlara pratik şekilde veri temin edebilmek adına İngilizce olarak raporlama yapılabilecek şekilde güncellenmesi,

Sulak alanlar için mevcut METTT uygulamasının yanı sıra R(Ramsar)-METT kullanımını da değerlendirilmesi,

METTT ve METT-3 çalışmalarının yanı sıra ülkemizde daha önce yapılmış olan METT-1, RAPPAM ve diğer izleme metodolojilerinin sonuçlarının da MVT'ye eklenmesi,

METT sonuçlarının özellikle tehditlere ilişkin bölümlerin (kaçak av, ağaç kesimi, açma vb.) konumsal olarak da sorgulamaya açık şekilde coğrafi bilgi sistemlerine (cbs) entegre edilmesi, bu tez çalışması kapsamında önerilmektedir.

EKLER

Ek 1. METT Veri Giriş Formu (CD ortamında)

KAYNAKLAR

- Avcıoğlu Çokçalışkan, B., Lise, Y., & Stanciu, E. (2010). Türkiye’de Korunan Alanlar Yönetim Etkinliği. *Kırsal Çevre Yıllığı*, 100-129.
https://www.academia.edu/1114347/T%C3%BCrkiyede_Korunan_Alanlar_Y%C3%B6netim_Etkinli%C4%9Fi_Protected_Area_Management_Effectiveness_in_Turkey adresinden alındı
- CBD. (2016). Twentieth meeting of the Subsidiary Body on Scientific, Technical and Technological Advice., 25 - 30 April 2016. Montreal, Canada.
<https://www.cbd.int/doc/meetings/sbstta/sbstta-20/information/sbstta-20-inf-45-en.pdf> adresinden alındı
- Çevre ve Orman Bakanlığı. (2007). *Korunan Alan Planlaması ve Yönetimi, Biyolojik Çeşitlilik ve Doğal Kaynak Yönetimi Projesi Deneyimi*. Ankara: TŞOF Trafik Matbaacılık A.Ş. .
- Davey, A., & Phillips, A. (1998). “National System Planning for Protected Areas” World Commission on Protected Areas (WCPA), Best Practice Protected Area Guidelines Series No.1, IUCN.
<https://portals.iucn.org/library/sites/library/files/documents/PAG-001> adresinden alındı
- DKMPGM. (2015). Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü., 23.11.2015 tarih ve 65494681-405.99- 1625 sayılı görevlendirme oluru.
- DKMPGM. (2019). *Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü*. 04 04, 2019 tarihinde <http://www.milliparklar.gov.tr/korunan-alanlar> adresinden alındı
- DKMPGM-HAD. (2019). Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü Hassas Alanlar Daire Başkanlığı. 04 03, 2019 tarihinde alındı
- DKMPGM-RİP. (2007). http://www.milliparklar.gov.tr/istatistik/2017/2017_k1.xls adresinden alındı
- Dudley, N. (2008). Guidelines for applying protected area management categories. IUCN, Gland, Switzerland.
https://cmsdata.iucn.org/downloads/guidelines_for_applying_protected_area_management_categories.pdf adresinden alındı
- Dudley, N., & Stolton, S. (1999). Threats to Forest Protected Areas: Summary of a survey of 10 countries Carried out in association with the World Commission on Protected Areas.
<http://web.worldbank.org/archive/website00675/WEB/PDF/IUCNTHRE.PDF> adresinden alındı
- Dudley, N., Mulongoy, K. J., Cohen, S., Stolton, S., Barber, C. V., & Gidda, S. B. (2005). *Etkin Korunan Alan Sistemlerine Doğru. Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi Korunan Alanlar İş Programı Uygulama Kılavuzu. Biyolojik Çeşitlilik Alanlar İş Programı*

Uygulama Kılavuzu. Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi Sekreteryası, Montreal, Teknik Seriler No. 18 (Teknik Seriler No. 18 b.). Montreal.
<http://www.nuhungemisi.gov.tr/DosyaRaporSunum/Belgeler/7c9fcb18-b1a9-44c9-9b0f-b2efd63541ce.pdf> adresinden alındı

- Ersoy, İ., & Daşdemir, İ. (2016). KORUNAN ALANLARDA YÖNETİMİN ETKİNLİK DÜZEYİNİN BELİRLENMESİ (SOĞUKSU VE YOZGAT ÇAMLIĞI MİLLİ PARKLARI ÖRNEĞİ). *Bartın Orman Fakültesi Dergisi*, 18 (1), 32-46. Retrieved from. <http://dergipark.org.tr/barofd/issue/17216/237257> adresinden alındı
- Hockings, M., Leverington, F., & Cook, C. (2015). 'Protected area management effectiveness', in G. L. Worboys, M. Lockwood, A. Kothari, S. Feary and I. Pulsford (eds) *Protected Area Governance and Management*, pp. 889–928, ANU Press, Canberra.
https://www.researchgate.net/publication/272819371_Protected_area_management_effectiveness adresinden alındı
- Hockings, M., S. S., Leverington, F., Dudley, N., & Courrau, J. (2006). *Evaluating Effectiveness: A framework for assessing management effectiveness of protected areas*, 2nd Edition. Series Editor Peter Valentine, IUCN.
- IUCN. (2017). *Terms Of Reference Purpose and Objectives Protected Area Management Effectiveness Specialist Group 28 Mart 2017*.
https://www.iucn.org/sites/dev/files/content/documents/management_effectiveness_specialist_group_tor_2017-2020.pdf adresinden alındı
- Leverington, F., Hockings, M., Pavese, H., Costa, K. T., & Courrau, J. (2008). Management effectiveness evaluation in protected areas—a global study. Supplementary report No. 1: Overview of approaches and methodologies, University of Queensland, TNC, WWF a.
<https://portals.iucn.org/library/efiles/documents/2008-089.pdf> adresinden alındı
- Leverington, F., Kettner, A., Nolte, C., Marr, M., Stolton, S., Pavese, H., . . . Hockings, M. (2010). 'Protected area management effectiveness assessments in Europe: overview of European methodologies', BfN-Skripten 271b, German Federal Agency for Nature Conservation, Vilm, Germany.
https://www.bfn.de/fileadmin/MDB/documents/service/Skript_271b.pdf adresinden alındı
- Nolte, C., Leverington, F., Kettner, A., Marr, M., Nielsen, G., Bomhard, B., . . . Hockings, M. (2010). 'Protected area management effectiveness assessments in Europe: a review of applications, methods and results' BfN- Skripten 271a, German Federal Agency for Nature Conservation, Vilm, Germany. <https://www.europarc.org/wp-content/uploads/2015/05/PAME-final-report.pdf> adresinden alındı
- OSİB. (2017). *Korunan Alanların Etkin Yönetimi Çalışma Grubu Çalışma Belgesi, Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Ormancılık ve Su Şurası 2017, 5-6-7 Mayıs 2017.*
- Stanciu, E., Avcioğlu, B., & Lise, Y. (2010). *Korunan Alanlarda Hızlı Değerlendirme ve Önceliklendirme: 2009 Sonuçları ve 2005 Yılı Karşılaştırması*. WWF-Türkiye,

- İstanbul. <http://assets.panda.org/downloads/rappam07122010son.pdf> adresinden alındı
- Stolton, S., & Dudley, N. (2016). *METT Handbook: A guide to using the Management Effectiveness Tracking Tool (METT)*, WWF-UK, https://www.protectedplanet.net/system/comfy/cms/files/files/000/000/045/original/WWF_METT_Handbook_2016_FINAL.pdf adresinden alındı
- Stolton, S., Hockings, M., Dudley, N., MacKinnon, K., & Whitten, T. (2003). Reporting Progress in Protected Areas: A sitelevel management effectiveness tracking tool, World Bank/WWF Forest Alliance. (S. Stolton, Dü.)
- Stolton, S., Hockings, M., Dudley, N., MacKinnon, K., Whitten, T., & Leverington, F. (2007). Reporting Progress in Protected Areas: A sitelevel management effectiveness tracking tool, 2nd edn, World Bank/WWF Forest Alliance, Gland. .
- T.C. Resmi Gazete. (1956). Tarih : 8/9/1956 Sayı : 9402. <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.3.6831.pdf> adresinden alındı
- T.C. Resmi Gazete. (1983). 11/8/1983 Sayı : 18132. <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2873.pdf> adresinden alındı
- T.C. Resmi Gazete. (1996). Sayı : 22860 Sayfa : 3 Karar Sayısı : 96/8857.
- T.C. Resmi Gazete. (2003). 11/7/2003 Sayı : 25165. <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.4915.doc> adresinden alındı
- T.C. Resmi Gazete. (2013). Sayı : 28727 , Tabiat Varlıkları, Doğal Sit Alanları ve Özel Çevre Koruma Bölgelerinde Kalan Yapı Yasaklı Taşınmazların Hazine Taşınmazları ile Değiştirilmesi Hakkında Yönetmelik. <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/08/20130803-1.htm> adresinden alındı
- UNEP-WCMC. (2019). *Protected Area Profile for Turkey from the World Database of Protected Areas*. Şubat 2019 tarihinde <https://www.protectedplanet.net/country/TUR> adresinden alındı
- UNEP-WCMC and IUCN. (2019). *Protected Planet: The Global Database on Protected Areas Management Effectiveness (GD-PAME), July 2018 version, Cambridge, UK: UNEP-WCMC and IUCN*. 04 04, 2019 tarihinde <https://pame.protectedplanet.net/> adresinden alındı
- UNEP-WCMC, IUCN and NGS. (2018). *Protected Planet Report 2018. UNEP-WCMC, IUCN and NGS: Cambridge UK; Gland, Switzerland; and Washington, D.C., USA*. https://livereport.protectedplanet.net/pdf/Protected_Planet_Report_2018.pdf adresinden alındı
- UNEP-WCMC, IUCN and NGS. (2019). *Protected Planet Live Report 2019. UNEP-WCMC, IUCN and NGS: Cambridge UK; Gland, Switzerland; and Washington, D.C., USA*. 03 27, 2019 tarihinde <https://livereport.protectedplanet.net/chapter-5> adresinden alındı

- URL- 1. (2019). 04 01, 2019 tarihinde <http://www.kulturvarliklari.gov.tr/TR-44423/dunya-miras-listesi.html> adresinden alındı
- URL- 2. (2019). 04 02, 2019 tarihinde <http://www.unesco.org.tr/Pages/125/122/UNESCO-D%C3%BCnya-Miras%C4%B1-Listesi> adresinden alındı
- URL- 3. (2019). 04 03, 2019 tarihinde <http://www.unesco.org.tr/Pages/142/62/MAB-%C4%B0zleme-Grubu> adresinden alındı
- URL- 4. (2019). 04 04, 2019 tarihinde <http://www.tukcev.org.tr/ramsar-alanlari> adresinden alındı
- URL- 5. (2019). 03 10, 2019 tarihinde http://www.mfa.gov.tr/uluslararasi-dogayi-koruma-birligi-_iucn_.tr.mfa Dışişleri Bakanlığı adresinden alındı
- URL- 6. (2019). *Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü*. 04 04, 2019 tarihinde <http://www.milliparklar.gov.tr/tanimlar> adresinden alındı
- URL- 7. (2019). 04 14, 2019 tarihinde <http://teftis.kulturturizm.gov.tr/TR-14740/kultur-ve-tabiat-varliklarini-koruma-kanununun-13-ve-14-.html> adresinden alındı
- URL- 8. (2019). 03 27, 2019 tarihinde <https://www.unep-wcmc.org/about-us> adresinden alındı
- URL- 9. (2019). 04 25, 2019 tarihinde <http://www.turkiyesulakalanlari.com> adresinden alındı
- URL-10. (2019). 04 24, 2019 tarihinde <http://www.says.gov.tr/istatistik> adresinden alındı
- URL-11. (2019). 05 20, 2019 tarihinde <http://www.mfa.gov.tr/biyolojik-cesitlilik.tr.mfa> adresinden alındı
- URL-12. (2019). IUCN. 02 10, 2019 tarihinde <https://www.iucn.org/commissions/world-commission-protected-areas/about> adresinden alındı
- URL-13. (2019). IUCN. 02 10, 2019 tarihinde <https://www.iucn.org/commissions/world-commission-protected-areas/our-work/management-effectiveness> adresinden alındı
- URL-14. (2019). WWF. 04 04 tarihinde (<http://www.wwf.org.tr/?1243> adresinden alındı
- URL-15. (2019). 04 13, 2019 tarihinde <https://www.kdmp.gov.tr/haberler/kure-daglari-milli-parki-pan-parks-agin-in-uyesi-oldu.88> adresinden alındı
- URL-16. (2019). 04 04, 2019 tarihinde <https://www.coe.int/en/web/bern-convention/european-diploma-for-protected-areas> adresinden alındı
- URL-17. (2019). 04 13, 2019 tarihinde <http://kuscenneti.tabiat.gov.tr/> adresinden alındı
- URL-18. (2019). 04 05, 2019 tarihinde <https://www.worldheritageoutlook.iucn.org/node/1198> adresinden alındı

- URL-19. (2019). 03 14, 2019 tarihinde protectedplanet:
<https://www.protectedplanet.net/c/protected-areas-management-effectiveness-pame/management-effectiveness-tracking-tool> adresinden alındı
- URL-20. (2019). 04 14, 2019 tarihinde GEF: <https://www.thegef.org/about-us> adresinden alındı
- URL-21. (2019). *GEF*. 04 04, 2019 tarihinde <https://www.thegef.org/about/funding> adresinden alındı
- URL-22. (2019, 04 14). *GEF*. <https://www.thegef.org/partners/gef-agencies> adresinden alındı
- URL-23. (2019). *GEF*. 04 10, 2019 tarihinde <https://www.thegef.org/project/biodiversity-and-natural-resources-management-project> adresinden alındı
- URL-24. (2019). *GEF*. 04 10, 2019 tarihinde <https://www.thegef.org/project/enhancing-coverage-and-management-effectiveness-subsystem-forest-protected-areas-turkey-s> adresinden alındı
- URL-25. (2019). 05 29, 2019 tarihinde RAMSAR:
<https://www.ramsar.org/news/management-effectiveness-tracking-tool-mett> adresinden alındı
- URL-26. (2019). 05 25, 2019 tarihinde kdmp: <https://www.kdmp.gov.tr/haberler/turkiyede-korunan-alanlarinin-yonetim-etkinligini-izleme-sistemi-kuruluyor.24> adresinden alındı
- URL-27. (2019). 05 10, 2019 tarihinde <http://kuscenneti.tabiat.gov.tr/> adresinden alındı
- Yenilmez Arpa, N. (2011). *Türkiye’de Korunan Alanların Belirlenmesi, Planlanması ve Yönetimi Sürecinde Katılımcılığın Değerlendirilmesi: Sultan Sazlığı Milli Parkı. Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı. Ankara.*
- Yeniyurt, C., Hemmami, M., Çağırankaya, S., & Koopmanschap, E. (2011). *Türkiye’nin Ramsar Alanlarında Sulak Alan Yönetim Planları Değerlendirme Raporu. Doğa Derneği, Ankara,.* https://www.dogadernegi.org/wp-content/uploads/2015/08/T%C3%BCrkiyenin-Ramsar-Alanlar%C4%B1nda-Sulak-Alan-Y%C3%B6netim-Planlar%C4%B1-De%C4%9Ferlendirme-Raporu_Bask%C4%B1.pdf adresinden alındı

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı, soyadı : Abdulsamet HAÇAT
Uyruğu : T.C.
Doğum tarihi ve yeri : 14.04.1986, Ankara
Medeni hali : Evli
Telefon : 0 (507) 05406 37
E-posta : asamety_86@hotmail.com

Eğitim

Derece	Eğitim Birimi	Mezuniyet tarihi
Lisans	KSÜ/ Orman Mühendisliği Bölümü	2008
Lise	Etimesgut Lisesi	2004

İş Denevimi

Yıl	Yer	Görev
2012-devam ediyor	DKMPGM-MP	Orman Mühendisi

Yabancı Dil

İngilizce

Yayınlar

- 1.
- 2.

Hobiler

Bisiklet, kamp, doğa yürüyüşü, enstrüman çalmak, bitki yetiştirmek